

Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı

ÇSGB

T.C. ÇALIŞMA VE SOSYAL
GÜVENLİK BAKANLIĞI
ÇALIŞMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2017-2023

Bu set, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü İstihdam Politikaları Daire Başkanlığı tarafından, çocuk işçiliği konusunda çalışma yapan kişi, kurum ve kuruluşların yürütecekleri çalışmalara kılavuzluk edebilecek, kolay anlaşılabilir ve görsel mesajlar içeren kapsamlı bir kaynak olması amacıyla ilgili tüm kurum ve kuruluşların desteğiyle hazırlanmıştır.

“Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı”nın hazırlaması sırasında resim arşivleriyle destek sağlayan Ankara Büyükşehir Belediyesi Sokakta Çalışan Çocuklar Merkezi, ILO, UNICEF ve Fişek Enstitüsü’ne teşekkür ederiz.

Telif Hakkı © Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na aittir.

ÇOCUK İŞÇİLİĞİ İLE MÜCADELE ULUSAL PROGRAMI

Birinci Basım: 2017, Ankara, Türkiye, 1000 Adet

YAYIN : Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı - Çalışma Genel Müdürlüğü

BASIM : Ayrıntı Basımevi, Ankara
0 (312) 394 55 90

KONU : Akademik Yayınlar / Hukuk

T.C.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Genel Yayın No: 63

ISBN: 978 - 975 - 455 - 269 - 0

T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Adres: Emek Mahallesi, 17. Cadde No:13 Pk: 06520 Çankaya / ANKARA

Telefon: +90 (312) 296 60 00

“ÇOCUK İŞÇİLİĞİ İLE MÜCADELE ULUSAL PROGRAMI”

DANIŞMA VE DEĞERLENDİRME KURULU

NURCAN ÖNDER
ŞEREF KAZANCI
İBRAHİM DEMİRCAN

YAYIN HAZIRLIK KURULU

CEYLAN ÇİFÇİ
ELİF BOR
ÖZLEM ÖZMEN

YAYIN DESTEK KURULU

CANAN AYDOĞDU
HANDE GÜNERİ
MERYEM ELİF TEKİN
TUBA ÖCAL
TURAN TÜRK
YEŞİM ERGÜN

ULUSAL PROGRAMIN HAZIRLANMASINDA İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURUM VE KURULUŞLAR

Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi Başkanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Belediyeler, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Uluslararası Kuruluşlar, STK'lar, Üniversiteler.

ÇSGB

Çocuk işçiliği ile mücadeleye özel bir önem atfetmekte olan Bakanlığımız, 1990'lı yılların başından bu yana çocuk işçiliğine karşı aktif mücadele vermekte ve çocuk işçiliği konusunda çalışma yapan kamu kurum ve kuruluşları, işçi-işveren kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında koordinasyon ve işbirliği sağlamaktadır.

Ülkemiz, bugün dünyada en yaygın kabul gören insan hakları belgelerinden birisi olan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi 1994 yılında, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün temel sözleşmeleri olarak kabul edilen İstihdama Kabulde Asgari Yaşa İlişkin 138 sayılı Sözleşmeyi 1998 yılında ve En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 182 sayılı Sözleşmeyi 2001 yılında onaylamıştır.

2005 yılında, 182 sayılı Sözleşme gereğince Bakanlığımız tarafından ilgili tüm kurum ve kuruluşların katkılarıyla 2005-2015 yıllarını kapsayan "Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi için Zamana Bağlı Ulusal Politika ve Program Çerçevesi" hazırlanmış ve uygulanmıştır. 2015 yılında tamamlanan söz konusu politika ve program çerçevesi, 2017-2023 dönemini kapsayacak şekilde güncellenmiş ve Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı (2017-2023) hazırlanmıştır.

Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programında (2017-2023), öncelikli hedef grupları "Sokakta Çalışma, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Ağır ve Tehlikeli İşlerde Çalışma, Tarımda Aile İşleri Dışında, Ücret Karşılığı Gezici ve Geçici Tarım İşlerinde Çalışma" olarak belirlenmiştir.

Bu program ile çocukların fiziksel, bedensel, ruhsal, sosyal ve ahlaki gelişimleri üzerinde ciddi olumsuz etkilere sahip olan çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına ilişkin faaliyetlerin, bütüncül ve katılımcı bir ulusal program çerçevesinde gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Program çerçevesinde çocuk işçiliğini önlemeye yönelik temel stratejiler ve faaliyetler ile bunları uygulayacak kurum ve kuruluşlar belirlenmiştir.

Hazırlanan bu program ile çocukların çalışma yaşamına girmesinde temel nedenleri oluşturan yoksulluğun ortadan kaldırılması, eğitimin kalitesinin ve ulaşılabilirliğinin artırılması, toplumsal bilinç ve duyarlılığın artırılması gibi geniş kapsamlı tedbirlerle başta çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri olmak üzere çocuk işçiliğinin önlenmesi temel hedef olarak belirlenmiştir.

Türkiye'nin, çocuk işçiliği sorununun üstesinden gelecek güce ve kaynağa sahip bir ülke olduğunun inancındayız. Çalışma hayatında istismar edilerek gelecekte tehlikeye atılan çocuklarımız, aynı zamanda bu ülkenin kaybedilen potansiyeli anlamına da gelmektedir. Çocuk işçiliğinin önlenmesi, yetişkinlerin istihdam imkânlarını artıracak gibi, istismardan uzaklaştırılarak eğitime yönlendirilen çocuklarımız, gelecekte daha iyi yetişmiş, vasıflı insan gücü olarak ülkemizin ekonomik verimliliğini artıracaklardır.

Dr. Mehmet MÜEZZİNOĞLU
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı

KISALTMALAR

- AB:** Avrupa Birliği
- ABD:** Amerika Birleşik Devletleri
- AET:** Avrupa Ekonomik Topluluğu
- ASDEP:** Aile ve Sosyal Destek Programı
- BM:** Birleşmiş Milletler
- ÇSGB:** Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- ÇASGEM:** Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi Başkanlığı
- ECHO:** Avrupa İnsani Yardım Fonu
- ESRP:** İstihdam ve Sosyal Reform Programı
- FAO:** Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
- GTHB:** Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
- HAK-İŞ:** Hak İşçi Sendikalar Konfederasyonu
- ILO:** Uluslararası Çalışma Örgütü
- IPA:** Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
- IPEC:** Çocuk Emeğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı
- İDDG:** İşyeri Denetleme ve Danışmanlık Grupları
- İŞKUR:** Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü
- KOSGEB:** Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
- MEB:** Milli Eğitim Bakanlığı
- RTÜK:** Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
- SGK:** Sosyal Güvenlik Kurumu
- STK:** Sivil Toplum Kuruluşu
- ŞESY:** Şartlı Eğitim-Şartlı Sağlık Yardımı
- TBMM:** Türkiye Büyük Millet Meclisi
- TESK:** Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
- TİSK:** Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
- TÜİK:** Türkiye İstatistik Kurumu
- TÜRK-İŞ:** Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
- TOBB:** Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
- TZOB:** Türkiye Ziraat Odaları Birliği
- UNDP:** Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
- UNFPA:** Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
- UNHCR:** Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
- UNICEF:** Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu
- WFP:** Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı
- WHO:** Dünya Sağlık Örgütü
- YÖK:** Yükseköğretim Kurulu

İÇİNDEKİLER

1.GİRİŞ	10
2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE	13
2.1. Çocuk İşçiliğinin Tanımı ve Kapsamı	13
3.ÇOCUK İŞÇİLİĞİNİN TEMEL NEDENLERİ	14
3.1. Yoksulluk	14
3.2. Eğitim Hizmetlerinden Yararlanamama/Erişememe	14
3.3. Kırdan Kente Göç.....	15
3.4. Yetişkin Aile Bireylerinin İşsizliği.....	16
3.5. Geleneksel Bakış Açısı	16
3.6. Mevzuatın Eksiklikleri ve Etkin Uygulanamaması.....	16
3.7. İşverenlerin Çocuk İşgücü Talebi	17
3.8. Düzensiz Göç.....	17
4. DURUM ANALİZİ	18
4.1. Dünya’da Çocuk İşçiliğinde Mevcut Durum	18
4.2. Türkiye’de Çocuk İşçiliğinde Mevcut Durum	20
5. HUKUKSAL DÜZENLEMELER	22
5.1. ULUSLARARASI DÜZENLEMELER	22
5.1.1. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi.....	22
5.1.2. BM Çocuk Hakları Bildirgesi (Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi)	23
5.1.3. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme	24
5.1.4. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme.....	25
5.1.5. Avrupa Sosyal Şartı.....	25
5.1.6. Avrupa Birliği Düzenlemeleri.....	25
5.1.7. ILO Anayasası	26
5.1.8. İstihdama Kabulde Asgari Yaşa ilişkin 138 Sayılı ILO Sözleşmesi	27
5.1.9. En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 182 Sayılı ILO Acil Eylem Sözleşmesi	28
5.2. ULUSAL MEVZUAT	28
5.2.1. Anayasa.....	28
5.2.2. 4857 Sayılı İş Kanunu	29
5.2.3. 6098 Sayılı Borçlar Kanunu.....	30
5.2.4. 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu	30
5.2.5. 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu	30
5.2.6. 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu	30
5.2.7. 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu	31
5.2.8. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu.....	31

6. ÖNCELİKLİ HEDEF GRUPLAR	32
6.1. Sokakta Çalışma	32
6.2. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Ağır ve Tehlikeli İşlerde Çalışma	33
6.3. Tarımda Aile İşleri Dışında, Ücret Karşılığı Gezici ve Geçici Tarım İşlerinde Çalışma.....	33
7. KURUMLARIN ÇOCUK İŞÇİLİĞİ İLE MÜCADELEDE GÖREV TANIMLARI	35
7.1. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	35
7.1.1. Çalışma Genel Müdürlüğü	36
7.1.2. İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü.....	36
7.1.3. İş Teftiş Kurulu Başkanlığı	37
7.1.4. Avrupa Birliği ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanlığı	38
7.1.5. Strateji Geliştirme Başkanlığı	38
7.1.6. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü (İŞKUR)	39
7.1.7. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)	39
7.1.8. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi Başkanlığı (ÇASGEM)	40
7.2. Adalet Bakanlığı.....	40
7.3. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.....	41
7.4. Gençlik ve Spor Bakanlığı	42
7.5. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	43
7.6. İçişleri Bakanlığı.....	44
7.6.1. Valilikler	44
7.6.2. Emniyet Genel Müdürlüğü.....	45
7.6.3. Jandarma Genel Komutanlığı	45
7.7. Kalkınma Bakanlığı	46
7.8. Kalkınma Ajansları	46
7.9. Millî Eğitim Bakanlığı	47
7.9.1. Temel Eğitim Genel Müdürlüğü	47
7.9.2. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü.....	48
7.9.3. Ortaöğretim Genel Müdürlüğü	48
7.10. Sağlık Bakanlığı.....	48
7.11. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK).....	49
7.12. Diyanet İşleri Başkanlığı	49
7.13. Belediyeler	49
7.14. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)	50
7.15. Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK).....	51
7.16. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ)	51
7.17. Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu (HAK-İŞ).....	52
7.18. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK).....	53
7.19. Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB)	54

7.20. Uluslararası Kuruluşlar	55
7.20.1. ILO	55
7.20.2. UNICEF	56
8. ULUSAL POLİTİKA VE HEDEFLER	57
8.1. Hukuki Düzenlemeler ile Mevzuatın Uygulanması ve Güncellenmesi.....	58
8.2. Mevcut Kurumsal Yapıların Güçlendirilmesi ve Yeni Kurumsal Yapıların Oluşturulması.....	58
8.3. Farkındalığın Artırılması	58
8.4. Sosyal Tarafların ve Toplumun Katılımının Sağlanması	58
8.5. Eğitim ve İyileştirme.....	59
8.6. Yoksulluğun Giderilmesi	59
8.7. Sosyal Koruma ve Sosyal Güvenlik Ağının Genişletilmesi	59
9. İZLEME, DEĞERLENDİRME VE KOORDİNASYON	61
EK: ÇOCUK İŞÇİLİĞİ İLE MÜCADELE ULUSAL PROGRAMI EYLEM PLANI	

1. GİRİŞ

Çocuğun zihinsel, bedensel, ruhsal ve genel olarak sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen çocuk işçiliği, küresel ve ulusal çapta hala en önemli sorunların başında gelmektedir. Çocuklar çoğu zaman okula devam edememekte veya zorunlu eğitimlerini yarıda bırakmakta ve dolayısıyla, ileriki çalışma yaşamları için gerekli olan donanımdan yoksun kalmaktadır. Bu durum sadece çocuğun yetişkinlik yaşamını olumsuz yönde etkilemekle kalmayıp, ülkenin üretkenlik düzeyini de düşürmektedir. Çocukların özellikle zor koşullar altında uzun süreler için çalıştırılması ruhsal ve bedensel sağlıklarını olumsuz yönde etkilemekte, uzun vadede bu çocukların üretken bireyler yerine yardıma ve desteğe muhtaç kişilere dönüşmelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla, bugün ucuz işgücü olarak görülen çocuk emeği, uzun vadede ülke için çok pahalı bir emek haline dönüşmektedir.

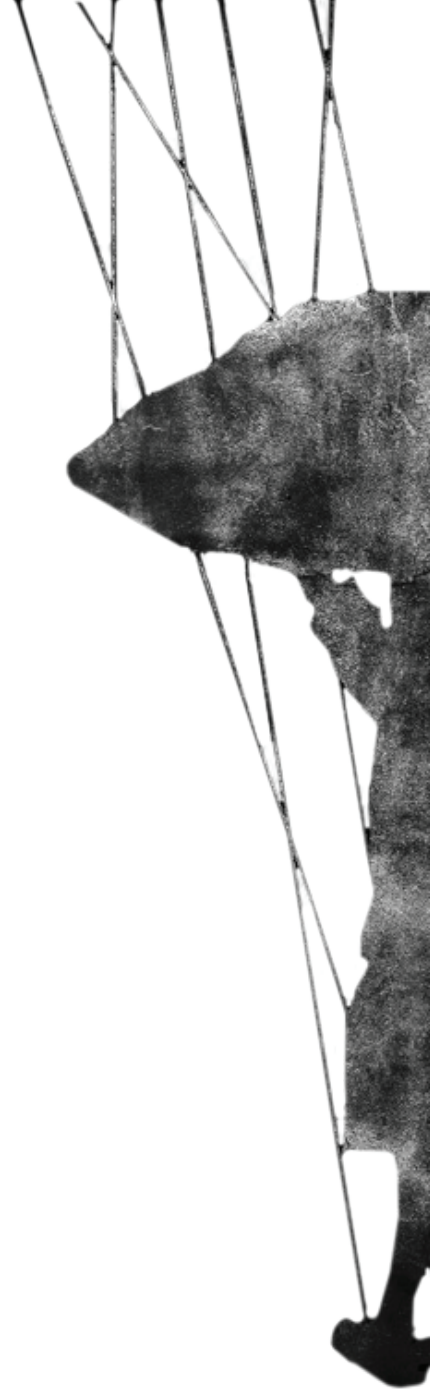
Çocuk işçilerin sayısını kesin olarak söylemek mümkün olmasa da, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) "Küresel Tahminler ve Eğilimler 2000-2012" raporuna göre Dünyada 2012 yılı itibarıyla 5-17 yaş grubunda ekonomik açıdan faaliyet gösteren yaklaşık 264 milyon çocuk bulunduğu ve bunların 168 milyonunun çocuk işçi olarak görülebileceği tahmin edilmektedir. Çocuk işçiler içinde 85 milyon çocuk tehlikeli işlerde çalışmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan 2012 yılı Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre ise Türkiye'de ekonomik faaliyette çalışan 6-17 yaş grubundaki çocukların istihdam oranı % 5,9 olmakla birlikte, toplamda 890 bin çocuk işçi bulunmaktadır.

Bakanlığımız, 1990'lı yılların başından bu yana çocuk işçiliği ile mücadele kapsamında yoğun faaliyetler yürütmektedir. Türkiye, 1992 yılında ILO'nun "Çocuk Emeğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı (IPEC)"na katılan ilk altı ülkeden biri olmuştur. IPEC Protokolü sonrasında çocuk işçiliğini önlemeye yönelik çalışmalar yapan kamu kurum ve kuruluşları, işçi-işveren kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak üzere Bakanlığımız Çalışma Genel Müdürlüğü bünyesinde bir birim oluşturulmuştur. Birim, kurulduğundan itibaren yüzün üzerinde projenin koordinasyonunda yer almış, çocuk işçiliğinin önlenmesi konusunda büyük katkı sağlamıştır.

Türkiye'de çocuk işçiliği ile mücadelede önemli adımlar atılmış, bilgi birikimi ve deneyim oluşmuştur. Elde edilen deneyimler ışığında, öncelikle en kötü biçimlerde çalışan çocuklar olmak üzere, çocuk işçiliğini önlemek amacıyla ulusal bir programa ve bir eylem planına ihtiyaç olduğu çeşitli toplantılarında tartışılmış ve çocuk işçiliği ile mücadelede zamana bağlı bir plan ve program oluşturulması ve böylelikle, kısa vadedeki önceliklerin belirlenmesi ve uzun vadedeki amaçların somutlaştırılması için ulusal bir eylem programı hazırlanması öngörülmüştür.

Bu çerçevede, Bakanlığımız tarafından 182 sayılı ILO Sözleşmesinde belirtilen doğrultuda, ilgili tüm kurum ve kuruluşların katkılarıyla çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak "Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi için Zamana Bağlı Ulusal Politika ve Program Çerçevesi" 2005 yılında hazırlanmıştır.

Hazırlanan bu program ile çocukların çalışma yaşamına girmesinde temel nedenleri oluşturan yoksulluğun ortadan kaldırılması, eğitimin kalitesinin ve ulaşılabilirliğinin artırılması, toplumsal bilinç ve duyarlılığın geliştirilmesi gibi geniş kapsamlı tedbirlerle başta çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri olmak üzere çocuk işçiliğinin 10 yıllık bir süre (2005-2015) içinde önlenmesi temel hedef olarak belirlenmiştir.

Türkiye'deki çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri olarak "Sokakta Çalışma", "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Ağır ve Tehlikeli İşlerde Çalışma" ve "Aile İşleri Dışında, Ücret Karşılığı Gezici ve Geçici Tarım İşlerinde Çalışma" belirlenmiştir.

Çocuk işçiliğinin Önlenmesi için Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi'nin uygulanmasına destek vermek üzere kamu kurumları, işçi ve işveren konfederasyonları ve sivil toplum kuruluşları geliştirdikleri projeleri, 2005 yılı başından itibaren birçok ilimizde uygulamaya koymuşlardır. Yapılan çalışmalarla çocuk işçiliği ile mücadelede önemli adımlar atılarak bilgi birikimi, deneyim ve önemli oranda toplumsal bilinç oluşmuştur.

Bugüne kadar elde edilen başarıların daha ileri götürülmesi amacıyla 2015 yılında tamamlanan Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi için Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi'nin güncellenmesi planlanmıştır. Bu çerçevede "Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı" hazırlık çalışmaları Bakanlığımız Çalışma Genel Müdürlüğü İstihdam Politikaları Daire Başkanlığı tarafından başlatılmıştır. Güncelleme çalışmaları kapsamında, ilgili tarafların ulusal programa hazırlık ve planlama aşamasında katılarak, geliştirilmesine ve uygulanmasına desteklerini sağlamak amacıyla, ilgili kurum ve kuruluş temsilcilerinin katılımıyla çalıştaylar gerçekleştirilmiştir.

Tüm kamu kurum ve kuruluşlarının, işçi ve işveren kuruluşlarının, meslek örgütlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin davet edildiği ve iki gün süren çalıştay öncesinde katılımcılardan çocuk işçiliği ile mücadelede kurumlarının görev tanımına ilişkin bilgiler ile çocuk işçiliği ile mücadele eylem planına strateji ve faaliyet önerileri talep edilmiştir.

17-18 Ağustos 2016 tarihlerinde gerçekleştirilen iki gün süreli çalıştayın ilk gününde katılımcılara çocuk işçiliği konusunda genel bilgiler sunulmuş, hazırlanacak çocuk işçiliği ile mücadele eylem planı üzerinde çalışmalar gerçekleştirilmiştir. İkinci gün ise çocuk işçiliği ile mücadele eylem planı üzerinde gerçekleştirilen çalışmalar bütün katılımcılara sunularak görüşleri alınmıştır.

Birinci çalıştay sonrasında ilgili taraflarla, tüm kamu kurum ve kuruluşları, işçi ve işveren örgütleri, meslek kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları ile uzmanlar tarafından hazırlanan ulusal program ve ilk çalıştayın sonunda ortaya çıkan çocuk işçiliği ile mücadele eylem planı paylaşılmış ve kurum ve kuruluşların taslak metinler konusunda görüş ve önerileri alınmıştır.

8 Kasım 2016 tarihinde gerçekleştirilen ikinci çalıştay ile Ulusal Program Metni ve Eylem Planına nihai halleri verilmiştir.

Ülkemizde bugüne kadar yürütülen çocuk işçiliğini önlemeye yönelik çalışmalar ve Hükümetin 2023 vizyonu ile uyumlu olarak, 138 ve 182 sayılı ILO Sözleşmelerinin uygulanmasını da içeren, çocuk işçiliğinin belirlenen en kötü biçimlerinin önlenmesine yönelik olmak üzere "Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı" oluşturulmuştur. Bu program önerisi ile Hükümetin ulusal kalkınma çabalarının ayrılmaz bir parçası olacak bir çocuk işçiliği politikası uygulanması amaçlanmıştır.

“ İlköğretim çağında olup da zorunlu temel öğretim kısımlarına devam etmeyenlerin resmi ve özel iş yerinde veya her ne biçimde olursa olsun çalıştırmayı gerektiren başka yerlerde ücretli ve ücretsiz çalıştırılması yasaktır. ”

İlköğretim Temel Kanunu: Madde 59/1

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. ÇOCUK İŞÇİLİĞİNİN TANIMI VE KAPSAMI

Çocuk işçiliği, küresel ölçekte oldukça yaygın bir kavramdır. Ancak, her ülkenin tarihi ve sosyal yapısının farklı olması, çocuk işçiliği olgusuna ortak bir tanımlama yapılmasını güçleştirmektedir. Bu nedenle, uluslararası düzeyde kabul görmüş belgelerde yer alan tanımlar oldukça yol gösterici olmakta ve kabul görmektedir.

Türkiye'nin de onayladığı Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 1. maddesi, 18 yaşından küçük herkesi "çocuk" olarak tanımlamaktadır.

ILO'ya göre çocuk işçiliği, çocukları çocukluklarını yaşamaktan alıkoyan, potansiyellerini ve saygınlıklarını eksiltен, fiziksel ve zihinsel gelişimlerine zarar verici işlerde istihdam edilmesi olarak ifade edilmektedir.

Bununla beraber, BM Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), çocuk işçiliğini "çocuğun yaşına ve işin türüne bağlı olarak, minimum çalışma saatini aşan ve çocuğa zararlı olan iş" olarak tanımlamıştır.

Mevzuatımızda ise çocuk işçiliğinin tanımı, 4857 sayılı İş Kanununun 71. maddesine dayanılarak çıkarılan Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 4. maddesinde yapılmıştır. Bu maddeye göre; çocuk işçi, 14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış kişi, genç işçi de 15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişi olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, aynı maddede hafif işin tanımı yapılmış olup çocuk ve genç işçilerin, okula devam edenlerin okula devamları ile okuldaki başarılarına engel olmayacak, meslek seçimi için yapılacak hazırlıklara ya da yetkili makamlar tarafından yeterliliği kabul edilen mesleki eğitime katılmasına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabileceği hükme bağlanmıştır.

2015 yılında İş Kanununun 71. maddesinde yapılan değişiklikle 14 yaşını doldurmamış çocukların bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde yazılı sözleşme yapmak ve her bir faaliyet için ayrı izin almak şartıyla çalıştırılabilecekleri hüküm altına alınmıştır.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununda da 15 yaşını bitirmiş, ancak 18 yaşını doldurmamış kişiler genç çalışan olarak tanımlanmıştır.

3. ÇOCUK İŞÇİLİĞİNİN TEMEL NEDENLERİ

Sosyal ve ekonomik durum analizleri, 1994, 1999, 2006 ve 2012 yıllarında yapılmış olan çocuk işgücü araştırmaları, Türkiye’de çocuk işçiliğini önlemeye yönelik yürütülen projelerden elde edilen veriler ve iş müfettişlerinin saha araştırmalarının sonuçları değerlendirildiğinde, çocuk işçiliğinin temel nedenleri konusunda genel bir uzlaşa olduğu görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlar, çocuk işçiliğinin nedenlerine ilişkin uluslararası alanda yapılan çalışmaların sonuçları ile büyük oranda örtüşmektedir.

Çocuk işçiliği sorunu, çok nedenli ve çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Çocuk işçiliğine sebep olan faktörlerin hepsi birbiri ile yakından ilişkilidir. Bu faktörlerin başında yoksulluk ve işsizlik gelmektedir. Ebeveynlerin işsizliği ve yetersiz hane halkı geliri, çocukların çalışmalarına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra, gelir kaynakları kıt olan ailelerin çocuklarını okula göndermekten kaçınması ve eğitimsizliği çocuk işçiliği sonucunu doğurmaktadır.

Çocuk işçiliğinin başlıca nedenlerine aşağıda ayrıntılı olarak yer verilmiştir:

3.1. YOKSULLUK

Bütün araştırmalar ve yürütülen çalışmalar çocuk işçiliğinin temel nedenini yoksulluk olarak göstermektedir. Ailelerin yeterli ekonomik gelire sahip olmamaları ve devamında yaşanan ekonomik güçlükler, ailelerin çocuklarını okuldan alarak çalışmaya itmelerine neden olmaktadır. Özellikle okul masraflarının karşılanmasında ailelerin yetersiz kalması veya çocuğun işten alınması nedeniyle ailenin uğrayacağı gelir kaybı çocuğun okuldan ayrılmasının en önemli nedenidir.

2012 yılı TÜİK Çocuk İşgücü Anketi sonuçları da bu durumu destekler niteliktedir. Sonuçlara göre, çalışan çocukların % 49,8’i bir okula devam ederken, % 50,2’si okula devam etmemektedir. Ayrıca, 6-17 yaş grubundaki ekonomik işlerde faaliyet gösteren çocukların % 41,4’ü “hane halkı gelirine katkıda bulunmak”, % 28,7’si “hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak” amacıyla çalışmakta olduğunu ifade etmiştir.

Yoksulluk ana başlığının altında, işsizlik, adaletsiz gelir dağılımı, ekonomik kriz, ülke kaynaklarının verimli kullanılmaması, hızlı nüfus artışı, göç, plansız ve çarpık şehirleşme, kayıt dışı ekonomi gibi birçok alt faktör de çocuk işçiliğinin nedenleri arasında sayılmaktadır.

Bundan dolayı, çocuk işçiliğini önlemeye yönelik faaliyetlerin uzun vadede kalıcı ve etkin olması için uygulanacak politikalarda, yoksulluğu ve yoksulluğa yol açan tüm alt faktörleri nedenleriyle birlikte giderici önlemlere öncelik verilmesi gerekmektedir.

3.2. EĞİTİM HİZMETLERİNE ERİŞEMEME

Türkiye’de yapılan araştırmalara göre çocuk işçiliği ile eğitim arasında doğrudan bir ilişki vardır. Eğitim, çocuk işçiliğinin nedenleri arasında üzerinde durulması gereken en önemli unsurlardan bir tanesidir.

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, çalışan çocuklar çoğu zaman okula devam edememekte, hem çalışıp hem okula giden çocuklar ise okulda yeteri kadar başarı gösteremeyerek zorunlu eğitimlerini yarıda bırakmaktadır. Dolayısıyla gelecekte çalışma yaşamları için gerekli donanımdan yoksun kalmaktadırlar.

Zorunlu eğitimin 1997 yılında 8 yıla çıkarılmış olmasının Türkiye’de çocuk işçiliğinin azaltılmasına büyük etkisi olmuştur. TÜİK verilerine göre, 6-17 yaş grubunda ekonomik işlerde çalışan çocukların oranı 1994 yılında % 15,2 iken 1999 yılında % 10,3’e düşmüştür. Söz konusu düşüşte zorunlu eğitimin büyük katkısı olduğu açıktır.

2012 yılında zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılmış olmasının da çocuk işçiliği üzerinde azaltıcı bir etkisi olduğu düşünülmekle birlikte 2012 yılından bu yana çocuk işgücü anketi tekrarlanmadığı için etkileri net olarak bilinmemektedir.

Eğitim olanaklarına erişimde yaşanan zorluklar, eğitim kurumlarında fiziki koşulların yetersizliği, eğitilmiş olmanın işgücü piyasalarına girebilmek için tek başına yeterli olmayışı, özellikle yoksul ailelerin çocukların eğitimini ek maliyet olarak görmeleri, ailelerin eğitim konusundaki bilinçsizliği gibi unsurlar eğitime devamı azaltan ve çocuk yaşta çalışma yaşamına atılmayı tetikleyen diğer etkenlerdir.

3.3. KIRDAN KENTE GÖÇ

Türkiye’de, kırsal yerleşimden kentsel yerleşime ve tarımsal ekonomiden sanayi ekonomisine geçiş süreci devam etmektedir. Kırsal kesimden ve küçük kasabalardan büyük ve sanayileşmiş kentlere doğru yaşanan göç, çocuk işçiliğine etki eden nedenlerden biridir.

Kırsal alanlardan kentsel alanlara göç eden aile fertlerinin şehirlerde vasıfsız işgücü konumunda olmaları sebebiyle işsizlik sorunu yaşamaları, hane halkı gelirinin azalması ve bu ailelerin yetersiz eğitim düzeyleri, sınıflar arası ekonomik ve sosyal dengesizliğin büyümesine ve çocukların emek piyasalarına itilmesine sebep olmaktadır.

Fotoğraf: Sebahattin ÖZVEREN

3.4. YETİŞKİN AİLE BİREYLERİNİN İŞSİZLİĞİ

Aile bireylerinin işsizliği, çocuk işçiliğine neden olarak görülen tüm unsurların bir sonucudur. Yetişkinlerin istihdam imkânı bulamamasının altında ülkedeki genel ekonomik şartlar yanında, bireylerin istihdam edilmelerini sağlayacak eğitim, bilgi ve beceriden yoksun olmaları gibi bir dizi neden bulunmaktadır. Bunun yanında çocukların çalışma yaşamına girmesi de yetişkin işgücüne olan ihtiyacı azaltmakta ve yetişkinlerin istihdam alanlarını daraltmaktadır.

Çalışan çocukların işgücü piyasalarından çekilmesiyle birlikte, ailelerdeki yetişkin bireylere istihdam olanakları yaratılması, yetişkin bireylere gelir getirici faaliyetlerle ilgili bilgi ve beceri kazandırılması ve ekonomik imkânlar sağlanması, çocuk işçiliğini önlemek amacıyla alınması gereken önlemlerin kalıcı olması için vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

3.5. GELENEKSEL BAKIŞ AÇISI

Özellikle, tarım toplumuna has yaklaşımla, erken sanayileşme dönemine özgü sosyo-kültürel bakış açısı çocuk işçiliğini olağan karşılamakta veya bazen de gerekli görmektedir. Çünkü aile geleneğinde, çocukların çalışması, genç yaşta sorumluluk bilincini kazanması ve ailelerine maddi olarak destek olması anlayışı hüküm sürmektedir. Söz konusu bakış açısının değiştirilmesi çocuk işçiliğini önlemede büyük önem taşımaktadır.

3.6. MEVZUATIN EKSİKLİKLERİ VE ETKİN UYGULANAMAMASI

Çocuk işçiliği ile ilgili olarak gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde çok sayıda düzenleme mevcuttur. Ülkemizde tüm uluslararası sözleşmeler, Avrupa Birliği (AB) direktifi ve tavsiye kararı ulusal mevzuatımıza aktarılmış olup mevzuatımızın genel itibarıyla dünyadaki düzenlemelerle uyumu sağlanmıştır.

Ancak çocukların yaygın olarak istihdam edildikleri 50 ve daha az işçi çalıştıran tarım ve orman işlerinin yapıldığı işyerleri veya işletmelerinde, ev hizmetlerinde ve 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanununun 2. maddesinin tarifine uygun olarak üç kişinin çalıştığı işyerlerinin İş Kanunu'nun kapsamı dışında olması nedeniyle söz konusu işyerlerinin denetim dışı tutulması çocuk işçiliğiyle mücadelede bir eksikliklerdir. Bununla birlikte, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, kamu ve özel sektöre ait bütün işleri ve işyerlerini, bu işyerlerinin işverenleri ile işveren vekillerini, çırak ve stajyerler de dahil olmak üzere tüm çalışanları faaliyet konularına bakılmaksızın kapsamına aldığından, 4857 sayılı İş Kanununun istisnaları düzenleyen 4. maddesinin, özellikle çocuk ve gençlerin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin riskler bakımından korunmaları ve işyerlerinin denetimi bakımından tekrar ele alınması ve uygulamada etkinliği artırmak için mevzuat çalışması yapılması gerektiği değerlendirilmektedir.

Mevzuat eksikliklerinin yanı sıra, mevzuatın etkin uygulanamaması çocuk işçiliğinin önlenmesini ve kontrol altına alınmasını güçleştiren bir başka nedendir. İş Kanunu kapsamında olan işyerlerinin denetiminin çocuk işçiliği özelinde yapılmaması, denetim yapan kurum ve kişilerin konuya duyarlılığı ile farkındalık düzeylerinin yeterli olmaması bu alandaki ciddi sorunlardır.

3.7. İŞVERENLERİN ÇOCUK İŞGÜCÜ TALEBİ

Kayıt dışı çalışan küçük işyerleri tarafından çocuk işgücüne yönelik talep de çocuk işçiliğinin bir başka nedenidir. Özellikle küreselleşen dünyada çocuk işgücü en az maliyetle en yüksek karı elde etmek isteyen küçük işletmeler için önemli bir bileşen olmaktadır.

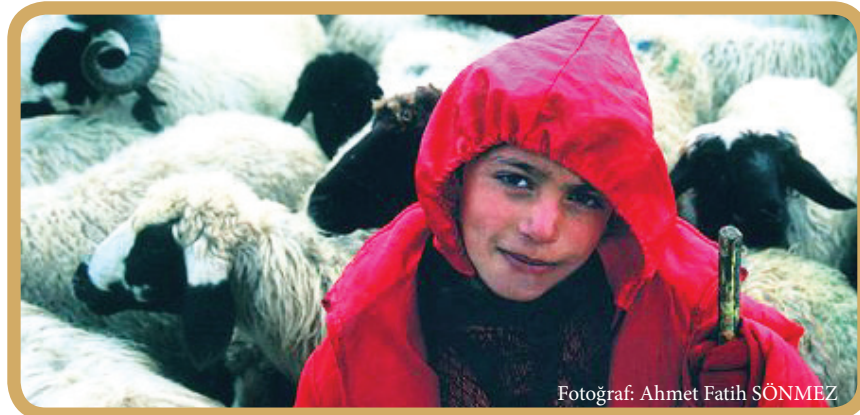
Konjonktürel gelişmeler sebebiyle işyerlerinin yaşadığı ekonomik sıkıntılar, küçük işyerlerinin ekonomik ve teknik imkânlarının yetersiz oluşu, bazı ailelerin çocuklarının meslek sahibi olabilmesi için işyerlerinden talepleri gibi faktörler küçük işyerleri tarafından çocukların ucuz ve kayıtsız işgücü olarak görülmesine ve kullanılmasına sebep olmaktadır.

3.8. DÜZENSİZ GÖÇ

Özellikle 2011 yılından bu yana pek çok ülke ve bölgede yaşanan iç karışıklıklar sebebiyle farklı ülke vatandaşları Türkiye'ye uluslararası koruma bulmak amacıyla göç etmektedir. Ülkemiz kendi sınırları dışında dahi olsa dış gelişmelere kayıtsız kalmamış, yaşanan trajedilerden etkilenen yabancılara insani yardım sağlamada oldukça cömert davranmıştır.

Ülkemiz, her ne kadar göç etmek durumunda kalan yabancıların yaşam koşullarını iyileştirmek adına pek çok faaliyet gerçekleştirse de özellikle güney ve doğu bölgelerimizde savaştan kaçan aileler maddi yetersizlikler sebebiyle çocuklarını emek piyasalarına yönlendirmek durumunda kalmışlardır. Bu durum küçük ve kayıt dışı çalışan işyerleri tarafından ucuz işgücü olarak görülen yabancı çocuk işçiler sorununun ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Fotoğraf: Ahmet Fatih SÖNMEZ

4. DURUM ANALİZİ

4.1. DÜNYA'DA ÇOCUK İŞÇİLİĞİNDE MEVCUT DURUM

Çocuk işçiliği, toplumsal bir sorun olarak halen varlığını sürdürmektedir. Çocuk işçiliği konusundaki gerçekler rakamlarla ortaya konulduğunda, bu alanda daha çok ilerleme kaydedilmesi gerekliliği karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 1. Dünyada Yıllar İtibariyle Çocuk İşçiliği (5-17 yaş, 2000-2012)

	Çocuk İşçiliği (Bin)	Çocuk İşçiliği (%)	En Kötü Biçimlerde Çocuk İşçiliği (Bin)	En Kötü Biçimlerde Çocuk İşçiliği (%)
2000	245.500	16,0	170.500	11,1
2004	222.294	14,2	128.381	8,2
2008	215.209	13,6	115.314	7,3
2012	167.956	10,6	85.344	5,4

Kaynak: Küresel Tahminler ve Eğilimler 2000-2012 (ILO-IPEC, 2013)

Dünyada çalışan çocukların sayısı yıllar içinde azalma göstermekle birlikte, 2012 yılı itibariyle 168 milyon çocuk işçi bulunmaktadır. Çocuk işçiler, toplam çocuk nüfusunun yaklaşık % 11'ine tekabül etmektedir. Bu çocukların yarısından fazlası, yaklaşık 85 milyonu tehlikeli işlerde çalışmakta ve dünya çocuk nüfusunun % 5,4'ünü oluşturmaktadır.

Tablo 2. Çocuk İşçiliğinin Bölgesel Dağılımı (5-17 yaş, 2012)

Bölge	Çocuk Nüfusu	Çocuk İşçiliği (Bin)	Çocuk İşçiliği (%)	En Kötü Biçimlerde Çocuk İşçiliği (Bin)	En Kötü Biçimlerde Çocuk İşçiliği (%)
Asya ve Pasifik	835.334	77.723	9,3	33.860	4,1
Sahra Güneyi Afrika	275.397	59.031	21,4	28.767	10,4
Latin Amerika ve Karayipler	142.693	12.505	8,8	9.638	6,8

Kaynak: Küresel Tahminler ve Eğilimler 2000-2012 (ILO-IPEC, 2013)

Çocuk işçi sayısının en fazla olduğu bölgeler Asya ve Pasifik bölgeleridir. Bu bölgelerde yaklaşık 78 milyon çocuk işçi bulunmakta olup, 835 milyon olan çocuk nüfusunun % 9,3'üne tekabül etmektedir.

Sahra Güneyi Afrika, çocuk nüfusu içinde çocuk işçiliğinin en yaygın görüldüğü bölgedir. Bu bölgede 59 milyon çocuk işçi bulunmaktadır ve çocuk işçiler bölgedeki 275 milyon olan çocuk nüfusunun % 21'ini oluşturmaktadır.

Latin Amerika ve Karayipler'deki çocuk işçi sayısı 13 milyon olmakla birlikte, bölgedeki çocuk nüfusunun % 8,8'ini oluşturmaktadır. Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da ise 9,2 milyon çocuk işçi bulunmakta ve çocuk nüfusunun % 8,4'ünü kapsamaktadır.

Tablo 3. Çocuk İşçiliğinin Sektörel Dağılımı (5-17 yaş, 2012)

Sektör	Çocuk İşçiliği (Bin)	Çocuk İşçiliği (%)
Tarım	98.422	58,6
Sanayi	12.092	7,2
Hizmet	54.250	32,3

Kaynak: Küresel Tahminler ve Eğilimler 2000-2012 (ILO-IPEC, 2013)

Tarım sektörü, çocuk işçiliği açısından açık ara en başta gelen sektördür. Bu sektörde 98 milyon çocuk işçi çalışmaktadır. Bu sayı toplam çocuk işçilerin yaklaşık % 59'unu oluşturmaktadır. 54 milyon çocuk işçinin çalıştığı hizmet sektörü ile 12 milyon çocuk işçinin çalıştığı sanayi sektöründeki çocuk işçiler de önemli bir nicelik oluşturmaktadır ve bu çocukların çoğu kayıt dışı ekonomide çalışmaktadır.

5-17 yaşlarındaki çalışan çocukların cinsiyete göre dağılımına bakıldığında 168 milyon çocuk işçinin 99 milyonunu erkek, 68 milyonunu ise kız çocukları oluşturmaktadır. En kötü biçimlerde çalışan 85 milyon çocuğun ise 55 milyonunun erkek, 30 milyonunun ise kız çocuğu olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Çocuk İşçiliğinin Cinsiyete Göre Dağılımı (5-17 yaş, 2012)

Cinsiyet	Çocuk İşçiliği (Bin)	Çocuk İşçiliği (%)	En Kötü Biçimlerde Çocuk İşçiliği (Bin)	En Kötü Biçimlerde Çocuk İşçiliği (%)
Erkek	99.766	12,2	55.048	6,7
Kız	68.190	8,9	30.296	4,0
Toplam	167.956	10,6	85.344	5,4

Kaynak: Küresel Tahminler ve Eğilimler 2000-2012 (ILO-IPEC, 2013)

Çocuk işçilerin yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında, 5-14 yaş grubunda yaklaşık 120 milyon çocuk işçi bulunurken, bu çocukların 37 milyonu tehlikeli işlerde çalışmaktadır. 15-17 yaş aralığındaki 47 milyon çocuk işçinin ise tamamı tehlikeli işlerde çalışmaktadır.

Tablo 5. Çocuk İşçiliğinin Yaşa Göre Dağılımı, 2012

Yaş Grupları	Çocuk İşçiliği (Bin)	Çocuk İşçiliği (%)	En Kötü Biçimlerde Çocuk İşçiliği (Bin)	En Kötü Biçimlerde Çocuk İşçiliği (%)
5-11	73.072	8,5	18.499	2,2
12-14	47.381	13,1	19.342	5,3
5-14	120.453	9,9	37.841	3,1
15-17	47.503	13,0	47.503	13,0

Kaynak: Küresel Tahminler ve Eğilimler 2000-2012 (ILO-IPEC, 2013)

4.2. TÜRKİYE'DE ÇOCUK İŞÇİLİĞİNDE MEVCUT DURUM

Türkiye için de oldukça önemli bir sorun olan çocuk işçiliği ile mücadele kapsamında istatistiki verilerin çeşitlendirilmesi hayati önem taşımaktadır. Bu kapsamda, çalışan çocukların hangi sektörde ve hangi çalışma konularında çalıştıklarını; sosyal, ekonomik ve demografik özelliklerini ortaya koyabilmek amacıyla TÜİK tarafından 1994, 1999, 2006 ve 2012 yıllarında Çocuk İşgücü Anketi uygulanmıştır.

2012 yılı verilerine göre Türkiye genelinde 6-17 yaş grubundaki çocuk sayısı 15 milyon 247 bin kişidir. Bu yaş grubundaki çocukların % 66,5'i kentsel, % 33,5'i kırsal alanlarda yaşamaktadır.

Tablo 6. Türkiye'de Çocuk İşçiliğinin Yaşa Göre Dağılımı, 2012

Yaş Grubu	Kurumsal Olmayan Nüfus	İstihdam Edilenler	
	Sayı (Bin)	Sayı (Bin)	%
0-5 yaş	7.481	-	-
6-17 yaş	15.247	893	5,9
6-14 yaş	11.386	292	2,6
15-17 yaş	3.861	601	15,6

Kaynak: TÜİK, 2012

2012 yılı Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre 6-17 yaş grubunda yer alan çocukların % 5,9'u çalışmaktadır. Çalışmakta olan 893 bin çocuğun, 292 bin'i 6-14 yaş grubunda, 601 bin'i ise 15-17 yaş grubunda yer almaktadır. Çalışan çocukların % 68,8'ini (614 bin kişi) erkek ve % 31,2'sini (279 bin kişi) ise kız çocukları oluşturmaktadır.

TÜİK 2012 yılı Çocuk İşgücü Anketi verilerine göre Türkiye'de ekonomik olarak faaliyet gösteren 6-17 yaş grubundaki çocukların sektörlere göre dağılımı incelendiğinde çocukların % 44,7'sinin (399 bin kişi) tarım, % 24,3'ünün (217 bin kişi) sanayi ve % 31'inin (277 bin kişi) hizmet sektöründe çalıştığı görülmektedir. Sektör bazındaki sonuçlar, 2006 yılı sonuçları ile karşılaştırıldığında tarım sektörünün istihdam edilenler içindeki payı 8,1 puan artarken, sanayi sektörünün payı 6,6 puan ve hizmet sektörünün payı ise 1,5 puan azalmıştır.

Meslek hastalıkları ve iş kazaları açısından en tehlikeli sektörlerden biri olan mevsimlik gezici ve geçici tarımda çocuk işçiliği aynı zamanda çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri arasında yer almaktadır. İstatistiklere göre çalışan çocukların çok geniş bir kesiminin tarım sektöründe çalıştığı görülmektedir.

TÜİK 2012 yılı verilerine göre 2006 yılından bu yana tarım sektöründe çalışan çocukların sayısı 73 bin kişi artış göstererek 326 binden 399 bine, tarımda çalışan çocukların toplam çalışan çocuklara oranı ise % 37'den % 45'e ulaşmıştır.

TÜİK 2012 yılı verilerine göre, işteki duruma göre çalışan çocukların % 52,6'sı (470 bin kişi) ücretli veya yevmiyeli olarak, % 46,2'si (413 bin kişi) ücretsiz aile işçisi ve yaklaşık % 1'i (10 bin kişi) de kendi hesabına çalışmaktadır.

Tablo 7. Türkiye’de Çocukların Eğitime Katılım ve Çalışma Durumuna Göre Dağılımı, 2012					
6-17 Yaş Grubu Çocuk Sayısı 15.247 (Bin)					
Okula Devam Eden 13.950 (Bin)			Okula Devam Etmeyen 1.297 (Bin)		
Ekonomik Faaliyetlerde Çalışan	Ev İşlerinde Faaliyette Bulunan	Çalışmayan	Ekonomik Faaliyetlerde Çalışan	Ev İşlerinde Faaliyette Bulunan	Çalışmayan
445 (% 2,9)	7.000 (% 45,9)	6.504 (% 42,7)	448 (% 2,9)	503 (% 3,3)	346 (% 2,3)

Kaynak: TÜİK, 2012

TÜİK 2012 yılı verilerine göre çocukların % 91,5'i bir okula devam ederken, % 8,5'i okula devam etmemektedir. Yaş grupları itibarıyla, 6-14 yaş grubundaki çocukların % 97,2'si, 15-17 yaş grubundaki çocukların ise % 74,7'si okula devam etmektedir.

Okula devam ederken çalışan çocukların sayısı 2006-2012 yılları arasında % 64 oranında artarak, 272 binden 445 bine yükselmiştir. Okula devam eden 6-17 yaş grubundaki çocukların 2006 yılında % 2'si ekonomik bir faaliyette çalışırken 2012 yılında bu oran % 3,2'ye ulaşmıştır.

Bu çocuklar arasında ev işlerinde çalışanların oranı da % 43'den % 50,2 seviyesine ulaşmıştır. Bu yaş grubunda okula devam etmeyen çocukların sayısı 2 milyon 314 binden, 1 milyon 297 bine gerilerken, okula gitmeyen çocuklar arasında ekonomik faaliyetlerde çalışanların oranı % 27'den % 34,5'e yükselmiştir. Buna karşın ev işlerinde çalışan çocukların sayısı bu kategoride % 44'den % 39'a gerilemiştir.

2012 yılında ise okula devam eden çocukların % 51,2 sini erkek, % 48,8'ini kız çocukları oluşturmaktadır.

Tablo 8. Çalışma Nedenine Göre Okula Devam Eden ve Etmeyen Çocuklar, 2012

	6-14 Yaş (Bin)	15-17 Yaş (Bin)	Toplam (Bin)
Çalışma Nedeni/Toplam	292	601	893
Hane halkı gelirine katkıda bulunmak	87	282	370
Hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak	142	114	256
İş öğrenmek, meslek sahibi olmak	16	121	136
Ailenin isteği	35	18	54
Kendi ihtiyaçlarını karşılamak	9	52	61
Diğer	3	13	16

Kaynak: TÜİK, 2012

TÜİK 2012 yılı verilerine göre, ekonomik işlerde çalışan çocukların çalışma nedenleri incelendiğinde 6-17 yaş grubundaki çocukların % 41,4'ü hanehalkı gelirine katkıda bulunmak, % 28,7'si hanehalkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak, % 15,2'si ise iş öğrenmek meslek sahibi olmak, % 6'sı ailenin isteği üzerine, % 6,8'i ise kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çalıştığı görülmüştür.

6-17 yaş grubundaki çalışan çocuklar içerisinde okula devam eden çocukların % 39,3'ü hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak % 24'ü hane halkı gelirine katkıda bulunmak için, % 19,1'i ise işi öğrenmek meslek sahibi olmak amacıyla çalışmaktadır.

6-17 yaş grubundaki çalışan çocuklar içerisinde okula devam etmeyen çocuklarda ise hane halkı gelirine katkıda bulunmak için çalışanların oranı % 58,7 seviyesindedir. Okula devam etmeyen ve hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak için çalışan çocukların oranı ise % 18,1'dir. İş öğrenmek, meslek sahibi olmak amacıyla çalışan çocukların oranı ise % 11,4'dür.

5.1. ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

5.1.1. CENEVRE ÇOCUK HAKLARI BİLDİRGESİ

Çocuklar ve kadınlar, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa ve Uzak Doğu ülkelerinde çok acı çeken kesim olmuştur. 1920 yılında Cenevre'de bu konu ile ilgili olarak yapılması gerekenlerin saptanması ve uygulanması için 'Uluslararası Çocuklara Yardım Birliği' adında özel bir örgüt kurulmuştur. Söz konusu örgüt, diğer çalışmalarının yanı sıra, toplumun temel taşı olan çocukların her türlü ihmal ve istismardan öncelikle korunma haklarını vurgulamak amacıyla ve onların her koşulda yetişkinlerden daha özel olarak ele alınmaları gerekliliğinden hareketle ilk uluslararası Çocuk Hakları Bildirgesi'ni hazırlamışlardır. Bu Bildirge, 26 Eylül 1924'de, Milletler Cemiyeti Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. Bildirgede, çocukların yaşatılmaları, gelişmeleri ve korunmaları uluslararası bağlamda ilk kez temel ilke olarak ele alınmıştır.

5. HUKUKSAL DÜZENLEMELER

Bildirgede, çocukların yaşatılmaları, gelişmeleri ve korunmaları uluslararası bağlamda ilk kez temel ilke olarak ele alınmıştır. Çocukların doğal biçimde gelişmesine olanak sağlanması, aç çocukların beslenmesi, hasta çocukların tedavi edilmesi, terk edilmiş çocukların korunması, felaket anında yardımın öncelikle çocuğa yapılması, çocukların her türlü istismara karşı korunması ve kardeşlik duyguları içinde eğitilmeleri gerektiği hususları bildirgede yer almıştır.

Beş maddelik bildirgeyi ülkemiz de onaylamıştır. Ancak, İkinci Dünya Savaşı, önce Milletler Cemiyeti'nin geçerliliğini yitirmesine ve buna bağlı olarak da Çocuk Hakları Bildirgesi'nin işlevsiz kalmasına neden olmuştur.

5.1.2. BM ÇOCUK HAKLARI BİLDİRGESİ (ÇOCUK HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ)

BM Çocuk Hakları Bildirgesi 20 Kasım 1959'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda oy birliği ile kabul edilmiştir.

Bildiride çocuğun, istismarın her çeşidine karşı korunması, hiçbir biçimde ticarete konu edilmemesi ve asgari bir yaştan önce istihdam edilmemesi öngörülmüş, çocuğun eğitime ve gelişimine engel teşkil edecek bir iş veya meslekte çalışmaya zorlanmaması ve böyle bir işte faaliyet göstermesine izin verilmemesi gereği vurgulanmıştır.

BM Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 1. maddesinde kimlerin çocuk sayılacağı belirtilmiştir. Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Bildirgenin önem arz eden diğer bir maddesinde ise taraf devletlerin koruma yükümlülüklerinden ve alınması gereken önlemlerden bahsedilmiştir.

Ayrıca, çocuk işçiliğine ilişkin diğer düzenlemelere yer verilmiştir. Bu düzenlemelerde çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri sayılan alanlarda çalışmalarının yasaklandığı hüküm altına alınmıştır.

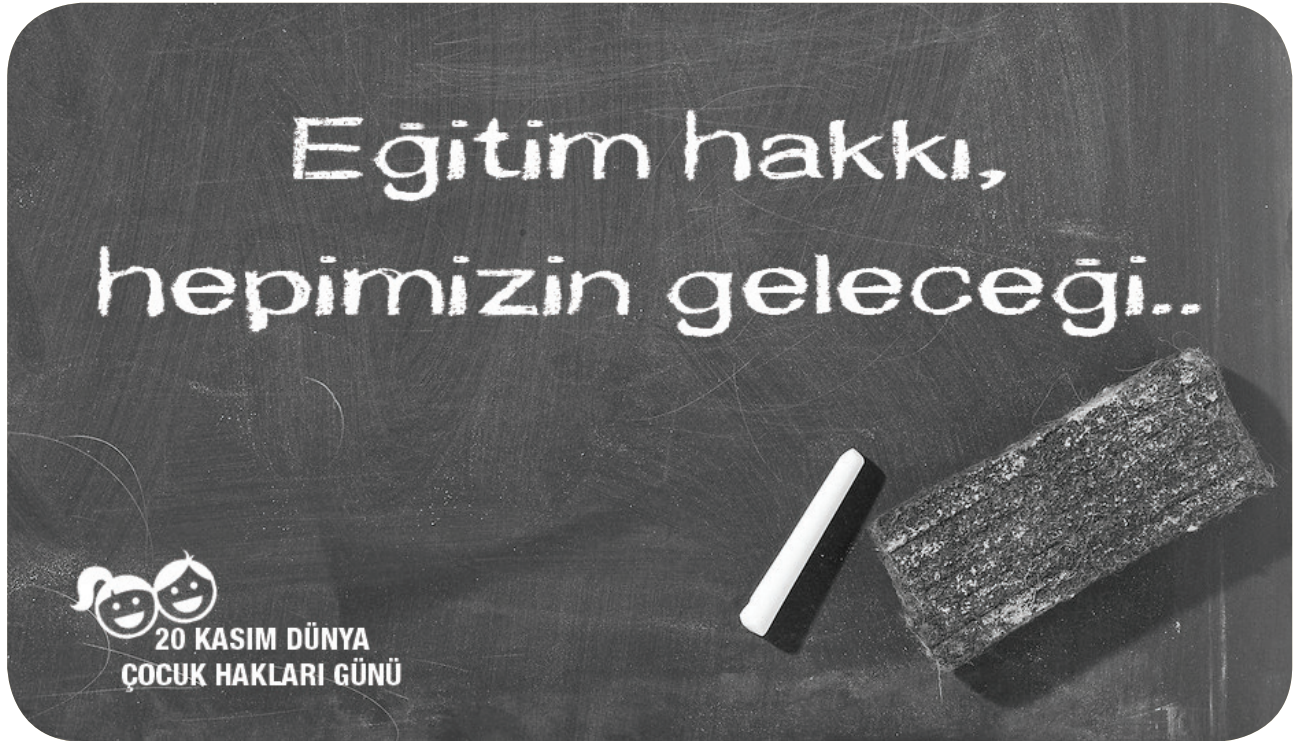

5.1.3. ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde oybirliği ile kabul edilmiş ve 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Çocuk haklarını güvence altına almak amacıyla oluşturulan bu sözleşmeyi Türkiye 14 Eylül 1990 tarihinde 17, 19 ve 30. maddelerini Anayasa ve Lozan Anlaşmasına hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutarak ihtirazi kayıt ile imzalamış, 17 Ocak 1995 tarihinde de yürürlüğe koymuştur.

Sözleşmenin önsözünde Dünyadaki ülkelerin tümünde çok güç şartlar altında yaşayan ve bu nedenle özel ilgiye gereksinimi olan çocuklar bulunduğu; çocuğun korunması ve dengeli gelişmesi bakımından her ülkenin kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önem de göz önünde tutularak, gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere tüm ülkelerde çocukların yaşam koşullarının iyileştirilebilmesi için uluslararası işbirliğinin önemini de dikkate alarak bazı kurallar üzerinde anlaşma gereğinin ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Sözleşmenin 1. maddesi, çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç 18 yaşına kadar herkesin çocuk sayılacağı hükmünü getirmiştir.

Sözleşmeye göre taraf devletler çocuğun ekonomik sömürüye, her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek, sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul etmekte ve bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak üzere yasal, idari, toplumsal ve eğitsel önlemleri almakla yükümlüdür.

5.1.4. EKONOMİK, SOSYAL VE KÜLTÜREL HAKLARA İLİŞKİN ULUSLARARASI SÖZLEŞME

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi Birleşmiş Milletler tarafından 3 Ocak 1976 tarihinde yürürlüğe konmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti tarafından 2000 yılında New York'ta imzalanan sözleşmede, ailenin ve annenin korunmasına ilişkin hükümler getirilmiş, çocuk ve gençlerin korunması ve gerekli yardımın yapılması için özel önlemler alınması öngörülmüştür. Çocukların ve gençlerin ekonomik ve toplumsal sömürülere karşı korunması, bununla birlikte ahlaklarını bozacak, yaşamlarını tehlikeye sokacak ya da normal gelişimlerini olumsuz etkileyecek işlerde çalışmaları durumunda çocukları çalıştıran kişilerin yasalarla cezalandırılmasının gerektiği vurgulanmıştır. Bildiri ayrıca devletin belli bir yaşın altında çocuk emeğinin ücretli olarak istihdam edilmesini yasaklaması ve çocuklar için asgari bir çalışma yaşının saptanmasının gerektiğini kabul etmiştir.

5.1.5. AVRUPA SOSYAL ŞARTI

Avrupa Sosyal Şartı, 18 Ekim 1961 tarihinde İtalya'nın Torino kentinde, Avrupa Konseyi'ne üye 16 ülkeden 13'ünün temsilcileri tarafından imzalanmış ve 26 Şubat 1965'te yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Avrupa Sosyal Şartı'nı 16 Haziran 1989 tarihinde kabul etmiş ve 7 Ağustos 1989 tarihinde yürürlüğe koymuştur.

Şartın "Çocukların ve Gençlerin Korunma Hakkı" başlıklı maddesi ile anlaşmaya taraf ülkelere; çocukların sağlık, ahlak ve eğitimleri için zararlı olmayacağı belirlenen hafif işlerde çalıştırılmaları durumu haricinde asgari çalışma yaşının en az 15 olması, tehlikeli ve sağlığa aykırı sayılan işlerde asgari çalışma yaşının daha yüksek olması gerektiği, zorunlu eğitim çağında olanların, eğitimlerini engelleyecek işlerde çalışmalarının engellenmesi, 18 yaşından küçüklerin çalışma sürelerinin, gelişmeleri ve öncelikle de mesleki eğitim gereksinimleri uyarınca sınırlandırılması, genç çalışanların ve çırakların adil bir ücret ve diğer uygun ödeneklerden yararlanma hakkının tanınması, gençlerin çalıştıranların izniyle normal çalışma saatleri içinde mesleki eğitimde geçirdikleri sürenin, günlük çalışma süresinden sayılmasının sağlanması, 18 yaşın altındaki çalışan kişilere yılda en az dört haftalık ücretli izin hakkı tanınması ile belirlenen bazı işler dışında gece çalıştırılmalarının yasaklanması, bu kişilerin düzenli sağlık kontrollerinden geçirilmesi ve işlerinden doğan tehlikeler başta olmak üzere, uğradıkları bedensel ve manevi tehlikelere karşı özel olarak korunmaları yükümlülüğü getirilmektedir.

5.1.6. AB DÜZENLEMELERİ

5.1.6.1. AB TEMEL HAKLAR BİLDİRGESİ (ŞARTI)

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), 2. Dünya Savaşından sonra Avrupa'da barışı hakim kılmak ve Avrupa ülkeleri arasında işbirliği ve dayanışmayı gerçekleştirmek üzere kurulmuştur. Topluluğun kurulması ile sınırların kalktığı bir ortak pazar ve ortak para sistemini adım adım hayata geçirilmiştir. Giderek ilerleyen entegrasyon sonucu bugün AB yalnızca ekonomik alanda değil, aynı zamanda siyasal alanda da bir bütünleşmeyi amaçlamaktadır.

7 Aralık 2000 tarihinde Nice zirvesinde Avrupa Parlamentosu, Konsey ve Komisyon başkanları tarafından imzalanarak törenle ilan edilen Temel Haklar Şartı, AB'nin hedeflediği bu yolda önemli bir adım teşkil etmektedir.

Söz konusu Şartın "çocukların hakları" başlıklı 24. maddesi ve "çocuk işçi çalıştırmanın yasaklanması ve çalışan gençlerin korunması" başlıklı 32. maddesi ile çocuklar koruma altına alınmıştır. 32. maddeye göre, çocuk işçi çalıştırılması yasaktır. Gençler için daha elverişli olabilecek kurallar saklı kalmak üzere ve sınırlı istisnalar dışında istihdam edilmek için asgari yaş sınırı, zorunlu eğitimin tamamlanması için belirlenen asgari yaştan daha düşük olamaz. İşe alınan gençler, yaşlarına uygun çalışma koşullarında çalıştırılmalı ve ekonomik sömürüye ve emniyetlerine, sağlıklarına veya fiziksel, ruhsal, ahlaki veya sosyal gelişimlerine zarar verme olasılığı bulunan veya eğitimlerini engelleyebilecek her türlü işe karşı korunmalıdır.

5.1.6.2. 94/33/AT SAYILI ÇALIŞAN GENÇLERİN İŞ YERİNDE KORUNMASI HAKKINDA KONSEY DİREKTİFİ

Avrupa Konseyi tarafından çocuk işçiliğinin önlenmesi ile çocuk ve genç işçilerin korunması amacıyla 22 Haziran 1994 tarihinde "94/33/AT Sayılı Çalışan Gençlerin İşyerinde Korunması Hakkında Konsey Direktifi" kabul edilmiştir.

Direktife göre üye devletler çocukların çalışmalarını önleyici tedbirleri alacaklardır. Bu Direktifin getirdiği koşullara uygun olarak üye devletler, asgari çalışma ve istihdam yaşının, ulusal mevzuatla zorunlu hale getirilen tam gün öğrenim yaşı olan asgari yaşın veya her halde 15 yılın altında olmamasını temin edeceklerdir. Ayrıca, işverenlerin gençlerin çalışma koşullarının yaşlarına uygunluğunu temin etmelerini sağlayacaklardır. Ayrıca işverenler, gençlerin ekonomik istismarları ile sağlık ve güvenliklerini, fiziksel, zihinsel, ahlaki, sosyal gelişimleri veya öğrenimlerini tehlikeye sokacak herhangi bir çalışmayı önleyecek önlemleri alacaklardır.

Direktifin "çalışma süresi" başlıklı 8. maddesinde, üye devletlerin çocukların çalışma sürelerini sınırlandırmasına ilişkin esaslar sayılmıştır.

Ayrıca, direktif kapsamında çocukların gece çalışması, dinlenme, ara dinlenme ve yıllık izin sürelerine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Bu düzenlemelerde çocuk ve gençlerin istismara karşı korunması gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

5.1.6.3. AVRUPA KOMİSYONUNUN 2000/581/AT SAYILI TAVSİYE KARARI

AB müktesebatı kapsamında çalışan çocuklar hakkındaki bir başka düzenleme de 15 Eylül 2000 tarihinde yayınlanan 2000/581/AT sayılı Komisyon Tavsiye Kararıdır. Buna göre Avrupa Komisyonu, En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 182 sayılı ILO Acil Eylem Sözleşmesi'nin üye devletler tarafından onaylanmasını tavsiye etmiş ve çocuk işçiliğinin kötü biçimlerinin ortadan kaldırılmasının AB'nin uzun vadeli hedefleri arasında olduğunu belirtmiştir.

5.1.7. ILO ANAYASASI

ILO'nun kuruluşu ile bütün dünyada sosyal adaletin geliştirilmesi ve bu yoldan evrensel barışın gerçekleştirilmesi, çalışma şartlarının iyileştirilmesi, uluslararası işbirliği gibi çalışma hayatını insanileştiren bir çalışma düzeninin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ILO uluslararası iş hukukunun belli başlı kaynaklarını oluşturan çalışma yaşamına yönelik asgari normlar belirlemektedir. Uluslararası çalışma normları esas olarak, ILO'nun sözleşme veya tavsiye kararlarıdır. ILO sözleşmeleri onaylayan ülkeler açısından uluslararası yükümlülük doğurmaktadır. Fakat tavsiyeler ise yükümlülük doğurma amacına yönelik olmayıp, sadece hükümetlerin çalışma yaşamlarına ilişkin politika ve etkinlikleri bakımından yol gösterici niteliktedir.

ILO Anayasasında; çocukların, gençlerin ve kadınların korunması bakımından koşulları iyileştirmenin gerekliliğinin altı çizilmiştir.

“Evrensel ve kalıcı bir barışın ancak sosyal adalet temeline dayalı olması nedeniyle;

Çok sayıda insan için, adaletsizliğin, sefaletin ve yoksulluğun bulunduğu çalışma koşullarının varlığı ve bunun dünya barışı ve ahengini tehlikeye düşürecek bir hoşnutsuzluğa yol açtığı ve bu koşulların örneğin günlük ve haftalık azami çalışma saatlerinin düzenlenmesi, işçilerin işe alınması, işsizliğe karşı mücadele, yeterli yaşam koşullarını sağlayacak bir ücretin güvence altına alınması, işçilerin genel ve mesleki hastalıklara ve iş sırasında meydana gelen kazalara karşı korunması, *çocukların, gençlerin ve kadınların korunması*, yaşlılık ve maluliyet aylıklarının bağlanması, eşit işe eşit ücret ilkesinin tanınması, sendikal özgürlük ilkesinin sağlanması, teknik ve mesleki eğitimin düzenlenmesi ve benzer diğer önlemler bakımından bu koşulları iyileştirmenin acilen gerekliliği nedeniyle;

Gerçekten insancıl koşullara sahip bir çalışma düzeninin herhangi bir ulus tarafından kabul edilmemesi kendi ülkelerinde çalışanların durumlarını iyileştirmeyi arzu eden diğer ulusların çabalarına engel oluşturması nedeniyle;

Adalet ve insanîyet duygularından hareketle, aynı zamanda sürekli bir dünya barışını sağlamak arzusu ve bu belirtilen hedeflere ulaşmak amacıyla hareket eden Yüksek Akit Taraflar, Uluslararası Çalışma Örgütü’nün işbu Anayasasını onaylarlar.”

5.1.8. İSTİHDAMA KABULDE ASGARI YAŞA İLİŞKİN 138 SAYILI ILO SÖZLEŞMESİ

ILO, 06 Haziran 1973 tarihinde düzenlediği 58. oturumunda 138 sayılı İstihdama Kabulde Asgari Yaş Sözleşmesinin onaylanmasına karar verilmiştir. Bahse konu sözleşme ile bu sözleşmenin kendisi için yürürlükte olduğu her üye ülke, çocuk işçiliğini etkin bir şekilde ortadan kaldırmayı ve istihdama ve çalışmaya kabul için asgari yaşı giderek gençlerin fiziksel ve zihinsel yönden tam olarak gelişmelerine olanak tanıyacak bir düzeye yükseltilmesini sağlayan ulusal bir politika takip etmeyi kabul eder. Ayrıca, asgari çalışma yaşının zorunlu öğrenim yaşının bittiği yaşı altında ve her halükarda 15 yaşı altında olmayacağı hüküm altına alınmıştır. Söz konusu maddenin devamında ise hükme istisna getirilerek, ekonomisi ve eğitim olanakları yeterince gelişmemiş olan her üye ülkenin ilgili işveren ve işçi örgütlerinin görüşünü aldıktan sonra, asgari yaşı başlangıçta 14 olarak belirleyebilmesine olanak sağlanmıştır.

Sözleşmeye göre, doğası veya yapıldığı koşullar bakımından genç kişilerin sağlığını, güvenliğini veya ahlakını tehlikeye düşürebilecek her türlü istihdam veya çalışmaya kabul için asgari yaş 18’in altında olmayacaktır.

Sözleşmede asgari çalışma yaşına bazı istisnalar getirilmiştir. Söz konusu düzenleme ile 13-15 yaş aralığındaki gençlerin gelişmelerine, sağlıklarına ve eğitimlerine zarar verilmeyecek şekilde hafif işlerde çalışmalarına ulusal mevzuatlar ile izin verilebileceği hüküm altına alınmıştır. Benzer şekilde en az 15 yaşında olmak şartıyla zorunlu eğitimlerini tamamlamamış kişilerin belirtilen koşullarda çalışmasına izin verilebileceği düzenlenmiştir. Ülkelere gelişmişlik durumlarına göre yaş sınırını bir yaş geriye çekme olanağı da sağlanmıştır. Ayrıca, sanatsal faaliyetlerde çalışan çocuklara münferit çalışma izinleri vermek suretiyle istisna getirilmiştir.

Ülkemiz, 138 sayılı ILO Sözleşmesinin onaylanmasını 23 Ocak 1998 tarihinde 4343 sayılı Kanun ile uygun bulmuştur. Sözleşme, 5 Mayıs 1998 tarihli 98-11184 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının ardından 21 Haziran 1998 tarihli ve 23379 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

5.1.9. EN KÖTÜ BİÇİMDEKİ ÇOCUK İŞÇİLİĞİNİN YASAKLANMASI VE ORTADAN KALDIRILMASINA İLİŞKİN 182 SAYILI ILO ACİL EYLEM SÖZLEŞMESİ

ILO, 182 sayılı En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesini 17 Haziran 1999 tarihinde kabul edilmiştir. Ülkemiz ise 182 sayılı ILO Sözleşmesinin onaylanmasını 25 Ocak 2001 tarihinde 4623 sayılı Kanun ile uygun bulmuştur. Sözleşme, 18 Mayıs 2001 tarihli 2001/2528 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının ardından 27 Haziran 2001 tarihli ve 24445 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Sözleşmede, bu Sözleşmeyi onaylayan her üye ülkenin acil bir sorun olarak en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinin yasaklanmasını ve ortadan kaldırılmasını temin edecek ivedi ve etkin önlemleri almakla yükümlü olduğu belirtilmiş ve “çocuk” teriminin 18 yaşın altındaki herkese uygulanacağı ifade edilmiştir.

Ayrıca, “en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliği” ifadesinin tanımı yapılmış olup her üye ülkenin, en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinin öncelikli olarak ortadan kaldırılması için eylem programlarını belirleyeceği ve uygulayacağı, bunun yanı sıra sözleşme hükümlerinin uygulanmasını izleyecek uygun mekanizmalar kuracağı ya da belirleyeceği hüküm altına alınmıştır.

Devamında ise, eğitimin önemi vurgulanarak ülkelerin alacağı tedbirler sayılmıştır. Bu tedbirler, çocukların en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğine dahil olmalarının önlenmesi; çocukların en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinden uzaklaştırılmaları, sosyal uyumları ve rehabilitasyonları için gerekli ve uygun doğrudan yardım sağlanması; çocukların en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinden uzaklaştırılmaları için ücretsiz temel eğitim ve mümkün ve uygun olduğu takdirde mesleki eğitim sağlanması; özel olarak riskli durumda bulunan çocukların belirlenmesi ve onlara ulaşılması, ve kız çocuklarının özel durumunun dikkate alınması olarak ifade edilmiştir.

5.2. ULUSAL MEVZUAT

Türkiye üye olduğu uluslararası kuruluşların çocuk işgücü konusundaki kararları ve prensipleri, ülke gerçekleri ve gereksinimleri doğrultusunda kendi yasalarını ve mevzuatını oluşturmuştur. Ülkemizde çocuk işgücüne yönelik düzenlemelere pek çok farklı kanunda yer verilmiştir.

5.2.1. ANAYASA

Çocuk ve gençlerin korunması hususu, Anayasada güvence altına alınmıştır. Anayasa’nın 50. maddesinde; kimsenin yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmayacağı ile küçüklerin, kadınların, bedeni ve ruhi yetersizliği olanların çalışma şartları bakımından özel olarak korunacağı öngörülmektedir.

5.2.2. 4857 SAYILI İŞ KANUNU

İş Kanununda çocukların asgari çalışma yaşı, çalıştırma yasağı, temel eğitimi tamamlamış ve okula gitmeyen çocukların çalışma süreleri, okula devam eden çocukların eğitim dönemindeki çalışma süreleri, çalışma yaşamında korunması ve bu hükümlerin etkili bir şekilde uygulanması için cezai yaptırımlar bulunmaktadır.

İş Kanununun 71. maddesine göre, 15 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak 14 yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış olan çocuklar ise bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilir. 14 yaşını doldurmamış çocuklar ise bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenler okullarına devamına engel olmayacak sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde yazılı sözleşme yapmak ve her bir faaliyet için ayrı izin almak şartıyla çalıştırılabilir.

Kanuna göre, çocuk ve genç işçilerin işe yerleştirilmelerinde ve çalıştırılabilecekleri işlerde güvenlik, sağlık, bedensel, zihinsel ve psikolojik gelişmeleri, kişisel yatkınlık ve yetenekleri dikkate alınmaktadır. Çocuğun gördüğü iş onun okula gitmesine, mesleki eğitiminin devamına engel olamaz, onun derslerini düzenli bir şekilde izlemesine zarar veremez.

Kanunun 71. maddesinde ayrıca çocukların çalışma sürelerine ilişkin düzenleme de getirilmektedir. Buna göre; zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış ve örgün eğitime devam etmeyen çocukların çalışma saatlerinin günde 7 ve haftada 35 saatten; sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde çalışanların ise günde 5 ve haftada 30'dan fazla olmayacağı ve bu sürenin 15 yaşını tamamlamış çocuklar için günde 8 ve haftada 40 kadar artırılabilceği hüküm altına alınmıştır. Okul öncesi çocuklar ile okula devam eden çocukların eğitim dönemindeki çalışma süreleri, eğitim saatleri dışında olmak üzere, en fazla günde 2 ve haftada 10 olabilmektedir.

İş Kanununda 4 Nisan 2015 tarihinde düzenleme yapılarak Kanuna sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde çalıştırılacak çocuklara ilişkin bir hüküm eklenmiştir. Buna göre; sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinin kapsamı, bu faaliyetlerde çalışacak çocuklara çalışma izni verilmesi, yaş grupları ve faaliyet türlerine göre çalışma ve dinlenme süreleri ile çalışma ortamı ve şartları, ücretin ödenmesine ilişkin usul ve esaslar ile diğer hususlar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)'nun görüşleri alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenecektir.

İş Kanununun 71. maddesine dayanılarak hazırlanan "Çocuk Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" 6 Nisan 2004 tarihli ve 25425 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Çocuk ve genç işçilerin sağlık ve güvenliklerini, fiziksel, zihinsel, ahlaki ve sosyal gelişmelerini veya öğrenimlerini tehlikeye atmadan çalışma şekillerinin esaslarını belirlemek ve ekonomik istismarlarını önlemek amacıyla çıkarılan Yönetmelik, İş Kanununun 71. maddesi gereğince, 18 yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçiler bakımından yasak olan işler ile 15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış genç işçilerin çalışmasına izin verilecek işleri, 14 yaşını bitirmiş ve ilköğretimi tamamlamış çocukların çalıştırılabilecekleri hafif işleri ve çalışma koşullarına ilişkin usul ve esasları kapsamaktadır. Ayrıca, söz konusu Yönetmelikte "Çocuk İşçilerin Çalıştırılabilecekleri Hafif İşler", "Genç İşçilerin Çalıştırılabilecekleri İşler" ve "16 yaşını Doldurmuş Fakat 18 Yaşını Bitirmemiş Gençlerin Çalıştırılabilecekleri İşler" şeklinde üç ayrı başlıkta bir tasnif oluşturulmuş, çocuk ve genç işçilerin bu işler dışındaki işlerde çalıştırılmaları, 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu kapsamında mesleki ve teknik eğitim kurumlarından mezun olan ve 16 yaşını doldurmuş genç işçiler hariç olmak üzere tamamen yasaklanmıştır.

5.2.3. 6098 SAYILI BORÇLAR KANUNU

İş Kanununun kapsamı dışında yer alan çocuk işçilerin iş ilişkilerinde, Borçlar Kanununun hizmet sözleşmelerine ilişkin hükümleri uygulanmaktadır. 6098 sayılı Borçlar Kanununda 18 yaşından küçük olan çocuk işçilerin yıllık izin sürelerine ilişkin bir hüküm yer almaktadır. Kanunun "Yıllık izin" başlıklı 422. maddesine göre; işveren, en az bir yıl çalışmış olan işçilere yılda en az 2 hafta ve 18 yaşından küçük işçiler ile 50 yaşından büyük işçilere en az 3 hafta ücretli yıllık izin vermekle yükümlüdür.

5.2.4. 1593 SAYILI UMUMİ HIFZISSIHHA KANUNU

Umumi Hıfzıssıhha Kanununun "İşçiler Hıfzıssıhhası" başlıklı 7. bölümünde, çocuk işçilere ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Kanunun 173. maddesinde, 12 yaşından küçük çocukların fabrika ve imalathane gibi her türlü sanat ve maden işlerinde amele ve çırak olarak çalıştırılması ve ayrıca 12 yaş ile 16 arasında bulunan kız ve erkek çocukların günde azami 8 saatten fazla çalıştırılması yasaklanmıştır. İş Kanunu ile Umumi Hıfzıssıhha Kanununda yer alan çocukların asgari çalıştırılma yaşına ilişkin farklılık bulunmakta olup uygulamada İş Kanunu hükümleri geçerli olmaktadır.

5.2.5. 2559 SAYILI POLİS VAZİFE VE SALAHİYET KANUNU

Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun 12. maddesinde çocukların korunmasına ilişkin hükümler yer almaktadır. Buna göre; kanunî istisnalar saklı kalmak üzere eğlence, oyun, içki ve benzeri amaçlı umuma açık ve açılması izne bağlı yerlerde 18 yaşından küçüklerin çalıştırılması ve ayrıca polis bar, pavyon, gazino, meyhane gibi içkili yerler ile kiraathane ve oyun oynatılan benzeri yerlere yanlarında veli ve vasileri olsa bile 18 yaşını doldurmamış küçüklerin girmesi yasaklanmıştır.

5.2.6. 3308 SAYILI MESLEKİ EĞİTİM KANUNU

3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu çocuk işgücünün bilgi ve becerisinin geliştirilmesine yönelik düzenlemeler getirmektedir. Kanunun 10. maddesinde çırak olabilmek için 14 yaşını doldurmuş, 19 yaşından gün almamış olma (Ancak, 19 yaşından gün almış olanlardan daha önce çıraklık eğitiminden geçmemiş olanlar, yaşlarına ve eğitim seviyelerine uygun olarak düzenlenecek mesleki eğitim programlarına göre çıraklık eğitimine alınabilir), en az ilköğretim okulu mezunu olma ve bünyesi ve sağlık durumu gireceği mesleğin gerektirdiği işleri yapmaya uygun olma şartları getirilmektedir. Kanunun 11. maddesinde ise aday çırak ve çırağın öğrenci statüsünde olduğu, öğrencilik haklarından yararlandığı ve bu kişilerin işyerinde çalışan işçi sayısına dâhil edilmeyeceği hüküm altına alınmıştır.

Çıracak, kalfa ve ustaların eğitimi ile okullarda ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitime ilişkin esasları düzenleyen 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu, söz konusu Kanun kapsamında bulunan il ve mesleklerde faaliyet gösteren işyerlerinde, Bakanlıkça tespit edilecek illerde ve meslek dallarında 19 yaşından gün almamış kişilerin çıracılık sözleşmesi yapmadan çalıştırılmayacağını hüküm altına almıştır. Kanunun 18. maddesi ile 20 ve daha fazla personel çalıştıran işyerlerine, personel sayısının % 5 inden az olmamak ancak % 10 unu da geçmemek üzere meslek lisesi öğrencilerine becerilerini geliştirmek amacıyla eğitim vermeleri zorunluluğu getirilmiştir. Bu zorunluluk ile bir anlamda çocuk işgücünün kullanılması, ancak yeterli beceriyi kazandırılması koşulu ile mümkün olabileceği hükme bağlanmıştır. Kanun ile ayrıca çıracılara tatil aylarında en az bir ay ücretli izin hakkı tanınmıştır.

5.2.7. 222 SAYILI İLKÖĞRETİM VE EĞİTİM KANUNU

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununda da çocuk işgücüne yönelik düzenlemeler yer almaktadır. Kanunun 59. maddesine göre; ilköğrenim çağına olup da mecburi ilköğretim kurumlarına devam etmeyenler, hiçbir resmi ve özel işyerinde veya her ne surette olursa olsun çalışmayı gerektiren başka yerlerde ücretli veya ücretsiz çalıştırılmazlar. İlköğretim kurumlarına devam ettiklerini belgeleyenler ise, çocukların çalıştırılmasını düzenleyen kanun hükümlerini uygulanmak şartıyla ancak ders zamanları dışında bu gibi yerlerde çalıştırılabilir. Kanun ayrıca ilköğretim çağına bulunan ve mecburi ilköğretim kurumlarına devam eden çocukların bu Kanunda gösterilen ve MEB tarafından açılmasına izin verilmiş olunanlar dışında, her ne ad altında kurulmuş olursa olsun, özel kurs ve dershanelere kabulünü yasaklamaktadır.

222 sayılı Kanun kapsamında 21 Mart 2016 tarihinde Mevsimlik Tarım İşçileri ile Göçer ve Yarı Göçer Ailelerin Çocukların Eğitime Erişimi konulu Genelge yayınlanmıştır. Söz konusu genelgenin uygulayıcısı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'dür. Genelge ile belirli dönemlerde ikamet ettikleri yerleşim biriminden mevsimlik gezici tarım işçisi, göçer veya yarı göçer olarak yurdun farklı bölgelerine göç etmek durumunda kalan ailelerin zorunlu öğrenim çağındaki çocuklarının gidilen yerlerde eğitim ve öğretimin hakkından faydalanmaları amaçlanmaktadır.

5.2.8. 5395 SAYILI ÇOCUK KORUMA KANUNU

Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasların düzenlendiği 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, özellikle sokakta çalışan, bu sebeple pek çok riske maruz kalan ve suça meyilli olan çocukların korunmasına yönelik hükümler içermektedir. Söz konusu Kanunda korunma ihtiyacı olan çocuk, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu; suça sürüklenen çocuk ise Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu ifade etmektedir. Başta sokakta olmak üzere çalışan çocukların da korunmasına adına Kanunda önemli hükümler yer almaktadır.

Fotoğraf: Gülnur BESÇELİ

6. ÖNCELİKLİ HEDEF GRUPLAR

İlgili kamu kurumları ile sosyal taraflar ve gönüllü kuruluşların temsilcilerinin katıldığı, Türkiye'nin seçilmiş yedi ilinde yapılan bölge toplantıları, ulusal düzeyde yapılan üç toplantıda ortaya çıkan görüşler, Türkiye'de bugüne kadar yürütülen projeler ve yapılan araştırmaların sonuçları, 182 sayılı ILO Sözleşmesi ve 190 sayılı Tavsiye Kararı çerçevesinde, Türkiye'de çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri; "Sokakta Çalışma, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Ağır ve Tehlikeli İşlerde Çalışma, Tarımda Aile İşleri Dışında, Ücret Karşılığı Gezici ve Geçici Tarım İşlerinde Çalışma" olarak belirlenmiştir:

6.1. SOKAKTA ÇALIŞMA

Türkiye'de sokakta çalışan çocuklar sorunu, ülkenin yapısal sorunları ile doğrudan bağlantılıdır. Kırsal alanlardan göç, hızlı kentleşme, kontrol edilemeyen nüfus artışı ve gelir dağılımındaki eşitsizlikler bu sorunun temel nedenleri arasında yer almaktadır. Yoğun göçler nedeni ile büyük iller yığınlar halinde göç almıştır ve kentlere tamamen hazırlıksız biçimde göç eden bu ailelerin çocukları, aile bütçesine katkıda bulunabilmek amacı ile kendilerini korunmasız koşullar altında sokaklarda çalışırken bulmuşlardır.

Sokakta çalışan çocukların genel profili irdelendiğinde, bu çocukların oldukça hassas bir çalışan çocuklar grubunu oluşturduğu, hatta öncelikli müdahale edilmesi gerekli alan olduğu çok açık olarak görülmektedir. Bu çocukların, sokaktaki tüm risk ve tehlikelere açık bireyler oldukları ve zamanla suça eğilimli hale geldikleri gözlemlenen bir olgudur.

Çocuklar genel olarak, ayakkabı boyacılığı, kağıt mendil, sakız, su, simit, mısır, milli piyango bileti, kırtasiye malzemesi gibi satıcılık, araba camı silme, mezarlıklarda su taşıma, mezarların temizlenmesi, çöp toplama, çiçek, dini kitap ve malzeme satma gibi işlerde çalışmaktadırlar. Yaptıkları işler, genellikle kalabalık şehir merkezlerinde ve tehlikeli ortamlarda bulunmalarını gerektirmektedir.

Çocuklar, dengeli ve yeterli beslenememekte, bir kısmı ise geceyi sokakta veya çöplüklerde geçirmektedir.

Yoksulluk ve günlük geçim ihtiyacının sağlanması zorunluluğu yanında çocuk istihdamı ile ilgili mevzuatın özellikle denetimi daha düzenli olan sanayiden sayılan işlerde 15 yaşın altında çocuk çalıştırılmasının engellemesi, çocukları ve ailelerini, günlük sıcak paranın kazanıldığı, herhangi bir eğitim ve yetenek gerektirmeyen daha denetimsiz bir alan olan sokakta çalışmaya veya çalıştırmaya yöneltmektedir.

Sokakta çalışma ilk bakışta en azından mendil, kitap, sebze meyve vb. satma gibi alanlar için çok da ağır ve tehlikeli şartlarda değilmiş gibi görünmekle birlikte, derinlemesine araştırıldığında; haftanın 7 günü 14 saate varan çalışma saatleri, üst solunum yolu enfeksiyonları, kirlilikten ve hava koşullarından kaynaklanan cilt sorunları, ayakkabı boyacılığı gibi görünürde sakıncasız görülen işlerde bile boya ve cila maddelerine maruz kalma, çöp toplama ve ayıklama işine yönelen çocuklarda kurşun ve cıva gibi maddelerin etkilerine maruz kalma ve parazit kapma, yetersiz ve dengesiz beslenme, fiziksel şiddete maruziyet, cinsel taciz, eğitim eksikliği ve şefkat eksikliği gibi doğrudan olumsuz etkileri yanında sokakta çalışmaktan sokakta yaşamaya geçişin kolaylaşması, bağımlılık yapıcı maddeleri kullanma alışkanlığının edinilmesinin kolaylaşması gibi dolaylı etkileri de eklendiğinde sokakta çalışma çocukların fiziksel, zihinsel, psikolojik gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Yukarıda bahsedilen nedenler, sokakta çalışmanın çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri kapsamına alınması için oldukça güçlü dayanaklar sağlamıştır.

Fotoğraf: Mehmet CAN

6.2. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERDE AĞIR VE TEHLİKELİ İŞLERDE ÇALIŞMA

Dünyada sanayi sektörü, tarım kadar eski olmasa da çocuk işçilerin yer aldığı önemli bir alandır. Özellikle ülkelerdeki artan sanayileşme ve yüksek kâr elde etme arzusu, çocukların bu alanda kullanılmasına neden olmuştur.

Ülkemizde küçük sanayi işletmelerinde çalışan çocuklar ağır koşullar altında para kazanma mücadelesi vermektedir.

Sanayide çalışan tehlike altındaki bu çocukların fark edilmesi ise diğer sektörlerde çalışan çocuklara göre daha zordur. Sokakta çalışan bir çocuk toplumun daha fazla gözü önündedir ancak sanayi işletmeleri kendi içlerine kapalı ve çok fazla halka açık olmayan yerlerdir. Bu nedenle bu tür çocukların tespiti, sadece idari denetimlerle mümkün olabilir.

Çocuklar, çoğunlukla küçük ölçekli işletmelerde çalışmaktadırlar. Bu işletmeler genellikle üretim amacına uygun alt yapıdan yoksundur. Bu tür işletmelerde eski ve koruyucusuz makineler ve el aletleri kullanıldığından çocukların kaza geçirme riski yüksektir.

Çalışan çocuklar; tehlikeli makineler, yetersiz termal konfor şartları (soğukta ve sıcakta çalışma), uzun çalışma süreleri, tozlar, boya, vernik vb. kimyasallara maruziyet, ağır yük taşımak, gürültülü ortamda çalışma, uzun süreli ayakta çalışma, tehlikeli donanım ve işlemler gibi işyeri ortamından ve çalışma şartlarından kaynaklanan birçok riske maruz kalmaktadırlar.

Fotoğraf: Fatih AKDOĞAN

6.3. TARIMDA AİLE İŞLERİ DIŞINDA, ÜCRET KARŞILIĞI GEZİCİ VE GEÇİCİ TARIM İŞLERİNDE ÇALIŞMA

Çalışan çocuklar arasında tarımda çalışan çocuklar içinde bulunduğu koşullardan dolayı ayrı bir yer tutmaktadır. Öncelikle çalışma ve yaşam koşulları, çevre ile ilişkiler, eğitim ve sağlık sorunları açısından bu çocuklar en dezavantajlı gruplar arasında yer almaktadır.

Tarım sektöründe karşılaşılan çocuk işçiliğinde görülen en yaygın güçlükler, zorunlu ilköğretime devam, çalışma yaşı ve çalışmaya başlamada asgari yaşı uygulanması konularında yaşanmaktadır.

Mevsimlik tarım işçisi aileler çalışma yerlerine giderken ekonomik ve sosyal zorunluluklardan dolayı çocuklarını da götürmektedir.

Böylece, çocuklar aile ekonomisine katkı nedeniyle yaşlarına uygun olmayan tarımsal işlerde çalışmaktadır. Bu çocuklar, çoğunlukla belirli bölgelerden başka yörelere mevsimlik olarak başta bitki çapalama, ot alma, hasat vb. bitkisel üretim işlerinde çalışmak üzere köyünden, kentinden ayrılarak 4-7 ay arasında çalışanlardan oluşmaktadır.

Başta haşere ve yabancı ot ilaçları olmak üzere kimyasal madde kullanımından kaynaklanan tehlikelerle ve aşırı sıcak ve nemli ortamlarda çalışmaktan ileri gelen yorgunluk, böcek ısırıkları ve yine uzun süre eğilip çalışmaktan kaynaklanan sırt ağrıları gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar.

Bireyin çocukken eğitim sürecini erken terk etmiş olması yoksulluk ve yoksunluk hâlinin devam etmesine; yeterli eğitim alamaması aile bireyleri gibi çocuğun da gelecekteki vasıfsız işgücü olmasına neden olmakta ve bir yoksulluk kısır döngüsü meydana gelmektedir. Yine çocukken mevsimlik göç sırasında maruz kaldığı olumsuz barınma ve çalışma koşulları tüm hayatı boyunca kronik sağlık sorunları yaşamasına yol açabilmektedir. Yine çocukken tarım işçisi olarak çalışmak veya mevsimlik tarım göçüne katılmak çocuğun şiddet, ihmal, istismar açısından kırılganlığını artırabilmekte, buna bağlı olarak duygusal ve toplumsal gelişimini olumsuz şekilde etkileyebilmektedir.

Tarımda makineleşmeyle birlikte, kullanılan makine ve teçhizatın oluşturduğu tehlike, zirai mücadele ilaçlarına maruz kalma, uzun çalışma süreleri, iklim şartlarına (sıcağa ve soğuğa) maruz kalma, ağır yük kaldırma - taşıma, fiziksel zorlanma, sıgırtmaçlıkta olduğu gibi izole ortamlarda çalışma mecburiyeti gibi riskler tarımda çalışmanın ağır ve tehlikeli işler kapsamına alınmasının gerekçeleridir. Tarımda çalışma sonucunda ise çocuklar kaza geçirebilmekte, meslek hastalıklarına yakalanma riski artmakta, yeterli eğitim alamamakta, fiziksel ve bilişsel açıdan gelişimleri geri kalmaktadır. Bununla birlikte, tarımda çalışan çocukların büyük bir bölümünün aile içi işletmelerde ailenin yetişkin bireylerine yardımcı işlerde ve onlarla birlikte çalıştıkları da bir gerçektir. Bu nedenle tarımda önlenmesi hedeflenen çocuk işçiliği kapsamına aile işletmelerinde yapılan işler alınmamıştır. Eğitimden yararlanmayı zorlaştırması, çok küçük yaşta ve korunmasız çalışması nedeniyle mevsimlik ticari tarım işlerinde çalışma çocuk işçiliğinin önlenmesinde öncelikli alan olarak belirlenmiştir.

Fotoğraf: İmren DOĞAN

7. KURUMLARIN ÇOCUK İŞÇİLİĞİ İLE MÜCADELEDE GÖREV TANIMLARI

7.1. ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI

ÇSGB, Hükümet adına ILO ile IPEC programında yer almak üzere Mutabakat Zaptını 1992 yılında imzalayarak, Türkiye'nin programa dahil olan ilk 6 ülkeden biri olmasına öncülük etmiştir. Bakanlık, kuruluş kanunuyla kendisine verilen görevler çerçevesinde ve ILO'nun ulusal partneri olarak, çocuk işçiliğiyle mücadelede 1992 yılından bu yana en ön safta yer alan kurumdur. Mevcut örgütlenme yapısı ve bugüne kadar yürütülen çalışmalardan elde edilen deneyimler, çocuk işçiliğine yönelik çalışmalarında Bakanlığın öncü rolünü ve koordinatör kurum olarak görev yapmasını sürdürmesini gerekli kılmaktadır.

Fotoğraf: Zeki AKAKÇA

Fotoğraf: Nejla ÖSSERIAN

Fotoğraf: M. Nevzat HIZ

7.1.1. ÇALIŞMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Çalışma Genel Müdürlüğü, çalışma hayatı ile ilgili mevzuatı uygulamak, çalışma mevzuatı ve istihdam politikası ile ilgili tasarıları, kalkınma planları ve yıllık programlarda yer alan istihdam programlarını hazırlamak, istihdamdaki gelişmeleri izlemek ve istihdamı sağlayıcı tedbirleri almak, üretimde emek verimliliğini yükselten politikalar geliştirmek görevlerini üstlenmiş olan ana hizmet birimidir.

Bu kapsamda çocuk işçiliği ile mücadele konusunda;

- a) Çocuk işçiliğini önlemek amacıyla çalışma yapan tüm kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması,
 - b) Çocuk işçiliği ile mücadeleye yönelik ülke politikalarının belirlenmesi,
 - c) Belirlenen politikaların uygulanması için izlenecek strateji ve yöntemlerin tespiti,
 - ç) Gerekli mevzuat çalışmalarının yapılması,
 - d) Ülkedeki çocuk işçiliği ile ilgili yapılan çalışmaların sonuçlarının ve istatistiki bilgilerin derlenmesi ve değerlendirilmesi,
 - e) Çocuk işçiliği ile mücadele konusunda Bakanlık dışında yapılan çalışmaların izlenmesi ve katkı sağlanması,
 - f) Duyarlılık artırıcı çalışmalar yapılması,
 - g) Ülkemizde çocuk işçiliği konusunda yapılan çalışmalar ve elde edilen bulgularla ilgili kamuoyunun bilgilendirilmesi,
 - h) Ülkemizdeki çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik olarak yürütülecek çalışmalar için uluslararası kuruluşların ve diğer ülkelerin de desteklerini almak üzere, karşılıklı işbirliğini sağlamaya yönelik temaslarda bulunarak sonuçları hakkında ilgili kurum ve kuruluşların bilgilendirilmesi,
- görevlerini yürütmektedir.

7.1.2. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, Bakanlık bünyesinde, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili alanlarda inceleme, araştırma, eğitim ve mevzuatla ilgili çalışmalar yapmak ve çalışma hayatına ilişkin mevzuatın ilgili hükümlerinin uygulanmasını sağlamakla görevli ana hizmet birimlerindendir. Görevleri arasında çocuklar dahil olmak üzere risk gruplarıyla ilgili çalışmalar yapmak, çalışan çocukların çalışma yaşamında korunmasına yönelik faaliyetleri gerçekleştirmek ve bu konudaki mevzuat çalışmalarına katkı sağlamaktır.

7.1.3. İŞ TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞI

4857 sayılı İş Kanununun 91. Maddesinde Devletin Yetkisi başlığı altında "Devlet, çalışma hayatı ile ilgili mevzuatın uygulanmasını izler, denetler ve teftiş eder. Bu ödev ÇSGB'ye bağlı ihtiyaca yetecek sayı ve özellikte teftiş ve denetlemeye yetkili iş müfettişlerince yapılır." ifadesine yer verilerek, genel olarak çalışma hayatı mevzuatının izlenmesi, denetlenmesi ve teftişi görevi iş müfettişlerine tanınmıştır.

İş müfettişlerinin oluşturduğu İş Teftiş Kurulu Başkanlığının görev ve yetkilerine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler İş Teftiş Kurulu Yönetmeliği'nin 8. maddesinde yer almaktadır. Bu görev ve yetkilerden çocuk işçiliği sorunu ile doğrudan ilgili olanlar;

- a) Çalışma hayatı ile ilgili mevzuat çerçevesinde programlı veya program dışı teftiş, inceleme ve soruşturma yapmak,
- b) Kayıt dışı istihdamla mücadele etmek, bu amaçla sektörel analizlere dayalı denetimleri yürütmek ve bu konularda alınması gerekli tedbirleri önermek,
- c) Kayıt dışılık ile ilgili tespit yapılması halinde ilgili kurumlara gereği için bildirimde bulunmak,
- ç) Çalışma hayatı ile ilgili mevzuatın uygulanmasını izlemek,
- d) Çalışma şartları, çalışma ortamı, çalışma ilişkileri, iş kazaları ve meslek hastalıkları, kayıt dışılık, iş sağlığı ve güvenliğine yönelik ihlaller ve benzeri risk kriterlerine dayanarak işyerleri ve sektörler düzeyinde analizler yapmak; müfettiş sayısı ve Kurulun diğer kaynakları göz önünde bulundurularak denetlenecek sektörleri her yıl için belirlenecek esaslara göre sınıflandırmak suretiyle riskli sektörlerdeki işyerlerinin denetimine öncelik vermek,
- e) Sosyal değişimler, teknolojik gelişmeler ve uluslararası mevzuatta ortaya çıkan değişikliklerin çalışma hayatıyla ilgili mevzuata yansıtılması için görüş bildirmek,
- f) Denetim sonuçlarına göre işgücü piyasasını geliştirecek ve çalışanların hayat seviyelerini yükseltecek tavsiye ve tekliflerde bulunmak,
- g) Çalışma hayatı ile ilgili mevzuat çalışmaları yapmak, gerektiğinde, teftiş ve denetimler sonucunda, mevzuatın aksayan yönleri, uygulanabilirliği, ilgili kurum ve kuruluşlarca alınması gereken önlemleri belirleyen Genel Değerlendirme Raporu hazırlamak,
- h) Uluslararası sözleşmeler çerçevesinde işyerlerinde uygulamaları incelemek ve izlemek.
- ı) Denetim sonuçlarına ilişkin istatistikleri tutmak, derlemek, değerlendirmek ve yorumlamak,

şeklinde sıralanmaktadır.

İş teftişi; çalışma süreleri, ücretler, iş sağlığı ve güvenliği, işçilerin refahı, çocuk ve gençlerin çalıştırılması, kayıt dışılık, işsizlik, istihdam ve işgücü piyasası uygulamaları gibi çalışma şartlarına ve ortamına ilişkin tüm mevzuat hükümlerinin uygulanmasıyla ilgili olarak araştırma, inceleme ve denetlemeyi de kapsayan ve Devlet adına gerçekleştirilen teftiş faaliyetlerini ifade etmektedir.

Bakanlığımızın 12 Kasım 2014 tarihli ve 2015/4 sayılı Genelge eki Teftişi Rehberi uyarınca; Başkanlığımızın yıl içinde yürüteceği iş teftişi faaliyetlerinin, "programlı teftişler" ve "incelemelerden oluşan program dışı teftişler" olmak üzere planlanacağı düzenlenmiştir.

Çalışan çocuklar, tıpkı kadın çalışanlar, engelliler, yaşlılar gibi iş teftişinin öncelikli risk grupları arasındadır. Bu sebeple yapılan tüm programlı teftişlerde çalışan çocuklarla ilgili mevzuat düzenlemelerine uyulup uyulmadığı denetlenmekte ve aykırılık durumunda gerekli idari yaptırımlara başvurulmaktadır. Söz konusu rutin uygulamaların dışında çocuk çalışmasını en öncelikli risk kabul eden ve çalışan çocukların yoğun olduğu sektörlerle yönelik olarak planlanan ve uygulanan risk esaslı denetimler de yapılabilmektedir.

7.1.4. AVRUPA BİRLİĞİ VE MALİ YARDIMLAR DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Avrupa Birliği ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanlığı, AB'nin aday ülkelere sağladığı Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) adı altındaki fonların sağlıklı biçimde kullanılmasını temin etmek üzere Program Otoritesi olarak belirlenmiştir. 2007-2013 yılları arasında sürdürülen IPA I dönemi boyunca bu fonlar beş ayrı bileşene ayrılmış ve Başkanlık "İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi" başlıklı bileşeni yönetmekle yetkilendirilmiştir.

Avrupa Birliği ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanlığı, çocuk konusunu farklı boyutları (çocuk işçiliği, çocuk yoksulluğu, korunmaya muhtaç çocuklar gibi) ile ele almakta, politika veya strateji belgesi çalışmalarında öncelikli alanlar arasında yer vermekte, projeleri desteklemektedir.

IPA II dönemindeki fonların kullanımına ilişkin genel çerçeveyi çizmek üzere Başkanlık tarafından "İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politikalar Sektörel Operasyonel Programı" hazırlanmıştır. Bu program ile birlikte bahsi geçen sektörlerle ilişkin bazı öncelikli aktiviteler belirlenmiştir. Bu aktivitelerden birisi "İnsana Yaraşır İş" kavramını ele almakta ve çocuk işçiliği ile mücadele edilmesini alt hedefler arasında açık biçimde ortaya koymaktadır. Böylelikle çocuk işçiliğine karşı ülkemizde faaliyet gösterecek olan üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, belediyeler, kamu kurumları gibi çeşitli kuruluşlara fon sağlanması için gerekli altyapı oluşturulmuş bulunmaktadır. Bu kurumlar, mevcut mevzuatın uygulanmasını güçlendirmek, kurumsal kapasiteyi arttırmak, paydaşlar arası diyalogu geliştirmek, izleme mekanizmaları kurmak, farkındalık arttırmak, ortaklık ağları oluşturmak ve çocuk işçiliği ile mücadeleyi kolaylaştıracak her türlü araç ve yöntemleri geliştirmek üzere yapacakları faaliyetler için IPA fonları ile desteklenebilecektir.

Başkanlık, ÇSGB'nin görev ve sorumluluk alanına giren tüm hususlarda hem AB düzeyinde hem de Birlik üyesi ve aday ülkelerde sağlanan gelişmeleri yakından izlemek; mevzuat ve uygulamaların Türk mevzuat ve uygulamalarına uygun ölçüde yansıtılmasına katkıda bulunmaktadır. Bu kapsamda başta "sosyal politika ve istihdam" ile "işçilerin serbest dolaşımı" olmak üzere 13 adet müktesebat faslında Başkanlığımız müzakere sürecinin etkin biçimde yürütülmesi için Bakanlığın ilgili birimleri ile işbirliği içinde gerekli katkıları sağlamak ve süreci takip etmektedir. Çocuk işçiliği sosyal politika ve istihdam alanındaki çalışmalarda bir alt başlık olarak ele alınmaktadır.

AB'nin sosyal içerme ve sosyal koruma alanındaki politikası temel olarak toplumdaki özel itina gösterilmesi gereken kişileri (işsizler, eğitimsizler veya yeterli eğitim alamayanlar, evsizler, engelliler, madde bağımlıları, kadınlar, çocuklar, yaşlılar vb.) kapsamakta ve istihdam, gelir dağılımı ve parasal yoksulluk, eğitim, konut, sağlık ve ulaşım politikaları, sosyal güvenlik sistemi, sosyal hizmet ve sosyal yardım politikaları gibi başlıkları ele almaktadır. Bu alandaki uyum çalışmaları kapsamında Başkanlık ilgili tüm paydaşların katkılarıyla İstihdam ve Sosyal Reform Programı'nın (ESRP) hazırlanmasından ve izlenmesinden sorumludur.

7.1.5. STRATEJİ GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI

Ulusal kalkınma strateji ve politikaları, yıllık program ve hükümet programı çerçevesinde Bakanlığın orta ve uzun vadeli strateji ve politikalarını belirlemek, amaçlarını oluşturmak üzere gerekli çalışmaları yapmak, Bakanlığın stratejik plan ve performans programının hazırlanmasını koordine etmek ve uygulama sonuçlarını izlemek Strateji Geliştirme Başkanlığının görevleri arasında yer almaktadır. Strateji Geliştirme Başkanlığının çocuk işçiliği ile mücadelede sorumluluk alanı; Başkanlığının koordinasyonunda hazırlanan Bakanlık strateji belgeleri ve eylem planlarında çocuk işçiliği konusunun yer alması için gerekli desteğin verilmesidir.

7.1.6. TÜRKİYE İŞ KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

İŞKUR, işgücü piyasası bilgi sisteminin oluşturulması, işgücüne vasıf kazandırma ve işbaşında eğitim, mesleki rehabilitasyon, kendi işini kuracaklara yönelik eğitim hizmetleri gibi işgücü yetiştirme ve uyum hizmetleri sağlama, işsizlik sigortası gibi istihdamla ilgili alanlarda faaliyet göstermekte olup ÇSGB'nin ilgili kuruluşudur. Kurumun çocuk işçiliği ile mücadelede sorumluluk alanları aşağıda belirtilmiştir:

- a) İşsizlikle mücadele çalışmalarında çocuk işçiliği boyutunun da dikkate alınarak sürdürülmesi,
- b) Kendi işini kurabilecek kapasitede olanların tespiti ile, bu grupta yer alanlar için kendi işlerini kurmaya yönelik kurslar düzenlenmesi,
- c) Çalışan veya çalışma riski taşıyan çocukların ebeveynlerine ve yetişkin kardeşlerine yönelik istihdam garantili kurslar organize edilmesi (Çalışan ya da çalışma riski olan çocuklar ve ailelerine yönelik hali hazırda hizmetler sunan ve veri toplayan ilgili kurumlar tarafından toplanan resmi verilen İŞKUR'la paylaşılması durumunda söz konusu kişilerin mesleki eğitime yönlendirilmesi sağlanabilecektir.)
- ç) Çocuk işçiliğini önlemeye yönelik olarak faaliyet yürüten diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılması,
- d) Modüler eğitim programları uygulamaları konusunda MEB ve uluslararası kuruluşlar ile işbirliği içinde çalışmalar yürütülmesi.

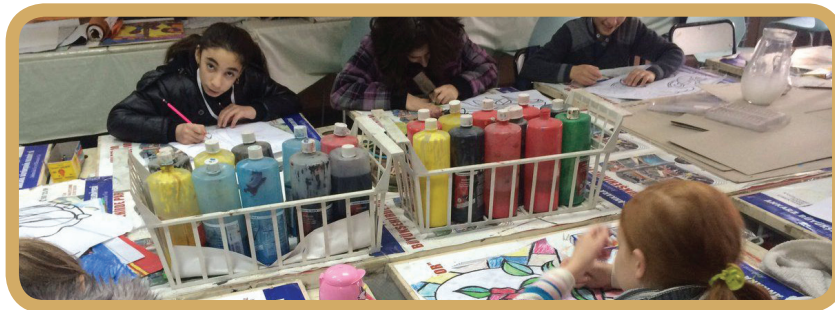
7.1.7. SOSYAL GÜVENLİK KURUMU

SGK, ÇSGB'nin ilgili kuruluşudur ve idari-mali açıdan özerk olarak örgütlenmiştir. Kurumun amacı, sosyal sigortalar ile genel sağlık sigortası bakımından kişileri güvence altına alacak, sosyal sigortacılık ilkelerine dayalı, etkin, adil, kolay erişilebilir, aktüeryal ve malî açıdan sürdürülebilir, çağdaş standartlarda bir sosyal güvenlik sisteminin gerçekleştirilmesidir.

Kurumun çocuk işçiliği ile mücadelede sorumluluk alanları;

- a) Çalışan çocukların sosyal güvenlik ağı içerisine alınması için gerekli çalışmaların yürütülmesi,
- b) Çocukların maruz kaldıkları iş kazaları ve meslek hastalıklarıyla ilgili istatistiklerin tutulması ve yayımlanması,
- c) Kurum bünyesindeki denetim elemanlarının çocuk işçiliği konusunda eğitilmesi ve çalışmalarında çalışan çocukların sorunlarının da dikkate alınmasının sağlanması,
- ç) Özellikle esnaf ve sanatkârlar olmak üzere, Kurumdan hizmet alan kişi ve kuruluşların çocuk işçiliği konusunda duyarlı hale getirilmesidir.

7.1.8. ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK EĞİTİM VE ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANLIĞI

ÇSGB'nin bağlı kuruluşu olan ÇASGEM'in temel işlevi; çalışma hayatı ile ilgili araştırma, inceleme ve eğitim faaliyetlerinin yürütülmesidir. Eğitim programları ve eğitimle ilgili doküman hazırlanmasında belli bir bilgi ve deneyime sahiptir. Çocuk işçiliği konusunda Bakanlık personelinin hizmet içi eğitiminin yanında, işçi ve işverenlerin ve belirli hedef kitlelerin çocuk işçiliği konusunda eğitimini ve konuyla ilgili eğitim materyallerinin hazırlanmasını yürütecek kapasiteye sahiptir. ÇASGEM' in çocuk işçiliği ile mücadelede sorumluluk alanları aşağıda belirtilmiştir:

- a) Çocuk işçiliği konusunda yürütülecek eğitim faaliyetlerinde, Çalışma Genel Müdürlüğü ve İş Teftiş Kurulu Başkanlığı'na destek verilmesi,
- b) Çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik eğitim programlarının hazırlanmasına destek verilmesi,
- c) Belirlenecek hedef kitlelere çocuk işçiliği konusunda eğitim verilmesi.

7.2. ADALET BAKANLIĞI

Adalet Bakanlığı, IPEC programı çerçevesinde çocuk işçiliğine yönelik çalışmalarda bugüne kadar doğrudan yer almamış olmakla birlikte, çocuk işçiliği ve çocuklara karşı işlenen suçlarla doğrudan ilgilidir. Bu çerçevede Adalet Bakanlığı çocuk işçiliği ile mücadelede sorumluluk alanları aşağıda belirtilmiştir:

- a) Çocuk suçluluğu konusunda istatistikî bilgileri değerlendirmek, çocuk suçluluğunun nedenleri üzerinde incelemeler yaparak önlenmesi çarelerini araştırmak ve bu hususta faaliyet yürüten diğer yerli ve yabancı kurumlarla işbirliği yapmak,
- b) Çocukların aile içi şiddetten korunması ile zorla veya borç karşılığı çalıştırma gibi çocukların rızası hilafına sağlık ve güvenliklerini, fiziksel ve psikolojik gelişimlerini tehlikeye sokacak alanlarda istihdama zorlanmaları durumlarında korunmalarını sağlamak, Ailenin Korunmasına Dair Kanun hükümleri gereğince çocukların aile içi şiddete maruz kaldıklarının öğrenilmesi halinde Cumhuriyet Başsavcılığınca görevli ve yetkili aile mahkemesine vakit geçirilmeksizin başvurulmasını sağlayacak tedbirleri almak,
- c) Çocuklar hakkında mahkemelerce verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanmasında ilgili kurumlar arasında gerekli işbirliği ve koordinasyonu sağlayıcı tedbirleri almak,
- ç) Küçüklerin korunmasına dair uluslararası ve ulusal mevzuatta yer alan veya yer alması gereken hususlarda ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanan tasarı ve teklifler hakkında görüş bildirmek,
- d) 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 25. maddesi gereğince Çocuk Mahkemelerinin il ve ilçelerde kurulmasını yaygınlaştıracak tedbirler almak.

7.3. AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI (ASPB)

28554 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği çerçevesinde sosyal hizmet müdahalesinin ve takibinin gerçekleştirilmesi, sosyal hizmetlerin, hizmete erişim kolaylığı esasıyla yürütülmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik çalışmalar, Bakanlığın Sosyal Hizmet Merkezleri bünyesinde yürütülmektedir. Çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden biri olarak belirlenen çocukların sokakta çalıştırılmasının engellenmesi, sokakta karşılaşılabilecekleri risklerden korunması, sokaktan çekilmesi ve ailelerinin desteklenmesi amacıyla çocuk, aile ve toplum odaklı çalışmalar yürütülmektedir. Sokakta çalıştırılan çocukların, örgün veya mesleki eğitime dahil edilmeleri sağlanmakta; eğitimini tamamlamış ya da iş sahibi gençler olarak rehabilitasyonları sağlanmaktadır. Sokakta çalıştırılan, dilendirilen ve risk altındaki çocuklar Bakanlığın öncelikli çalışma alanını oluşturmaktadır.

Sokakta çalıştırılan/dilendirilen çocukların tespit edilerek uygun sosyal hizmet ve yardımlardan yararlandırılması amacıyla illerde Valiler veya görevlendireceği Vali Yardımcıları başkanlığında ve Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü sekreteryasında; ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri ile üniversiteler ve bu alanda hizmet veren sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin katılımıyla bir komisyon oluşturulmuştur.

Bu komisyonun takip ve denetiminde ilgili kurum temsilcilerinden oluşturulan ekipler tarafından çocukların yoğun olarak çalıştırıldığı/dilendirildiği bölgelerde alan taramaları yapılmaktadır. Yapılan alan taramalarında ekonomik yoksunluk sebebiyle sokakta çalıştırıldığı/dilendirildiği tespit edilen çocukların ve ailelerin sosyal yardımlar ile desteklenmesi sağlanmaktadır.

Suriyeli çocuklara yönelik saha taraması yapmak ve ihtiyaçlarını tespit etmek üzere illerde komisyon oluşturulmuş ve yapılan saha taramasında Suriyeli ailelere dağıtılmak üzere, ILO ile ortak hazırlanan broşür ve afişler 81 İl Müdürlüğüne gönderilmiştir.

"Çocuk çalıştırma suça ortak olma" sloganı ile hazırlanan broşür çalışması ile Suriyeli çocuklara yönelik sunulan hizmetlere, çocukların hakları ve bu haklara erişimlerine yönelik bilinçlendirilmesi ve ALO 183 Sosyal Hizmet Danışma Hattı ile ihtiyaç sahibi tüm grupların; sosyal psikolojik hukuki ve ekonomik alanlarda danışmanlık ve rehberlik desteği alabileceği yönünde Türkçe ve Arapça bilgilendirme yapılarak hem yerel halkta hem de Suriyeli gruplarda farkındalık oluşturulması amaçlanmaktadır.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün önemli hizmetlerinden biri olan Sosyal Ekonomik Destek Hizmeti çocuk odaklı hale getirilmiştir.

Sosyal Ekonomik Destek Hizmeti uygulamaları ile ailenin ve çocuğun korunması konusu, üzerinde hassasiyetle durulması gereken öncelikli bir sosyal hizmet uygulamasıdır. Bu hizmet modeli ile, salt ekonomik yetersizlikten kaynaklanan nedenlerden dolayı çocukların kurum bakımına alınmasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Özellikle ailelerin desteklenerek aile bütünlüğünün korunması ve çocuğun aile ortamında sağlıklı bir birey olarak yetiştirilmesi Bakanlığın genel politikası olup bu anlayış çocuk politikasının da temelini oluşturmaktadır.

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik kapsamında; geçici ekonomik destek ile sürekli ekonomik destek olmak üzere iki çeşit yardım türü bulunmaktadır. Ayrıca ekonomik desteğin yanı sıra çocukların psiko-sosyal gelişimlerini sağlıklı bir şekilde sağlayabilmeleri için sosyal hizmet desteği de meslek elemanlarına çocuklara verilmektedir.

ASPB Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü bünyesinde 2003 yılından buyana yoksul ailelerin çocuklarının temel eğitim, sağlık ve beslenme hizmetlerine erişimlerinin artırılarak insan sermayesine uzun vadede yatırım yapılması ve bu yolla yoksulluğun özellikle kuşaklararası geçişinin azaltılması amacıyla Şartlı Nakit Transferi (Şartlı Eğitim-Şartlı Sağlık Yardımı-ŞESY) yardım programı yürütülmektedir. 3294 Sayılı Kanun çerçevesinde yürütülmekte olan ŞESY aracılığıyla, yoksulluğun azaltılması ve yoksulluktan dolayı okula gönderilmeyen çocuk sayısının (çocuk işçiliği vb.) azaltılması, erken okul terklerinin önüne geçilmesi ve her kademede yoksul çocuklar için okullaşma oranının artırılması hedeflenmektedir.

ŞESY programının bir alt bileşeni olan Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY), nüfusun ekonomik güçlükler sebebiyle temel eğitim hizmetlerine erişemeyen ve 3294 sayılı Sosyal yardımlaşma Dayanışmayı Teşvik kanunu kapsamına olan 6-25 yaş arasındaki çocuklarını temel eğitime göndermeyen hanelere yönelik yapılan bir yardım programıdır. Yardım programına ilişkin olarak, ilköğretim (1-8. sınıflar arası) erkek öğrenci için aylık 50 TL, kız öğrenci için aylık 60 TL ödeme yapılmaktadır.

2015 yılı Aralık ayından itibaren, ASPB Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü ile diğer paydaş kurumlar (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Avrupa İnsani Yardım Fonu (ECHO), Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP), Kızılay, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), UNICEF) arasında ülkemizde bulunan geçici koruma altındaki Suriyelileri hedef alan bir yardım programının kurgulanmasına yönelik ortak çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

Yapılan bu ortak çalışmalar sonucunda, “Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardım Programı” geliştirilmiştir. Söz konusu yardım programından geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyeliler hariç, barınma merkezleri dışında ikamet eden ve belli kriterleri sağlayan 99 ile başlayan kimlik numarasına sahip geçici koruma altındaki Suriyeliler ve ülkemizde bulunan ve şartlara uyan diğer tüm yabancı uyruklu vatandaşlar ve çocukları da faydalanabilecektir. Yardım kapsamındaki altyapı ASPB tarafından sunulacak olup, yardım paralarının bütün bütçesi ECHO tarafından karşılanacak ve hedef kitledeki hanelere aylık kişi başı 100 TL yardım ödemesi yapılacaktır.

2011 yılındaki iç savaştan ötürü ülkemize zorunlu göç etmiş bulunan ve büyük bir çoğunluğu kadınlar ve çocuklardan oluşan geçici koruma altındaki Suriyeli vatandaşların kendilerini geçindirmelerini hedefleyen bu yardım programı kapsamında ayrıca çocukların çalıştırılmasının engellenmesi hedeflenmektedir.

7.4. GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI

3 Haziran 2011 tarihli ve 638 sayılı Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın doğrudan çocuk işçiliği ile ilgili görev tanımı bulunmamakla birlikte, 14-29 yaş aralığındaki her birey bakanlığın görev ve sorumlulukları içerisine girmektedir. Bu bağlamda; Gençlik ve Spor Bakanlığının çocuk işçiliği ile mücadele sorumluluk alanıyla ilgili olduğu düşünülen görevleri aşağıda yer almaktadır:

a) Gençliğin kişisel ve sosyal gelişimini destekleyici politikaları tespit etmek, farklı genç gruplarının ihtiyaçlarını da dikkate alarak gençlerin kendi potansiyellerini gerçekleştirebilmelerine imkân sağlamak, karar alma ve uygulama süreçleri ile sosyal hayatın her alanına etkin katılımını sağlayıcı öneriler geliştirmek ve bu doğrultuda faaliyetler yürütmek, ilgili kurumların gençliği ilgilendiren hizmetlerinde koordinasyon ve işbirliğini sağlamak.

b) Gençlere yönelik istismarın ve şiddetin engellenmesi ile gençler arasında her türlü ayrımcılığın giderilmesi amacıyla gerekli tedbirleri almak ve bu hususlarda öneriler geliştirmek.

c) Gençlik veya spor alanında proje ve çalışmalar yapmak, bu alanda yapılacak proje ve çalışmalarını değerlendirmek, katılmak, desteklemek, uygulama ve sonuçlarını denetlemek, desteklenecek proje ve çalışmalara ilişkin usul ve esasları belirlemek.

ç) Dezavantajlı gençlere ve gençlerin hareketliliğine yönelik projeleri öncelikli olarak desteklemek.

d) Yurtiçi ve yurtdışında gençlikle ilgili inceleme ve araştırmalar yapmak veya yaptırmak, bunların sonuçlarını ilgili kurum ve kuruluşlarla paylaşmak.

e) Gençlerin bilim, sanat ve kültürel alanlara ilgisini artırmaya yönelik faaliyetler yürütmek ve bu kapsamda yürütülen faaliyetleri desteklemek.

Gençleri ve sporu doğrudan veya dolaylı etkileyen politika ve faaliyetleri yürüten kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması amacıyla, 638 sayılı Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 18.maddesine dayanılarak hazırlanan ve Bakanlar Kurulu onayıyla yürürlüğe giren Ulusal Gençlik ve Spor Politika Belgesi'nin bazı politika alanları içerisinde de çocuk işçiliği konusu ele alınmaktadır. İlgili olduğu düşünülen politika alanları ve alt başlıkları aşağıda yer almaktadır.

Eğitim ve Hayat Boyu Öğrenme politika alanı içerisinde bulunan,

- Tarım kesimindeki gençler de dâhil olmak üzere çalışan gençlerin eğitim imkânlarına erişimlerinin kolaylaştırılması
- Eğitime erişimin artırılması ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması.

İstihdam, Girişimcilik ve Mesleki Eğitim politika alanı içerisinde bulunan,

- Eğitim sürecinde yer alan gençler için yarı zamanlı iş imkânlarının geliştirilmesi.

Dezavantajlı Gençler ve Sosyal İçerme politika alanı içerisinde bulunan,

- Gençlerin istismara uğramalarının önlenmesi.
- Kentlere göç eden ve uyum sorunu yaşayan gençlerin sosyal içermelerinin sağlanması.

Bahse konu alanlara ilişkin yapılacak çalışmalarda Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi, ilgili kamu kurum ve kuruluşları sorumlu tutmaktadır.

7.5. GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI

Türkiye genelinde çalışan çocukların büyük bir bölümü, kırsal kesimde ve tarım işlerinde istihdam edilmektedir ve tarımda istihdam edilen çocukların da büyük bir çoğunluğu aile işlerinde veya ailesiyle birlikte çalışmaktadır. Özellikle tarımda makineleşmenin yaygınlaşması, zirai mücadele ilaçlarının yaygın olarak kullanılması yanında tarım işlerinin tabiatı itibarıyla mevsim şartlarına açık olması gibi hususlar tarımda çalışan çocukların, özellikle henüz gelişme evresinde bir bünyeye sahip çocukların sağlık ve güvenliklerinin olumsuz etkilenmektedir. Ülkemiz genelinde kırsal alandan kentsel bölgelere göç de çocuk işçiliğini besleyen bir başka olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Çocukların en temel hakkı eğitimidir ve eğitim çocuk istihdamının önlenmesinde en iyi araçtır. Bakanlığın çocuk işçiliği ile mücadelede çalışma konuları aşağıda belirtilmiştir:

- a) Sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde yerel potansiyellerin harekete geçirilerek, kırsal kesimde gelir ve istihdamın artırılması amacıyla yönelik çalışmaların ve projelerin yürütülmesi,
- b) İnsan gücü kaynaklarının geliştirilmesi, kırsal nüfusun gelirini artırıcı ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik çalışmaların yürütülmesi,
- c) Kırsal alanda yaşayan nüfusun gelirini artırmak ve işsizliği azaltmak için yöresel potansiyeli bulunan; tarım, turizm, el sanatları, hayvancılık, dokumacılık gibi alanlarda girişimcilerin desteklenmesi,
- ç) Kırsal kesimde yaşayan ve çalışanlara yönelik olarak yürütülecek çocuk işçiliğini önlemeye yönelik duyarlılık artırma çalışmalarına sorumlu kuruluşlarla işbirliği halinde destek verilmesi,
- d) MEB tarafından kırsal kesimde yaşayan çocukların tamamının eğitime kazandırılmasına yönelik olarak yürütülen çalışmalara destek sağlanması,
- e) 2012-2016 yılı Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Kırsalda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı "Eğitim" ana başlığı altında yer alan MEB'in sorumluluğunda bulunan, mevsimlik ve gezici tarım işçiliği yapan ailelerin çocuklarının eğitim fırsatlarından yararlanmasını kolaylaştıracak imkanların artırılması ve mevsimlik ve gezici tarım işçiliği yapan ailelerin çocuklarının tamamının eğitim fırsatlarından yararlanması sağlanarak çocuk işçiliğinin azaltılması hedefleri doğrultusunda çalışmaların yürütülmesine katkı sağlanması,
- f) Mevsimlik tarım işçiliğinde kadın ve çocuk konularında gerekli kurumlarla işbirliği ve koordinasyon sağlayarak konuya ilişkin işbirliği olanaklarının yaratılmasıdır.

7.6. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

İçişleri Bakanlığı, kendisine bağlı kurumlar vasıtasıyla çocuk işçiliği ve özellikle de 182 sayılı ILO Sözleşmesi'nde belirtilen çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden sayılan çocukların alım-satımı ve ticareti, borç karşılığı veya bağımlı olarak çalıştırılması ve askeri çatışmalar, çocukların zorla ya da zorunlu tutularak kullanılmasını da içerecek şekilde zorla ya da mecburi çalıştırılmaları gibi kölelik benzeri uygulamaların tüm biçimleri, çocuğun fahişelikte, pornografik yayınların üretiminde veya pornografik gösterilerde kullanılması, bunlar için tedariki ya da sunumu, çocuğun özellikle ilgili uluslararası anlaşmalarda belirtilen uyuşturucu maddelerin üretimi ve ticareti gibi yasal olmayan faaliyetlerde kullanılması, bunlar için tedariki ya da sunumu alanlarında müdahale yetkisine sahip olan bakanlıktır.

7.6.1. VALİLİKLER

Vali, ilde Devletin ve Hükümetin temsilcisi ve ayrı ayrı her Bakanın mümessili ve bunların idari ve siyasi yürütme vasıtasıdır. Vali, kanun, tüzük, yönetmelik ve Hükümet kararlarının neşir ve ilanını ve uygulanmasını sağlamak ve Bakanlıkların talimat ve emirlerini yürütmekle ödevlidir. Bu işlerin gerçekleştirilmesi için gereken bütün tedbirleri alma yetkisine sahiptir. Valiliklerin çocuk işçiliği ile mücadelede sorumluluk alanları aşağıda belirtilmiştir:

- a) İllerde çocuk işçiliği ile ilgili olarak yürütülen çalışmaların koordinasyonunu sağlamak,
- b) Her ilde İl Eylem Komitelerinin çalışmalarını yönlendirmek ve koordine etmek,
- c) Çocukların 182 sayılı ILO Sözleşmesinde belirtilen şartlarda çalıştırıldığıнын tespit edildiği durumlarda ilgili birimlerin müdahalesini sağlamak.

7.6.2. EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş Görev ve Çalışma Yönetmeliği; başta Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 32. maddesi olmak üzere, Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu ile diğer tüm mevzuat göz önünde bulundurularak hazırlanmış ve çocuk polisinin uygulama esaslarını belirlemiştir.

Çocuk Koruma Kanunu ve ilgili mevzuat çerçevesinde suça sürüklenen, suç mağduru ve koruma / yardıma muhtaç çocuklara ilişkin görevler; konusunda eğitim almış, sivil giyimli çocuk polisince yürütülmektedir.

Yasal çerçevesi belirlenmiş görevleri kapsamında, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün çocuk işçiliği ile mücadelede sorumluluk alanları aşağıda belirtilmiştir:

- a) Mevcut mevzuat hükümleri dâhilinde, yasaklanmış çocuk işçiliği ile ilgili tespit ve şikâyetleri ilgili kurum ve kuruluşlara bildirmek,
- b) Kanuni istisnalar saklı kalmak üzere, eğlence, oyun, içki ve benzeri amaçlı umuma açık ve açılması izne bağlı yerlerde 18 yaşından küçüklerin çalıştırılıp çalıştırılmadığını kontrol etmek,
- c) Sorumluluklarını yerine getirmeyen ya da velayet hakkını kötüye kullanan ana-baba veya çocuktan hukuken sorumlu olan diğer kişiler hakkında, gerektiğinde adli işlemleri yürütmek ve ilgili kurumlarla işbirliği yapmak,
- ç) Yapılan hizmet içi eğitimlerde, çocuk işçiliği konusunda ilgili personelin eğitimini sağlamak,
- d) Çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik olarak ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak ve gerekli bilgi alışverişinde bulunmak,
- e) Türk Ceza Kanunu, İş Kanunu ve Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu hükümleri çerçevesinde çocukların uygun olmayan şartlarda çalıştırıldığının tespiti halinde, çalıştıranlar hakkında ÇSGB Çalışma ve İŞKUR İl Müdürlüklerine bilgi vermek ve haklarında adli/ıdari işlem başlatmak,
- f) İlköğretim ve Eğitim Kanununun ilgili hükümlerine göre temel eğitim yaşımda olup çalıştırılmaları nedeni ile eğitim hakkı engellenen çocuklar hakkında Milli Eğitim Müdürlüklerine bilgi vermek.

7.6.3. JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI

Çocukların yaşam, gelişme, korunma ve toplumsal hayata katılma hakları, Türkiye'nin de taraf olduğu "Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi" ile güvence altına alınmıştır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinden doğan yükümlülükler iç hukukumuzda uyarlanmıştır.

Ulusal mevzuatta çocuklara ilişkin yapılan özel düzenlemeler ile taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler çerçevesinde Jandarma birimlerinde çocuklarla ilgili yapılacak işlemler; 4 Temmuz 2013 tarihinde yürürlüğe giren Jandarma Genel Komutanlığı "Aile İçi Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet ve Çocuk Suçlarıyla Mücadelede Jandarmanın Görev Yetki Ve Sorumlulukları Yönergesi"nde belirtilmiştir. Bu kapsamda;

a) Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişiler, şikâyet üzerine hapis cezası ile cezalandırılır. Bu kapsamda, yapılan tebligata rağmen, ailesi tarafından sokakta çalışan veya çalıştırılan, terk edilmiş, yapılan tebligata rağmen okula gönderilmeyen, kötü muamele edilen çocuğun ailesi hakkında Cumhuriyet. Savcılığına "Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhmali" nden suç duyurusunda bulunulur.

b) Suça sürüklenen, küçük yaşta çalıştırılanlar ile okula gönderilmediği veya okula devamı sağlanmadığı tespit edilen çocukların ailelerine "Tebliğ Tebellüğ Belgesi" ile tebligat yapılır. Yapılan tebligata rağmen aileleri tarafından okula gönderilmeyen çocuklar hakkında mülki makama bilgi verilerek, yasal işlem yapılması sağlanır.

c) Sokakta çalıştığı tespit edilen çocukların ailelerine; Sokakta Yaşayan veya Sokakta Çalıştırılan Çocukların Korunmasına Dair İl Valiliklerinin Güvenlik Kararları gereğince çocukların sokakta çalıştırılmasının yasak olduğu, (18) yaşın altındaki çocuğunu, çalışma yaşamını düzenleyen kurallar dışında çalıştıran veli, vasi veya ailesi hakkında ilgili mevzuat gereğince işlem yapılacağı tebliğ edilir. Ayrıca, çocuklarının sokaklarda karşılaşabileceği olumsuz durumlar anlatılarak bilgilendirme yapılır. Tebligata rağmen, çocuğunu sokakta çalıştıran aile hakkında işlem yapılması için, mülki makamlara bilgi verilir.

7.7. KALKINMA BAKANLIĞI

Kalkınma Bakanlığı kamu ve özel sektör kullanımına yönelik olarak, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma konularında geniş bir alanda çalışmalarını yürütmektedir. Bu kapsamda Kalkınma Bakanlığı'nın çocuk işçiliği ile mücadeledeki katkısı; ulusal ve uluslararası düzeyde politika dokümanları ile stratejik belgelerde çocuk işçiliği ile mücadele konusuna yer verilmesine katkı vermek, yatırım programı aracılığı ile uygun projelere finansman sağlamak, uluslararası kuruluşların ülkemizde bu alandaki çalışmalarını ulusal öncelikler bağlamında değerlendirerek gerekli hallerde teknik destek ve finansal katkı sağlamak, ayrıca çocuk işçiliğine dair duyarlılık artırma gibi destekler sunmak şeklinde olacaktır.

7.8. KALKINMA AJANSLARI

Kalkınma Ajanslarının çocuk işçiliği ile mücadele kapsamında görevleri;

- a) Bölgenin mevcut durum ve yapısına, kırılabilirlik ve potansiyeline ilişkin araştırmaları yapmak/ yaptırmak;
- b) Bölgesel öncelik ve tedbirleri belirlemek
- c) Belirlenen Bölge Planı öncelikleri doğrultusunda bölgedeki kapasitenin geliştirilmesine, sorunların çözülmesine ve çözüm uygulama/modellerinin geliştirilmesine yönelik projelere mali ve teknik destek sağlamak;
- ç) Kamu, özel sektör ve STK'lar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlayarak konuya ilişkin işbirliği olanakları yaratmak

olarak çerçevelendirilebilmektedir.

7.9. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

Eğitim, çocuk istihdamının önlenmesinde en iyi araçtır. MEB, bugüne kadar çocuk işçiliğini önlemeye yönelik birçok projenin uygulanmasında etkin olarak yer almıştır.

7.9.1. TEMEL EĞİTİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Çocuk işçiliği sorununun Bakanlığa en önemli yansıması devamsızlık olarak yaşanmaktadır. Öğrencilerin okulda bulunmalarını sağlamak çocuk işçiliğini önlemede önemli bir çalışma alanıdır. Bakanlık, her öğrencinin eğitime erişimini sağlamak amacıyla kanunlar, uygulamalar ve projelerden faydalanmaktadır. Bu anlamda 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 6. bölümü okula devam ile ilgili olup devamsızlık durumunda yapılması gereken yasal düzenlemeler belirtilmiştir. Ayrıca 6287 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmıştır. Yatılı okullar ve taşınmalı eğitim uygulamaları da öğrencilerin eğitime erişimlerini kolaylaştırmak amacıyla hayata geçirilmiş uygulamalardır.

Öğrenciler arasında çocuk işçiliği yoğun olarak mevsimlik tarım alanında ortaya çıkmaktadır. Bu konu önemi sebebiyle 64. Hükümetin 2016 yılı eylem planında yer almıştır. Eylem planında yer alan ve sorumluluğu Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'ne verilen "mevsimlik tarım işçisi ile göçer ve yarı göçer ailelerin çocuklarının eğitime kazandırılması" faaliyeti kapsamında 2016/5 no.lu genelge çıkarılmıştır.

Ayrıca 222 sayılı Kanunun 59. maddesinde "İlköğrenim çağına olup da mecburi ilköğretim kurumlarına devam etmeyenler, hiçbir resmi ve özel iş yerinde veya her ne surette olursa olsun çalışmayı gerektiren başka yerlerde ücretli veya ücretsiz çalıştırılmazlar. İlköğretim kurumlarına devam ettiklerini belgeleyenler ise, çocukların çalıştırılmasını düzenleyen kanun hükümleri uygulanmak şartıyla ancak ders zamanları dışında bu gibi yerlerde çalıştırılabilirler" ifadesine yer verilmiştir.

7.9.2. HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün zorunlu eğitim dışında, eğitim ve öğretimi hayat boyu devam edecek şekilde yaygınlaştırmak amacıyla politikalar oluşturmak, bunları uygulamak, izlemek ve değerlendirmek; yaygın eğitim ve öğretim ile açık öğretim hizmetlerini yürütmek; örgün eğitim sistemine girmemiş, herhangi bir eğitim kademesinden ayrılmış veya bitirmiş vatandaşlara yaygın eğitim yoluyla genel veya meslekî ve teknik öğretim alanlarında eğitim ve öğretim vermek; yaygın eğitim ve öğretim okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç- gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak; yaygın özel öğretim kurumlarıyla ilgili hizmetleri yürütmek; 5 Haziran 1986 tarihli ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununa göre aday çırak, çırak, kalfa ve ustaların genel ve meslekî eğitimlerini sağlamak; Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak görevleri bulunmaktadır.

7.9.3. ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ortaöğretim Genel Müdürlüğünün çocuk işçiliği ile mücadele kapsamında görevleri şunlardır:

- Ortaöğretim okul ve kurumlarının yönetimine ve öğrencilerinin eğitim ve öğretimine yönelik politikalar belirlemek ve uygulamak.
- Ortaöğretim öğrencilerinin barınma ihtiyaçlarının giderilmesi ve maddî yönden desteklenmesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek.
- Her kademedeki öğrencilere yönelik dernek ve vakıflar ile gerçek ve diğer tüzel kişilerce açılacak veya işletilecek yurt, pansiyon ve benzeri kurumların açılması, devri, nakli ve kapatılmasıyla ilgili esasları belirlemek ve denetlemek.

7.10. SAĞLIK BAKANLIĞI

Sağlık Bakanlığı, temel sağlık hizmeti ilkeleri doğrultusunda, ülke çapında koruyucu ve tedaviye yönelik sağlık hizmeti vermektedir. İl düzeyinde sağlık hizmetleri Valiliklerin gözetimi altında yürütülmektedir. Hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında bulunmayan kişilerin tedavi giderleri Genel Sağlık Sigortası kapsamında devlet tarafından karşılanmaktadır. Sokak çocukları da bu yasa kapsamı içerisindedir.

Sağlık Bakanlığı'nın çocuk işçiliği ile mücadelede sorumluluk alanları aşağıda belirtilmiştir:

- Çalışan çocukların sağlık bakımından maruz kaldıkları riskler açısından toplumsal duyarlılık artırıcı faaliyetler yürütülmesi,
- Çalışan çocukların periyodik kontrollerinin ve gerektiğinde tedavilerinin yapılmasının sağlanması,
- Kuruma bağlı meslek hastalıkları hastaneleri başta olmak üzere sağlık kurum ve kuruluşlarınca çocuk hastalar için, çalışma ortamının çocukların sağlığı üzerindeki etkilerinin araştırılmasına ve bu husustaki verilerin toplanmasına imkan verecek şekilde muayenesine ilişkin çalışmaların yapılması.

7.11. TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU

TÜİK çocuk işçiliği konusunda saha araştırmaları yapabilecek kapasiteye, geniş bilgi ve deneyime sahip bir kamu kurumudur. TÜİK, Türkiye genelinde 1994, 1999, 2006 ve 2012 yıllarında olmak üzere dört kez Çocuk İşgücü Anketi uygulamış ve sonuçlarını yayınlamıştır.

5429 sayılı TÜİK Kanunu kapsamında, istatistik üreten tüm kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinin oluşturduğu İstatistik Konseyi tarafından beşer yıllık resmi istatistik programları belirlenmektedir. Buna göre, bir konuda araştırma uygulanabilmesi için, o konunun resmi istatistik programının gündeminde olması gerekmektedir. 2011-2016 dönemini kapsayan resmi istatistik programında çocuk işgücüne yönelik herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Önümüzdeki dönemde çocuk işgücüne yönelik bir araştırma uygulanabilmesi için bu hususun 2017-2021 Resmi İstatistik Programında dikkate alınması gerekmektedir.

7.12. DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

Diyanet İşleri Başkanlığı, çocuk işçiliği konusunda toplumun duyarlı hale getirilmesinde etkili olabilecek kurumlarımızdandır. Bu itibarla Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çocuk işçiliği ile mücadeledeki sorumluluk alanları aşağıda belirtilmiştir:

- a) Çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri, başkanlığımızın planladığı çocuk ihmal ve istismarı programı kapsamında bir başlık altında değerlendirilerek duyarlılığın artırılması,
- b) Çocuk işçiliğinin çocuklar ve toplum üzerindeki olumsuz etkileri konusunda toplumun duyarlı hale getirilmesi ve bu konuda çalışma yapan kurumlara katkı sağlaması,
- c) Özellikle kız çocuklarının eğitiminin öneminin vurgulanması ile kız çocuklarının eğitimden çekilmesini önleyici tarzda farkındalık çalışmaları yürütülmesi.

7.13. BELEDİYELER

5393 sayılı Belediye Kanununun Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım başlıklı 77. maddesinde: "Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürliülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında belde de dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular..." hükmü bulunmaktadır. Bu çerçevede, belediyeler, çocuk işçiliği konusunda bugüne kadar pek çok proje yürütmüş ve diğer yürütülen projeleri destekleyerek, çocuk işçiliği ile mücadelede başarılı örnekler vermişler ve etkin olabileceklerini ispatlamışlardır.

Belediyelerin çocuk işçiliği ile mücadelede sorumluluk alanları aşağıda belirtilmiştir:

- a) Belediye zabıtalrı veya görevlendirecekleri özel görevliler tarafından sokakta çalışan çocukların çalışmalarını engelleyecek tedbirleri almak,
- b) Sokak, sanayi, ticaret, tarım ve hizmet gibi alanlarda çalışan çocuklara yönelik merkezler açarak, rehabilitasyon ve destek hizmetleri vermek,

c) Mesleki eğitim kursları düzenlemek ve düzenlenecek olan bu kurslarda çocuk işçiliği boyutunu dikkate almak,

ç) Muhtaç durumdaki çocukların korunması için ASPB ile işbirliği içinde gerekli tedbirleri almak,

d) Gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak,

e) Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50 bini geçen belediyelerce, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açmak,

f) Devlete ait her derecedeki okul binalarının bakım ve onarımını yapabilmek veya yaptırabilmek, araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını bütçe imkânları dâhilinde karşılayabilmek

g) Gerektiğinde öğrencilere, amatör spor kulüplerine malzeme vermek ve gerekli desteği sağlamak.

7.14. TÜRKİYE ODALAR BORSALAR BİRLİĞİ

TOBB merkez teşkilatı ve Oda ve Borsalar vasıtası ile ülkemizde ekonomik, sosyal ve kültürel alanda birçok projeyi öncülük etmekte, hayata geçirmekte ve destek vermektedir. Bu kapsamda sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücünün yetişmesini sağlamak amacıyla üniversiteler, yüksekokullar, mesleki ve teknik eğitim kurumları kurmakta ve kurulmuş olanlara iştirak etmektedir. Çocuk işçiliği özelinde;

a) Kamu kurum ve kuruluşları ile ulusal ve uluslararası kuruluşlarca gerçekleştirilen etkinliklere iştirak edilmekte, yürütülmekte olan program, proje ve faaliyetlere katkıda bulunmaktadır,

b) Çocuk işçiliği ve olumsuzlukları konusunda işverenler ve toplumun diğer kesimlerine yönelik olarak düzenlenmekte olan bilgilendirme, farkındalık ve duyarlılık artırma faaliyetlerine katkı yapılmaktadır,

c) Konu ile ilgili olarak yürütülmekte olan mevzuat çalışmalarına iştirak edilmekte, yasal düzenleme ve sorumluluklara ilişkin bilgi verilmektedir,

ç) Çocuk işçiliği ile mücadele kapsamında yapılan çalışma ve projeler konusunda üyelerimiz bilgilendirilmektedir,

d) Çocuk işçiliğini azaltarak dezavantajlı grupta yer alan çocukları topluma kazandırma yönündeki çalışmalara katkı yapılmaktadır,

e) Türkiye’de çocuk haklarını desteklemek ve bireyler ile özel sektörden fon toplamak için çalışan UNICEF Türkiye Milli Komitesi Yüksek Danışma Kurulu üyelerinden biri de TOBB Yönetim Kurulu Başkanı Sn. M. Rifat Hisarcıklıoğlu’dur. UNICEF Türkiye Milli Komitesi’nin amacı, Türk ve dünya çocuklarının ihtiyaçları ile ilgili kamuoyu bilinci oluşturmak ve özel sektör, gönüllü kişi ve gruplarla işbirliği yaparak, bağış toplayarak, UNICEF lisanslı ürünler satarak UNICEF’in yaptığı çalışmalara yardım etmektir,

f) “Her türlü çocuk işçi çalıştırılmasına son verilmesi” ilkesini de içeren Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi’nin (Global Compact) ilkelerini imzalayan kuruluşlardan biri olarak söz konusu ilkelerin tanıtımına ve imzacı işletme ve üye sayısının artırılmasına ve farkındalığın geliştirilmesine katkı yapmaktadır.

7.15. TÜRKİYE ESNAF VE SANATKARLARI KONFEDERASYONU

TESK, 5362 Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu kapsamında eğitim yönetmeliklerini çıkararak meslek eğitimi sistemi açısından yaşamsal öneme sahip yeni düzenlemeleri uygulamaya geçirmiştir.

Yapılan düzenlemelerin en önemlilerinden biri çıraklık eğitiminde çırak ve kalfa olarak yer alan gençlerin çalışma şartlarının iyileştirilmesini amaçlayan özel bir denetim sisteminin kurulmasıdır. Yapılan düzenleme ile işletmelerde yapılan meslek eğitiminin çeşitli açılardan mevzuata uygun olup olmadığının denetlenmesi ve işyerine bu konuda danışmanlık yapılması amacıyla TESK'in alt teşkilatı olan oda ve birlikler bünyesinde işyeri denetleme ve danışmanlık grupları (İDDG) kurulması zorunluluğu getirilmiştir.

Çıraklık eğitimi sistemine dahil işyerlerinin büyük bir kısmı TESK'e bağlı işyerleridir. Bu işletmelerin, çıraklık eğitimi yürütecek yeterliliğe ulaştırılması ve eğitim verilen işyerlerinin ve buradaki çalışma koşullarının uygunluğunu gözetmek üzere desteklenmesi ve aynı zamanda denetlenmesi çok büyük bir önem taşımaktadır.

İDDG'ler, Türkiye'de küçük işletmelerde çalışan çocukların çalışma koşullarının iyileştirilmesini sağlamak üzere bir sivil toplum kuruluşu tarafından oluşturulan ilk denetim birimleridir. Aynı zamanda İDDG'ler TESK'e bağlı odalara üye esnaf-sanatkarlara yönelik mesleki eğitimin niteliğine sahip çıkmak ve çalışma koşullarının iyileştirilmesini sağlamak bakımından bir oto-kontrol sistemidir. Bu da ülkemiz mesleki eğitim sistemi ve çalışan çocuklar açısından bir dönüm noktasıdır.

Çocuk işçiliği ile mücadelede İDDG modelinin geliştirilerek güçlendirilmesi sonucunda işletmelerdeki mevcut rehberliğe dayalı denetim boşluğunun giderilmesinin mümkün olabileceği öngörülmektedir.

7.16. TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

TÜRK-İŞ, işçi hak ve özgürlüklerini koruma ve iyileştirme mücadelesinin ayrılmaz bir parçası olarak gördüğü çocuk işçiliğiyle mücadelede işçi sendikalarına görev düştüğü inancıyla, 1992 yılından bu yana bu alandaki çalışmalarını yoğunlaştırmıştır.

ILO/IPEC Projesi çerçevesinde TÜRK-İŞ bünyesinde Çalışan Çocuklar Bürosu oluşturmuştur. TÜRK-İŞ Çalışan Çocuklar Bürosu, TÜRK-İŞ, uluslararası kuruluşların yanı sıra, Türkiye'deki çeşitli kurum ve kuruluşlarla da iş birliği yaparak, birtakım projeleri hayata geçirmiş ve geçirmeye de devam etmektedir.

TÜRK-İŞ Çalışan Çocuklar Bürosu olarak 1992 yılından bu yana yapılmış olan çalışmalar aşağıda yer almaktadır: "Çalışan Çocuklar Konusunda İşçi Sendikalarının Etkinliklerinin ve Duyarlılıklarının Artırılması Projesi"ni hayata geçirmiştir.

"Ankara'da Ağaç ve Metal Sanayinde Bir Alan Araştırması" yaparak bu iki sektörde çalışan çocukların toplumsal profilini çıkarmıştır.

"İstanbul Deri Sanayinde Çalışan Çocuklar Üzerine (Sosyo-Ekonomik Altyapı, Gelecek Beklentileri ve Sendikalara Düşen Görevler)" konulu Ampirik Bir Alan Araştırması gerçekleştirmiştir.

"TÜRK-İŞ Bölge ve İl Temsilciliklerinin Güçlendirilmesi, Yöneticilerinin Eğitimi ve Eylem Komitelerinin Kampanyaları Projesi"ni geliştirmiş ve uygulamıştır.

TÜRK-İŞ Bölge Eylem Komiteleri İçin Gelişim Planının Belirlenmesi projesini hayata geçirmiş ve çocuk işçiliğine karşı on basamaktan oluşan sendikal model geliştirmiştir.

"Kısa Vadede Çocukların Çalışma Koşullarının İyileştirilmesi, Uzun Vadede Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi İçin Çok Yönlü Eylem Programı"nı geliştirmiştir. Bu projeyle ilk kez ILO' nun yanı sıra UNICEF'le de çalışarak, çocukların, aileleri ve eylem komiteleri üyelerini Çocuk Hakları Sözleşmesi konusunda eğitmiştir.

2000 yılında 23 Nisan'da diğer işçi konfederasyonlarıyla birlikte çocuk işçiliğine karşı Türkiye'de iki koldan Ulusal Yürüyüş'ü başlatmıştır. Geliştirme Projesi"ni gerçekleştirilmiştir.

2000-2001 döneminde TÜRK-İŞ'in öncülüğünde DİSK ve HAK-İŞ'le birlikte Diyarbakır, Gaziantep, Adana, Bursa, Çanakkale ve Edirne' de "Sokakta Yaşayan veya Yaşama Riski Olan Çocukların Eğitime Kazandırılması Projesi" gerçekleştirilmiştir.

TÜRK-İŞ, HAK-İŞ ile birlikte 2008 yılında "Medya Örgütlenmesi Yoluyla Çocuk İşçiliğine Karşı Farkındalık Geliştirme Projesi"ni gerçekleştirilmiştir.

TÜRK-İŞ ve Kariyer Danışmanlığı ve İnsan Kaynaklarını Geliştirme Derneği ile birlikte "Sokakta Çalışan Çocukların Bilim, Teknoloji ve Yenilik Alanlarına Yönlendirilmesi Projesi" geliştirmiştir.

7.17. HAK İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

HAK-İŞ, 1996 yılından itibaren çocuk işçiliği ile mücadele konusunda birçok proje geliştirmiştir. Çocuk işçiliği ile mücadelede ilk çalışması 1996 yılında Sakarya Bölgesi'nde organize olmayan sanayi bölgelerinde otomotiv yan sanayi sektöründe çocuk işçiler ve işverenleriyle yapılan alan araştırmasıdır. Araştırmanın genel amacı; Sakarya'da Çıraklık ve Meslek Eğitimi Yasası kapsamındaki meslek alanlarında çalışan Çıraklık Eğitimi Merkezlerinde öğrenci olan ve olmayan çırakların kendi görüşlerine dayalı olarak eğitim-öğretim uygulamaları ile çalışma yaşamına ilişkin sorunlarının belirlenmesi olmuştur.

1998 yılında HAK-İŞ diğer işçi ve memur konfederasyonları ile beraber ILO/IPEC Programı kapsamında küresel bir yürüyüş gerçekleştirmiştir. Söz konusu yürüyüş, 1 Haziran 1998 tarihinde İsviçre'nin Cenevre kentinde yapılan ILO Genel Kurulu'nda sona ermiştir. 2000 yılında da HAK-İŞ, diğer işçi konfederasyonları ile birlikte ILO/IPEC Programı kapsamında "çocuk işçiliğine karşı ulusal yürüyüş gerçekleştirmiştir.

1999 yılında yine ILO-IPEC Projesi kapsamında, HAK-İŞ bağlı sendika teşkilatları aracılığı ile çocuk işçiliğine karşı bölge eylem komiteleri kurmuştur. Her bölgede oluşturulan 20 eylem komitesini çocuk işçiliğiyle mücadele konusunda eğitmiştir.

HAK-İŞ, ÇSGB'nin desteği ile Gaziantep'te Çocuk İşçiliği Araştırması gerçekleştirmiştir. Gıda, hizmet, dokuma ve sanayi kesimlerindeki anket ve alan araştırmasında 251 çalışan çocuğa ulaşılmıştır.

Araştırmada, çocukların iş yeri koşulları, iş güvenliği, çalışma gün ve saatleri, çocuklara tanınan eğitim ve kültürel haklar, iş kazaları ve meslek hastalıklarına ilişkin bir dizi sorular yönetilmiştir. Araştırmada ayrıca işverenlerle ve çalışan çocukların aileleri ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

2001-2002 yılında HAK-İŞ diğer işçi konfederasyonları ile birlikte ILO/IPEC Programı çerçevesinde ve MEB ile yapılan ortak protokol gereğince "Seçilmiş illerde 15 yaşın altında sokakta çalışan bin 6 yüz çocuğun sokaklardan uzaklaştırılarak MEB-YİBO (Yatılı İlköğretim Bölge Okulları)'lara ve MEB-PİO (Pansiyonlu İlköğretim Okulları)'lara yerleştirilmesi Projesi", Adana, Bursa, Gaziantep, Diyarbakır ve Çanakkale bölgelerinde gerçekleştirilmiştir.

HAK-İŞ, ILO/IPEC Programı çerçevesinde Çorum'da "Sokakta Çalışan Çocuklar" projesini uygulamıştır. Söz konusu projeye göre HAK-İŞ Çorum ilinde sokakta çalışan 250 çocuk, 2002-2003 öğretim yılında MEB Yatılı İlköğretim Bölge Okullarına yerleştirilmiştir.

Konfederasyonumuz HAK-İŞ, TÜRK-İŞ ile ortaklaşa AB Katılım Öncesi Süreçte Sivil Toplumun Güçlendirilmesi STK Hibe Programı çerçevesinde, "Medya Örgütlenmesi Yoluyla Çocuk İşçiliğine Karşı Farkındalık Geliştirme Projesi"ni 2008 yılında hayata geçirmiştir.

2013-2014 yılında ILO tarafından gerçekleştirilen Mevsimlik Fındık Tarımında Çocuk İşçiliğinin Sonlandırılması projesinde de HAK-İŞ paydaş olarak yer almıştır.

7.18. TÜRKİYE İŞVEREN SENDİKALARI KONFEDERASYONU

TİSK, ILO nezdinde işverenleri temsile yetkili tek üst kuruluştur. TİSK, kayıt dışı istihdam ve çocuk işçiliği ile mücadeleyi, önemli faaliyet alanları içerisinde görmektedir. Bu konularda işveren kesiminin bilinçlendirilmesi için başta yayın ve seminerler olmak üzere eğitim çalışmaları sürdürmektedir. Türkiye'de uygulanmakta olan IPEC programına başından bu yana çeşitli projeler uygulayarak ve 1999 yılında İstanbul Pendik Sanayi Sitesinde (çalışan çocuklara, ailelerine ve işverenlerine sağlık ve eğitim konularında destek vermek amacıyla) örnek Çalışan Çocuklar Bürosu'nu kurarak katkı sağlamıştır. TİSK aşağıda belirtilen çalışmalarla çocuk işçiliğinin önlenmesine önemli katkılar vermektedir:

- a) İşveren kesimini çocuk işçiliğinin çalışma hayatına olumsuz etkileri ve özellikle en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliği konularında ve ilgili mevzuat hakkında bilgilendirmekte, farkındalık artırma çalışmaları yapmaktadır.
- b) Hükümet ve işçi örgütleriyle, diğer ulusal ve uluslararası kuruluşlarla çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik aktivitelerde işbirliği yapmaktadır.

c) Çalışma hayatından çekilerek eğitime yönlendirilen çocukların eğitim ve rehabilitasyonları için destek sağlamaktadır.

ç) Toplumsal duyarlılığı artırıcı çalışmalar ve projeler yürütmektedir.

d) Ulusal politika ve programın ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenmesi ve uygulamanın izlenmesi ve değerlendirilmesi çalışmalarına katılmaktadır.

e) Mevzuat hazırlıklarında ÇSGB ile işbirliği yapmaktadır.

f) Uluslararası platformlarda, kayıt dışı çalışmanın ve çocuk işçiliğinin önlenmesi amacıyla yürütülen çalışmalara Türk işverenlerinin verdiği desteğin anlaşılmasını sağlamaktadır.

g) "Çocuk işçiliğinin etkin bir şekilde önüne geçilmesi" ilkesini de içeren Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin (Global Compact) tanıtımına ve imzacı işletme sayısının artırılmasına, GC Türkiye Yönetim Kurulu Üyesi olarak katkı vermektedir.

h) Birleşmiş Milletler tarafından dünya ülkeleri işveren teşkilatlarına "en iyi uygulama" örneklerinden biri olarak lanse edilen "TİSK Çalışan Çocuklar Bürosu"nun tanıtımını yapmaktadır.

7.19. TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ

6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanununda; odaların kuruluş amacı ve kapsamı; Ziraat odaları, bu Kanunda yazılı esaslar uyarınca meslek hizmetleri görmek, çiftçilerin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, çiftçilik mesleğinin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak, meslek disiplin ve ahlâkını kollayıp gözetmek, çiftçilikle iştigal edenlerin meslekî hak ve menfaatlerini korumak amacıyla kurulan, tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.

TZOB'un mahiyeti ise; bu Kanun ile kendisine verilen görevleri yerine getirmek üzere, kamu tüzel kişiliğini haiz meslek üst kuruluşu olarak TZOB kurulmuştur.

Asli üyelerin tarımsal faaliyetleri dönemsel olup, faaliyetleri yerine getirmek amacıyla mevsimlik tarım işçileri çalıştırmaktadırlar. Mevsimlik tarım işçileri mecburi olarak aileleriyle birlikte bölgelere göç etmektedir. Bu da çocuk işçiliğine sebebiyet veren bir olgudur. TZOB, aşağıda belirtilen çalışmalarla, çocuk işçiliğinin en kötü şekillerinin önlenmesi konusunda sorumluluk alanlarında katkı sağlayabilmektedir;

a) 6964 sayılı kanun kapsamında Birliğimize verilen görevler kapsamında ve ziraat odalarımız yöneticileri, çalışanları, çiftçi danışmanları ve odalarımıza kayıtlı üyelere (çiftçilerimize) yönelik olarak, çocuk işçiliğini önlemeye öncelik verilerek farkındalık çalışmalarının artırılması konusunda eğitim çalışmaları gerçekleştirilmesi,

b) Kurum ve kuruluşlar ile birlikte yürütülen ve yürütülecek olan mevsimlik tarım işçilerine yapılacak bilinçlendirme ve bilgilendirme eğitimlerinde çocuk işçiliğini önlemeye yönelik duyarlılık artırma çalışmaları ile entegre edilmesi,

c) Kamu, kurum ve kuruluşlarla ve diğer ulusal, uluslararası kuruluşlarla çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik aktivitelerde işbirliği yapılarak, tarımsal politikaların genel menfaatlere uygun olarak yürütülmesi amacıyla gerekli çalışmalarda bulunmak,

ç) Pilot proje çalışmaların yürütülmesi ve örnek çalışmaların illere duyurulmasının sağlanması,

d) Ulusal politika ve programın ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenmesi ve uygulamanın izlenmesi ve değerlendirilmesi çalışmalarına katılım,

e) Toplumsal duyarlılığı artırıcı çalışmalar yürütülmesi,

7.20. ULUSLARARASI KURULUŞLAR

Uluslararası Kuruluşlarla işbirliği, bilgi alışverişi ve finansal destek sağlanması çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik faaliyetlerde büyük önem taşımaktadır. Bugüne kadar çocuk işçiliğine yönelik olarak özellikle ILO'dan, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin uygulanması çerçevesinde ise UNICEF' den önemli destekler alınmıştır. Diğer taraftan AB, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Türkiye'de çeşitli projelerde aktif olarak yer alan kuruluşlardır. Dünya Bankası da sosyal kalkınma amaçlı birçok projeye destek sağlamaktadır.

Özellikle AB, sağladığı finansal desteğin yanı sıra, çocuk işçiliğinin önlenmesi ve çocuk ve gençlerin korunması hususlarında asgari standartları içeren müktesebatı bakımından ülkemiz için ayrıca önem taşımaktadır. AB'ye üyelik sürecinde, ülkemizin anılan müktesebata uyum sağlaması beklenmekte olup, söz konusu düzenlemeler bu bakımdan ülkemizde yürütülen mevzuat hazırlık çalışmalarında yol gösterici olmaktadır.

Bunların yanında, AB ülkeleri, ABD ve Japonya Büyükelçilikleri, Türk-Japon Vakfı, İngiliz Kültür, Amerikan Kültür, Alman Kültür ve Fransız Kültür Dernekleri, Türkiye'de kardeş şehirleri olan ülkelerin belediyeleri, çocuk işçiliğiyle mücadele eden uluslararası STK'lar, işveren ve işçi sendikalarının üye olduğu uluslararası organizasyonlar, çok uluslu uluslararası özel sektör firmaları, işbirliği yapılabilecek potansiyel kurum ve kuruluşlar olarak görülmektedir.

7.20.1. ILO

1919 yılında kurulan ILO, uluslararası çalışma standartlarını düzenleyen ve denetleyen küresel bir organdır. ILO, politika ve programları hükümet, işveren ve işçi temsilcilerini bir araya getirerek birlikte şekillendiren "üçlü yapıya" sahip tek Birleşmiş Milletler kuruluşudur ve üye ülkelerle birlikte çalışarak çalışma standartlarına ilkesel olarak ve uygulamada saygı gösterilmesini temin etmenin yollarını araştırır. ILO'nun temel stratejik hedefleri, çalışma yaşamında standartlar, temel ilke ve haklar geliştirmek ve gerçekleştirmek, kadın ve erkeklerin insana yakışır işlere sahip olabilmeleri için daha fazla fırsat yaratmak, sosyal koruma programlarının kapsamını ve etkinliğini artırmak, üçlü yapıyı ve sosyal diyalogu güçlendirmektir.

ILO kuruluşundan bu yana çocuk işçiliğinin sona erdirilmesine yönelik çalışmalar yürütmekte ve sözleşmeler yoluyla standartlar belirlemektedir. 138 Sayılı Asgari Yaş Sözleşmesi ve 182 Sayılı En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliği Sözleşmesi bu bağlamda oluşturulmuş temel ILO sözleşmelerindendir. ILO, ayrıca, 1992 yılında IPEC kapsamında çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik uygulamalara teknik destek sağlamaktadır. IPEC temel olarak dünya çapında bir hareket ile çocuk işçiliği sorununun kademeli olarak sona erdirilmesini hedeflemektedir.

Türkiye, IPEC'e katılan ilk altı ülke arasındadır. Program kapsamında, ülke ölçeğinde, işveren ve işçi kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, kamu kuruluşları, özel işletmeler, topluluk tabanlı kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin yer aldığı çok taraflı işbirlikleri ile ulusal öncelikleri gözetken çok sayıda proje ve program yürütülmüştür. IPEC'in Türkiye'de sonlandığı 2008 yılından bu yana, ILO, münferit projelerle Türkiye'de çocuk işçiliğinin sona erdirilmesine yönelik çalışmalara teknik destek sağlamayı sürdürmektedir.

UNICEF Türkiye Ofisi, çocuk işçiliği ile mücadeleyi Farklılıkların Azaltılması, Sosyal İçerme ve Koruma ana başlığı altında ele almaktadır. Sektörler arası bakış ile kurgulanmış olan Çocuk İşçiliği ile Mücadele Programı, "sosyal koruma", "çocuk koruma" ve "eğitim" temel faaliyet alanlarına yayılmıştır. UNICEF'in temel misyonu bu başlıklarda başta devlet örgütleri olmak üzere karar verici ve uygulayıcı olan kurum ve kuruluşlara teknik destek ve kapasite desteği sağlamaktır.

Çocuk işçiliği ile mücadele, 2016-2020 Ülke Programı'nda hedeflenen Eşitlik, Sosyal İçerme ve Mukavemet Artışı sonucu kapsamında ele alınmaktadır. Buna göre, çocuk işçiliği, dezavantajlılık bağlamında mücadele edilmesi gereken bir sorundur. UNICEF'in çalışma alanına giren eylem alanları,

1. Çocuk yoksulluğu ile mücadele,
2. Temel hizmetlere erişimin artırılması,
3. Sosyal normların dönüştürülmesi,
4. İyi iş pratiklerinin desteklenmesi ve yaygınlaştırılmasıdır.

UNICEF Türkiye çocuk yoksulluğunun azaltılması yolu ile çocuk işçiliği ile mücadele kapsamında, şartlı nakit transferi gibi çocukların okullaşmasına dayalı yoksulluk azaltma stratejilerini ile sosyal koruma ağlarının desteklenmesi ve etkinleştirilmesi alanında aktif çalışmaktadır.

Temel hizmetlere erişim bağlamında, temel eğitime erişimin artırılması, çocuk bakım ve eğitim sistemlerinin yaygınlaştırılması, hizmetlerin çocuk dostu nitelikte yeniden kurgulanması alanlarında kamu otoriteleri ve sivil toplum aktörleri ile çalışılmaktadır.

Sosyal normların dönüştürülmesi alanında UNICEF Türkiye Ofisi, çeşitli sektörlerde kampanya ve farkındalık artırma faaliyetlerine destek vermektedir.

İyi iş pratiklerinin geliştirilmesi kapsamında UNICEF hem BM Global Compact kapsamında, hem tedarik zinciri yönetimi yapan inisiyatiflere destek vererek, hem de çeşitli düzeylerde farkındalık artırma ve norm oluşturma alanlarında çalışma yürütmektedir.

Fotoğraf: Gülşur BEŞÇELİ

8. ULUSAL POLİTİKA VE HEDEFLER

Ülkemiz, çocuk işçiliğinin ülkenin geleceği olan çocukların fiziksel, zihinsel, ruhsal ve sosyal gelişmesinin önünde bir engel teşkil ettiğine inanarak çocuk işçiliğini önlenmesi gereken bir sosyal problem olarak kabul etmiş ve ülkedeki ekonomik ve sosyal şartlar ile çalışan çocuklar ile ailelerinin içinde bulunduğu ekonomik kısıtlılıkları dikkate alarak, çocuk işçiliğini önlemeye yönelik faaliyetlerin çocukları olumsuz etkilemesini de önlemek üzere önceliği en kötü şartlardaki çocuk işçiliğine vererek bu faaliyetleri belirli bir süreç içerisinde yürütmeyi amaçlamıştır.

Bu kapsamda, ülkemizde hazırlanan temel politika belgeleri ile pek çok stratejide çocuk işçiliği ile mücadele hususuna yer verilmiştir. Öncelikli olarak, 2014-2018 yılları kapsamında uygulanacak olan Onuncu Kalkınma Planında sokakta, ağır ve tehlikeli işlerde, aile işleri dışında ücret karşılığı gezici ve geçici tarım işlerinde çalışma gibi çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin önlenmesi temel hedefler arasında yer almıştır.

Ayrıca, ÇSGB koordinasyonundaki 2014-2023 yıllarını kapsayan Ulusal İstihdam Stratejisi kapsamında çocuk işçiliğinin, öncelikle en kötü biçimleri (sokakta, sanayide ağır ve tehlikeli işlerde, aile işleri dışında mevsimlik gezici geçici tarım işleri) olmak üzere sonlandırılması hedeflenmiştir.

Strateji kapsamında, 2023 yılında özellikle sanayide ağır ve tehlikeli işlerde, sokakta ve mevsimlik gezici geçici tarımda gerçekleşen çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri tamamen ortadan kaldırılacak, diğer alanlarda çocuk işçiliği ise % 2'nin altına düşürülecektir.

Bir diğer önemli belge 2013-2017 yılları kapsamında uygulanacak olan Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı'dır. Söz konusu Strateji kapsamında, çocuk işçiliğinin önlenmesi ve çalışan çocukların haklarının korunması temel hedef olarak belirlenmiştir.

Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı, bahse konu ulusal politika ve hedeflere de uygun olarak çocukların çalışma yaşamına girmesinde temel nedenleri oluşturan yoksulluğun ortadan kaldırılması, eğitimin kalitesinin ve ulaşılabilirliğinin artırılması, toplumsal bilinç ve duyarlılığın geliştirilmesi ve detayları programda verilen geniş kapsamlı tedbirlerle başta en kötü biçimleri olmak üzere çocuk işçiliğinin yedi yıllık bir zaman periyodu (ilgili kamu kurum ve kuruluşları, sosyal taraflar ve uluslararası kuruluşların görüşleri doğrultusunda 2017-2023 dönemi) içinde önlenmesini temel hedef olarak almaktadır.

Suriye'de yaşanan iç savaş neticesinde göç dalgasının başladığı 2011 yılından bu yana büyük bir çoğunluğu kadınlar ve çocuklardan oluşan pek çok mülteci ülkemize göç etmiştir. "Geçici Koruma Statüsü" tanınan bu mültecilerin çocukları da bahse konu çocuk işçiliği riski ile karşı karşıya kalmaktadır.

Yabancı çocuk işçiliği sorunu ile göçmenlerin çalışma hayatına girmelerini, kendilerini geçindirmelerini ve çocuklarının eğitime yönlendirilmesini sağlayacak mekanizmalar yoluyla mücadele edilmektedir. 2017-2023 dönemini kapsayan "Çocuk İşçiliği İle Mücadele Ulusal Programı" nda yer alan tüm politika ve tedbirlerden hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm çocukların yararlanması hedeflenmektedir.

8.1. HUKUKİ DÜZENLEMELER İLE MEVZUATIN UYGULANMASI VE GÜNCELLENMESİ

Ülkemiz, pek çok uluslararası kuruluşa üye olup bu kuruluşlarca çocuk haklarına ve çocuk istihdamına yönelik olarak alınan uluslararası kararlara hızla uyum göstermiş ve bu uluslararası kararlar ile ülke gerçekleri ve gereksinimleri doğrultusunda kendi yasalarını ve mevzuatını oluşturmuştur. Çocuk işçiliğinin önlenmesine ilişkin mevzuatın gözden geçirilerek gerekliliği halinde yeni mevzuat düzenlemelerinin yapılması ile mevcut mevzuatın uygulanması ve uygulamanın denetlenmesi hususları çocuk işçiliği ile mücadelenin sağlam bir yasal zemine oturtulması açısından büyük önem arz etmektedir. Mevzuat ve uygulanmasıyla ilgili belirlenen strateji ve faaliyetler ekte yer alan eylem planı içinde Tablo-1’de belirtilmiştir.

8.2. MEVCUT KURUMSAL YAPILARIN GÜÇLENDİRİLMESİ VE YENİ KURUMSAL YAPILARIN OLUŞTURULMASI

Çocuk işçiliği ile mücadele kapsamında görev yapan mevcut kurumların kapasitelerinin artırılmasının yanı sıra, başta en kötü biçimleri olmak üzere çocuk işçiliğini önlemeye yönelik olarak yeni kurumsal yapıların oluşturulmasına da gereksinim bulunmaktadır. Ulusal Program çerçevesinde, kamu ve özel kurum ve kuruluşların çocuk işçiliğiyle sistematik ve sürdürülebilir bir şekilde mücadele edebilmelerini sağlayacak yapıya kavuşturulmaları esastır. Bu çerçevede öncelikli stratejiler, yeni mekanizmalar oluşturulması ile mevcut mekanizma ve kurumların verimlilik ve etkinliklerini artırılması, başarılı kurumsal yapı modellerinin ülke genelinde yaygınlaştırılması ve ulusal veri tabanının zenginleştirilmesidir. Çocuk işçiliği ile mücadele alanında oluşturulacak yeni kurumsal yapılarla birlikte halen görev yapmakta olan mevcut kurumların kapasitelerinin güçlendirilmesine yönelik olarak belirlenen strateji ve faaliyetler ekte yer alan eylem planı içinde Tablo-2’de belirtilmiştir.

8.3. FARKINDALIĞIN ARTIRILMASI

Çocuk işçiliğinin önlenmesi amacıyla, toplumsal duyarlılığın artırılması büyük önem arz etmektedir. Toplumun özellikle çocuk işçiliğinin nedenleri, çocuklar üzerindeki etkileri, alınacak önlemler ve yürütülmekte olan faaliyetler konularında duyarlılıkları artırılarak yürütülecek faaliyetlere desteklerinin sağlanması ve faaliyetlerin konuyla ilgili deneyimli kişi ve kuruluşların gözetim ve yönlendirmesi altında yürütülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda belirlenen stratejiler ve faaliyetler ekte yer alan eylem planı içinde Tablo-3’te belirtilmiştir.

8.4. SOSYAL TARAFLARIN VE TOPLUMUN KATILIMININ SAĞLANMASI

Çocuk işçiliğinin önlenmesinde sosyal tarafların ve toplumun katılımının sağlanması, yürütülen ve yürütülecek faaliyetlerin amaçlanan sonuçlara ulaşabilmesi için mutlak gerekli faktörlerdendir. Bu amaca yönelik olarak belirlenen strateji ve faaliyetler ekte yer alan eylem planı içinde Tablo-4’te belirtilmiştir.

8.5. EĞİTİM VE İYİLEŞTİRME

Eğitim, çocuk işçiliğini önlemede en etkili çözüm kaynaklarının başında yer almaktadır. Çocukların çalışma yaşamından alınması ancak çekici alternatiflerinin oluşturulması ile mümkün görülmektedir. Bu alternatif ise çocukların yoksulluğu giderici bir strateji ile bütünleştirilmiş bir program dâhilinde örgün veya yaygın eğitim kurumlarına yönlendirilmesidir.

Çıraklık ve mesleki eğitim resmi eğitim sisteminin dışında kalmış çocuklar için oldukça çekici bir alternatif oluşturmaktadır. Özellikle yoksul ailelerin, uzun süreli eğitimin maliyetini üstlenemeyecekleri ve ülke sanayisinin ara eleman ihtiyacı dikkate alınarak, mesleki ve teknik eğitimi özendirici tedbirlere ihtiyaç bulunmaktadır.

Bunun yanı sıra, çalışan çocukların ve çalışma yaşamından çekilen çocukların gerek okul hayatına, gerekse kendi yaşlıları ile iletişim kurmalarına ve yeni yaşantılarına uyum sağlayabilmeleri için rehabilite edilmeleri söz konusu çocukların gelecek yaşamlarını sağlıklı sürdürebilmeleri adına önemli olan bir husustur.

Çalışma yaşamında çocuklar çeşitli sağlık ve güvenlik risklerine maruz kalmaktadırlar. Halen çalışma yaşamında bulunan ve Ulusal Program dâhilinde belirli bir süreç içerisinde çalışma yaşamından çekilmesi öngörülen çocukların bu süre zarfında öncelikle sağlık ve güvenliklerinin sağlanmasının ön tedbir olarak alınması gerekmektedir. Yine çalışma yaşamından alınmakla birlikte, çalıştığı süre zarfında sağlık bakımından olumsuz etkilenmiş olan çocukların da gerekli tedavilerinin ve sağlık kontrollerinin yapılması, yaşamlarının ileriki dönemlerinde sağlıklı bir yaşam sürebilmeleri ve eğitime devamlarına engel teşkil edici olumsuz sağlık risklerine maruz kalmamaları için gereklidir.

Çalışan çocukların eğitime yönlendirilmesi ve sosyal hayata kazandırılmaları için rehabilite edilmeleri amaçlarına yönelik olarak belirlenen strateji ve yürütülecek faaliyetler ekte yer alan eylem planı içinde Tablo-5'te yer almaktadır.

8.6. YOKSULLUĞUN GİDERİLMESİ

Yoksulluk, çocuk işçiliğinin en önemli nedeni olmaya devam etmektedir. Bu nedenle de çocuk işçiliğini önlemek amacıyla öncelikle ele alınması gereken ekonomik ve sosyal bir sorundur. Özellikle ailelerin, ekonomik açıdan güçlendirilmesi çocuk işçiliğini önlemede son derece önemli bir unsurdur. Bu nedenle daha çok aile bireyinin istihdam edilmesine olanak sağlayacak projelerin uygulamaya konulması ve çocuklarının çalışması riski bulunan ailelere gelir yaratıcı, yoksulluğu azaltıcı etkinliklerde ve finansman kaynaklarına ulaşmada öncelik tanınması gerekmektedir. Yoksulluğu gidermeye yönelik olarak belirlenen stratejiler ve yürütülecek faaliyetler ekte yer alan eylem planı içinde Tablo-6'da belirtilmiştir.

8.7. SOSYAL KORUMA VE SOSYAL GÜVENLİK AĞININ GENİŞLETİLMESİ

Sosyal güvenlik sisteminin nüfusun tümünü kapsayamaması önemli bir yapısal sorundur. Sosyal güvenlik ağının tüm toplumu kapsamaması, ailelerin çocukların istihdamına yönelmelerine yol açmakta ve çocuk işçiliğini artırmaktadır. Bu doğrultuda, sosyal güvenlik yelpazesinin genişletilmesi, sosyal güvenliğin yoksulluğun azaltılmasında etkin bir araç olarak kullanılması ve sağlık hizmetlerinin toplumun tüm kesimlerine etkin ve kaliteli bir biçimde ulaştırılması esastır. Bu bağlamda öngörülen strateji ve faaliyetler ekte yer alan eylem planı içinde Tablo-7'de belirtilmiştir.

Fotoğraf: Birol KIRAZ

Fotoğraf: Abdurrahman YAŞIN

Fotoğraf: Özer KUMBUROĞLU

Fotoğraf: Haluk SARGIN

Fotoğraf: Serdar ATEŞ

9. İZLEME, DEĞERLENDİRME VE KOORDİNASYON

2023 yılı vizyonu ile hazırlanan Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı, eki eylem planı üzerinden Çocuk İşçiliği ile Mücadele İzleme ve Değerlendirme Kurulu tarafından ÇSGB Çalışma Genel Müdürü başkanlığında Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere yılda iki kere gerçekleştirilecek Kurul toplantıları vasıtasıyla izlenir ve değerlendirilir.

Kurulun sekretery hizmetleri ÇSGB Çalışma Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilir. Sekretery, Kurul toplantısı öncesinde eylem planı güncel durum dokümanı hazırlayarak Kurul üyelerine gönderir. Güncel durum dokümanının hazırlanmasında eylemlerden sorumlu kurumlardan alınan bilgiler esas alınır.

Kurul, eylem planının mevcut yıla ilişkin izleme ve değerlendirmesini tamamlar ve sonraki yıla ilişkin planlamaları yapar. Toplantı sonrasında alınan kararların yer aldığı toplantı notları Sekretery tarafından tüm üyeleri iletilir ve ÇSGB internet sitesinde yayınlanır.

EK: ÇOCUK İŞÇİLİĞİ İLE MÜCADELE ULUSAL PROGRAMI EYLEM PLANI

Tablo 1: Hukuki Düzenlemeler ve Mevzuatın Uygulanması ve Güncellenmesine Yönelik Önlemler

Stratejiler	Faaliyetler	Sorumlu Kuruluş	Destek Verecek Kuruluşlar
1. Çocuk işçiliğinin önlenmesine ilişkin mevzuatın gözden geçirilerek gerekli görülmeleri halinde düzenlemelerin yapılması	(1.1) Türkiye’de çocuk işçiliği ile mücadele konusundaki mevzuatın incelenerek uygulamada yaşanan eksikliklerin tespit edilmesi ve gerektiğinde yeni mevzuatın hazırlanması	ÇSGB	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, STK’LAR, SOSYAL TARAFLAR
	(1.2) Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkması ile birlikte eğitim ve iş mevzuatının birlikte tekrar ele alınıp değerlendirilmesi	ÇSGB	MEB, STK’LAR, SOSYAL TARAFLAR
	(1.3) İş Kanunu ile Tarım ve Ormandan Sayılan İşlerde Çalışma Koşullarına İlişkin Yönetmelikteki düzenlemelerin kapsamının 50 ve altı işçi çalıştıran işletmeler ile mevsimlik tarım işlerinde çalışan çocukları kapsayacak şekilde değiştirilmesi hususunda gerekli çalışmaların yapılması	ÇSGB	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, STK’LAR, SOSYAL TARAFLAR
	(1.4) Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte değişiklik yapılarak çocuk işçilerin, tarımda aile işleri dışında, ücret karşılığı mevsimlik tarım işlerinde çalışmalarının açık ve net olarak yasaklanması	ÇSGB	SOSYAL TARAFLAR, STK’LAR
	(1.5) Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile İş Kanunu arasında çocukların çalıştırılma yaşına ilişkin uyumlaştırma çalışması yapılması	SAĞLIK BAKANLIĞI	ÇSGB

Stratejiler	Faaliyetler	Sorumlu Kuruluş	Destek Verecek Kuruluşlar
2. Çocuk işçiliğini önlemeye ilişkin mevzuatın uygulanması ve uygulamanın denetlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması	(2.1) Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerine/Hizmet Merkezlerine ve İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurullarına mevsimlik tarımda çocuk işçiliği ile ilgili denetleme önceliklerinin iletilmesi	İŞKUR	ÇSGB, GTHB
	(2.2) Kolluk kuvvetlerinin mevsimlik tarımda çocuk işçiliğini denetlemesine yönelik düzenleme yapılması	İÇİŞLERİ BAKANLIĞI	ÇSGB, MEB, GTHB
	(2.3) Çocuk çalıştırılmamasına yönelik mevzuat düzenlemelerine uymayan işverenlerin ÇSGB İş Teftiş Kurulu Başkanlığı ve SGK Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından teftiş programına alınması	ÇSGB	SGK

Tablo 2: Mevcut Kurumsal Yapıların Güçlendirilmesi ve Yeni Kurumsal Yapıların Oluşturulmasına Yönelik Önlemler

Stratejiler	Faaliyetler	Sorumlu Kuruluş	Destek Verecek Kuruluşlar
1. Ulusal ve bölgesel düzeyde çocuk işçiliği ile mücadeleyle yönelik yeni mekanizmalar oluşturulması ile mevcut mekanizma ve kurumların verimlilik ve etkinliklerinin artırılması	(1.1) Çocuk işçiliği ile mücadeleyle ilişkin ÇSGB'nin kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi	ÇSGB	İŞKUR
	(1.2) Çocuk işçiliğine ilişkin faaliyetler arasında koordinasyon ve yönlendirme yapılması için yerelde kurumsal kapasite artışı sağlanması	İŞKUR	VALİLİKLER, İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, STK'LAR, SOSYAL TARAFLAR
	(1.3) İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurullarının çocuk işçiliği ile mücadele çalışmalarının yaygınlaştırılması ve yereldeki ihtiyaçların ele alınarak illere özel yeni strateji, politika ve "Çocuk İşçiliği ile Mücadele Eylem Planları" geliştirilmesi	İŞKUR	VALİLİKLER, SOSYAL TARAFLAR, MESLEK KURULUŞLARI
	(1.4) Mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesinden sorumlu kurum ve kuruluşların taşra teşkilatının kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi	İŞKUR	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI
	(1.5) Mevsimlik tarım işçilerinin çocuklarının eğitimine yönelik çalışma yürüten taşra teşkilatının 2016/5 sayılı Genelgeye uygun olarak kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi	MEB	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI

Stratejiler	Faaliyetler	Sorumlu Kuruluş	Destek Verecek Kuruluşlar
	(1.6) Mevsimlik tarım işçilerinin çocuklarının sosyal hizmetlere erişimlerine yönelik çalışmalar yürüten taşra teşkilatının kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi	ASPB	MEB
	(1.7) Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesinde kurulması öngörülen okul sosyal hizmet birimlerinin pilot illerde kurulması ve çalışma alanına çocuk işçiliği konusunun dahil edilmesi	MEB	ASPB, SAĞLIK BAKANLIĞI
	(1.8) AB IPA ve diğer proje destek fonlarının çocuk işçiliği ile mücadele alanında kullanılması konusunda girişimlerde bulunulması	ÇSGB	GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI
	(1.9) Hizmet içi eğitimlerle ÇSGB İş Teftiş Kurulu Başkanlığı'nın çocuk işçiliği ile mücadele konusunda kapasitesinin artırılması	ÇSGB	VALİLİKLER, SOSYAL TARAFLAR, MESLEK KURULUŞLARI
	(1.10) Tarım işçiliğini kayıt altına almak ve Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliğinin daha etkili uygulanması için İŞKUR'un kurumsal kapasitesinin artırılması	İŞKUR	GTHB TÜİK MESLEK KURULUŞLARI, SOSYAL TARAFLAR
2. Çocuk işçiliği izleme ve değerlendirme mekanizmasının oluşturulması	(2.1) Mevcut e-okul sisteminden yararlanılarak (devamsızlık temelinde) çocuk düzeyinde düzenli olarak izleme çalışmaları yapılması	MEB	ÇSGB, ASPB
	(2.2) Tüm çalışan çocukların okula devamsızlığının takibi için İl / İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesinde izleme (takip ekibi) ve devamın sağlanmasına yönelik birimlerin oluşturulması ve etkin çalışması hususunda işbirliği yapılması	MEB	İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

Stratejiler	Faaliyetler	Sorumlu Kuruluş	Destek Verecek Kuruluşlar
	(2.3) Sektörel bazda ve yerel düzeyde çocuk işçiliğinin uzmanlar tarafından takip edildiği bir sistemin oluşturulması	ÇSGB	ASPB, SGK
	(2.4) Valilikler (kolluk kuvvetleri) aracılığıyla mevsimlik tarım işçiliğinin olduğu yerleşimlerde mevsimlik tarım işçisi ailelerin çocuklarının İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine bildirilmesinin sağlanması	VALİLİKLER	MEB
	(2.5) Çocuk işçiliği ihbarlarında 155 polis ve 156 jandarma imdat hattının kullanılması konusunda kamuoyunun bilgilendirilmesinin sağlanması	İÇİŞLERİ BAKANLIĞI	ÇSGB, MEB, ASPB
	(2.6) Okula devam eden çalışan çocukların öğretmenler ve okul rehberlik servisleri tarafından tespit edilerek mülki amirlere bildirilmesi	MEB	ÇSGB, VALİLİKLER, İŞKUR SGK
	(2.7) Çocuk işçiliğinin yoğun olduğu illerde Çocuk İşçiliği ile Mücadele Birimlerinin kurulması	İŞKUR	ÇSGB, ASPB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, MEB, GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI
3. Çocuk işçiliğiyle mücadelede iyi uygulama örneklerinin ülke genelinde yaygınlaştırılması	(3.1) Ülkemizde çocuk işçiliği konusunda yapılmış ve yapılmakta olan tüm çalışmaların (kurumların yapmış olduğu proje ve çalışmalar ile akademik tez, kitap, araştırma, vb.) derlenmesi	ÇSGB	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, STK'LAR, SOSYAL TARAFLAR, YÖK, ÜNİVERSİTELER
	(3.2) Uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde yapılmış örnek uygulamaların incelenerek başarılı uygulamalar üretilmesi	ÇSGB	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, ULUSLARARASI KURULUŞLAR, STK'LAR,
	(3.3) Geçmiş dönemde başarılı olarak uygulanan ILO/IPEC projelerinin revize edilerek çocuk çalışması açısından öncelikli sektörlerde uygulanması	ÇSGB	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, ULUSLARARASI KURULUŞLAR, STK'LAR, SOSYAL TARAFLAR, YÖK, ÜNİVERSİTELER

Stratejiler	Faaliyetler	Sorumlu Kuruluş	Destek Verecek Kuruluşlar
	(4.1) Belirli yıllarda, çalışan çocukların çalışma ve yaşam koşulları ile ilgili ulusal düzeyde veri üretilmesi ve istatistiklerin yayımlanması	TÜİK	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI,
4. Çocuk işçiliği ile ilgili ulusal veri tabanının zenginleştirilmesi	(4.2) Çalışan çocukların izlenebilmesi için idari kayıt bazında düzenli ve karşılaştırılabilir veri toplanması ve ortak bir veri havuzunun oluşturulması	ÇSGB	TÜİK, MEB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, SGK, ASPB
	(4.3) İş Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından denetimler sonucu elde edilen istatistiki verilerin Çalışma Genel Müdürlüğü İstihdam Politikaları Daire Başkanlığı ve Sosyal Güvenlik Kurumu ile paylaşılması	ÇSGB	SGK, ÇSGB
	(4.4) Tarımsal işletme kayıt sisteminde (TIKAS) hazırlanacak ek bir modül ile mevsimlik olanlar dahil tarım işçileri ve aileleriyle ilgili düzenli ve ayrıntılı veri toplanması	GTHB	MESLEK KURULUŞLARI, KOOPERATİFLER

Tablo 3: Farkındalık Artırıcı Önlemler

Stratejiler	Faaliyetler	Sorumlu Kuruluş	Destek Verecek Kuruluşlar
1. Çocuk işçiliği ile mücadele konusunda en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğine öncelik verilerek farkındalık çalışmalarının artırılması	(1.1) Çocuk İşçiliği ile Mücadele Kılavuzu ile çocuk, aile, öğretmen, öğretim üyesi, işveren, işçi, iş müfettişi, mülki idare amirleri, yerel yönetimler, kolluk kuvvetleri ve zabıta, tarım araçları ile görsel ve yazılı medyaya yönelik özel bilgilendirme materyalleri hazırlanması ve yayımlanması	ÇSGB	SOSYAL TARAFLAR, ÇASGEM
	(1.2) GTHB, TZOB çalışanları ile MEB takip birimlerine ÇSGB ve üniversiteler tarafından mevsimlik tarımda çocuk işçiliği ile ilgili eğitimcilerin eğitimi verilmesi; tarım teşkilatı ve ziraat odaları il/ilçe başkanlıkları aracılığıyla bu eğitimin kayıtlı çiftçilere ve ilgili diğer aktörlere verilmesi yoluyla farkındalığın artırılması	ÇSGB	ÇASGEM, GTHB, MEB, MESLEK ÖRGÜTLERİ ÜNİVERSİTELER
	(1.3) Üniversiteler ile birlikte düzenlenecek geniş katılımlı toplantı/konferans/seminer vb. yoluyla çocuk işçiliği konusuna ilginin artırılması	ÇSGB	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, STK'LAR, SOSYAL TARAFLAR, YÖK, ÜNİVERSİTELER
	(1.4) 12 Haziran Çocuk İşçiliği ile Mücadele Günü için çocuk işçiliğine dikkat çeken yazılı ve görsel görünürlük materyallerinin (poster, broşür vb.) hazırlanması ve dağıtılması	ÇSGB	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, STK'LAR, SOSYAL TARAFLAR
	(1.5) İşverenler, sendikalar, tarım araçları ve tarım işçisi ailelerin çocuk işçiliği ile ilgili düzenlemeler ve düzenlemelere uymamaları halinde karşılaşılabilecekleri idari cezalar hakkında bilgilendirilmeleri	ÇSGB	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, STK'LAR, SOSYAL TARAFLAR
	(1.6) Üniversitelerin ilgili bölümlerinin ders programlarına çocuk işçiliği ile mücadele konusunun dâhil edilmesi	YÖK	ÜNİVERSİTELER, ÇSGB

Stratejiler	Faaliyetler	Sorumlu Kuruluş	Destek Verecek Kuruluşlar
	(1.7) Yüksek lisans ve doktora programlarında çocuk işçiliği ile mücadelenin tez konusu olarak alınmasının teşvik edilmesi	YÖK	ÜNİVERSİTELER, ÇSGB
	(1.8) Çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik kültürel sanatsal sportif faaliyetler aracılığıyla farkındalık artırma çalışmalarının yürütülmesi	ÇSGB	MEB, GENÇLİK SPOR BAKANLIĞI, KÜLTÜR TURİZM BAKANLIĞI
	(1.9) Çocuk işçiliği ile mücadeleye ilişkin belgesel/film/kitap gibi yayınlara yönelik teşvik ve desteklerin geliştirilip kullanılması	KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI	ÇSGB, MEB, SOSYAL TARAFLAR
	(1.10) İşçi ve işveren sendika ve konfederasyonlarının öncülüğünde işyerlerinde çocuk işçiliğini önlemeye ve çalışan çocukların çalışma koşullarını iyileştirmeye yönelik eğitim ve duyarlılaştırma çalışmaları yürütülmesi	İŞÇİ VE İŞVEREN SENDİKA VE KONFEDERASYONLARI	ÇSGB, MEB, ÇASGEM, MESLEK KURULUŞLARI
	(1.11) Politika oluşturanlar, karar vericiler, program ve proje yöneticileri, parlamento üyeleri, toplum önderleri, sivil toplum kuruluşları yöneticileri gibi gruplara, çocuk işçiliğinin nedenleri, sonuçları, hukuki boyutu ve yaşadıkları sorunlara ilişkin konularda bilgilendirilme yapılması	ÇSGB	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, TBMM, STK'LAR, SOSYAL TARAFLAR,
	(1.12) Okul yöneticilerinin çalışan çocukların ailelerine ulaşması için alternatif yöntemlerin oluşturulması (ev-çadır ziyaretleri)	MEB	MESLEK KURULUŞLARI ASPB, DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI, MÜLKİ İDARE AMİRLİKLERİ, YEREL YÖNETİMLER
2. Ulusal ve bölgesel medya kuruluşlarının programlarında çocuk işçiliğine yer vermesini sağlayacak çalışmalar yürütülmesi	(2.1) 12 Haziran Çocuk İşçiliği ile Mücadele Günü başta olmak üzere ulusal ve yerel televizyon, radyo, gazeteler ve sosyal medyada çocuk işçiliği konusunda kamu spotu vb. bilgilendirme ve farkındalık geliştirme yayınlarının hazırlanması ve yayınlanması	ÇSGB	MEDYA KURULUŞLARI, RTÜK, SOSYAL TARAFLAR, STK'LAR

Stratejiler	Faaliyetler	Sorumlu Kuruluş	Destek Verecek Kuruluşlar
2. Ulusal ve bölgesel medya kuruluşlarının programlarında çocuk işçiliğine yer vermesini sağlayacak çalışmalar yürütülmesi		ÇSGB	MEDYA KURULUŞLARI, RTÜK, SOSYAL TARAFLAR, STK'LAR
	(2.2) Medya kuruluşlarının çocuk işçiliği ile mücadele alanında farkındalıklarının artırılması	ÇSGB	MEDYA KURULUŞLARI, RTÜK, STK'LAR
3. Çocuk hakları konusundaki farkındalığın artırılması	(3.1) Çocuk Hakları Stratejisi içinde çocuk işçiliği ile mücadelenin öneminin vurgulanması	ASPB	ÇSGB, MEB, DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
	(3.2) İl Çocuk Hakları Komitelerinde çocuk işçiliği ile mücadele konusunun özel olarak ele alınması	ASPB	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ
	(3.3) Çocukların haklarına ilişkin ailelerin farkındalıklarının artırılması amacıyla eğitimler, ulusal ve yerel düzeyde kampanyalar yapılması	ASPB	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI
	(3.4) Çocuk hakları ihmal ve istismarı konusunda aileleri bilgilendirici çalışmalar kapsamında MEB Aile Eğitimi Programlarının yaygınlaştırılması.	MEB	ASPB

Tablo 4: Sosyal Tarafların ve Toplumun Katılımının Sağlanmasına Yönelik Önlemler

Stratejiler	Faaliyetler	Sorumlu Kuruluş	Destek Verecek Kuruluşlar
1. Çocuk işçiliğini önleme hedefinin kalkınma planları, uzun vadeli ulusal planlama stratejileri gibi planlama belgelerine entegre edilmesi	(1.1) Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan plan, program, bölgesel kalkınma strateji belgelerinde ve Bakanlık koordinasyonunda yürütülen Özel İhtisas Komisyonu Raporlarında ilgili yerlerde çocuk işçiliği ile mücadele konusuna yer verilmesi ve duyarlılığın arttırılmasına katkıda bulunulması	KALKINMA BAKANLIĞI	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, SOSYAL TARAFLAR, STK'LAR
	(1.2) Kurumların strateji belgeleri ve eylem planlarında çocuk işçiliği ile mücadele konusunda hedeflerin konulmasının teşvik edilmesi	ÇSGB	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, SOSYAL TARAFLAR, STK'LAR
2. Başarılı pilot uygulamaların, özellikle ulusal ve uluslararası kurumların ve sosyal tarafların katılımının daha geniş düzeyde sağlanması ve güçlendirilmesine ağırlık verilerek yaygınlaştırılması	(2.1) Bugüne kadar yürütülen projelerden elde edilen deneyimlerin ve çıkarılan derslerin ilgili kurumlarca öğrenilmesi amacıyla "kullanıcı dostu rehberler" hazırlanması	ÇSGB	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, SOSYAL TARAFLAR, STK'LAR
	(2.2) TÜRK-İŞ ve TİSK Çalışan Çocuklar Bürosu çalışmalarının örnek teşkil ederek yaygınlaştırılması ve benzeri girişimlerin özendirilmesi amacıyla desteklenmesi	ÇSGB	SOSYAL TARAFLAR

Stratejiler	Faaliyetler	Sorumlu Kuruluş	Destek Verecek Kuruluşlar
3. Çocuk işçiliğiyle mücadelede faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları ile sosyal taraflar ve sivil toplum kuruluşlarının diyalogunun artırılması	(3.1) Tiyatro ve benzeri kültürel programlarda konunun işlenmesi için kurumlarla işbirliği yapılması	KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, SOSYAL TARAFLAR
	(3.2) Sosyal taraflar ve STK'larla çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik programların uygulanmasında ortak toplantılar düzenlenmesi ve bilgi ve deneyimlerin paylaşılması vasıtasıyla mesleki ve sektörel işbirliğinin geliştirilmesi	ÇSGB	STK'LAR, SOSYAL TARAFLAR
	(3.3) Çocuk işçiliğinin önlenmesi konusunda işçi-işveren sendikaları ve konfederasyonları ile meslek örgütleri ve STK'ların faaliyetlerinin desteklenmesi	ÇSGB	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, STK'LAR, SOSYAL TARAFLAR, MESLEK KURULUŞLARI
	(3.4) Çocuk hakları alanında çalışan STK'lar ve sosyal taraflar ile çocuk işçiliğinin olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik çalışmalar yapılması	ÇSGB	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, STK'LAR, SOSYAL TARAFLAR, MESLEK KURULUŞLARI, YEREL YÖNETİMLER
	(3.5) Çocuk işçiliğiyle mücadelede faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları ile sosyal taraflar ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla bir komisyon oluşturularak düzenli toplantılar gerçekleştirilmesi	ÇSGB	İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARI, STK'LAR, SOSYAL TARAFLAR, MESLEK KURULUŞLARI

Tablo 5: Eğitim ve İyileştirmeye Yönelik Önlemler

Stratejiler	Faaliyetler	Sorumlu Kuruluş	Destek Verecek Kuruluşlar
1. Çocuk işçiliğini önlemeye yönelik politikalarla eğitim politikaları arasında uyumu sağlamak amacıyla çocuk işçiliğiyle ilgili konuların eğitim politikalarına ve programlarına entegre edilmesi	(1.1) Maarif müfettişleri, öğretmenler, il ve ilçe müdürleri ve idarecilerin çocuk işçiliği ile mücadele konusunda hizmet içi eğitim yoluyla bilgilendirilmelerinin ve eğitim almalarının sağlanması	MEB	KALKINMA BAKANLIĞI
	(1.2) Okul öncesi eğitimin zorunlu hale getirilmesi	MEB	ÇSGB, MEB, ASPB
	(1.3) 2018 yılının "Çocuk İşçiliği ile Mücadele Yılı" ilan edilmesi	BAŞBAKANLIK	ÇSGB, ASPB, MEB
	(1.4) İl Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından mevsimlik tarım işçilerinin çocuklarının okula devamını sağlamak üzere taşınmalı eğitim sisteminin ve mobil/prefabrik okulların yaygınlaştırılması ve alternatif uygulamaların geliştirilmesi	MEB	VALİLİKLER
	(1.5) Çalışan ve eğitimden yararlanamayan çocuklarının gelişim alanlarını tamamlayıcı eğitim programların hazırlanarak uygulanması	MEB	ASPB
	(1.6) Çocuklar için yaz okulları ve kampları düzenlenmesi	MEB	GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI
	(1.7) Eğitime devam ettiği halde çeşitli nedenlerle kazanımları edinme açısından akranlarından geri kalan öğrencilere yönelik telafi eğitimlerinin planlanması	MEB	

Stratejiler	Faaliyetler	Sorumlu Kuruluş	Destek Verecek Kuruluşlar
2. Çalışan çocukların mesleki eğitime yönlendirilmesinin sağlanması	(2.1) Çalışma riski altındaki çocukların mesleki eğitime erişim imkânlarının güçlendirilmesi ve çalışan çocukların mesleki eğitime yönlendirilmesi doğrultusunda çalışmalar yapılması	MEB	BELEDİYELER MESLEK KURULUŞLARI, SOSYAL TARAFLAR
	(2.2) Mesleki eğitime yönlendirilen çocuklara yönelik burs ve diğer destek mekanizmalarının geliştirilmesi	MEB	ASPB, MESLEK KURULUŞLARI
	(2.3) Çıraklık eğitiminin kalitesi ve kapasitesini artırmaya yönelik çalışmalar yapılması ve çalışan çocukların çıraklık eğitimine erişimlerinin kolaylaştırılması	MEB	MESLEK KURULUŞLARI, SOSYAL TARAFLAR
3. Özellikle yoksulluğun azaltılması ve eğitim alanlarında olmak üzere, iyileştirmeye yönelik faaliyetlerin koordineli hale getirilmesi	(3.1) Fiziksel, psikolojik risklerden etkilenmiş çocukların Sosyal Hizmet Merkezleri aracılığıyla desteklenmesi	ASPB	MEB GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI, SAĞLIK BAKANLIĞI

Tablo 6: Yoksulluğu Giderici Önlemler

Stratejiler	Faaliyetler	Sorumlu Kuruluş	Destek Verecek Kuruluşlar
1. Çocuk işçilerin ailelerinin temel hizmetlere erişimi ile gelir ve yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik önlemler alınması	(1.1) Mevsimlik tarım göçü veren illerde tarım ve tarım dışı alanlarda istihdam olanaklarının artırılması, gelir alanlarının yaratılması, emek yoğun üretime dayalı işletmelerin desteklenmesi	KOSGEB	GTHB, KALKINMA BAKANLIĞI
	(1.2) Eğitim politikalarında çocuk işçiliği ile mücadele kapsamında yoksul ailelere yönelik eğitime katılımı artırıcı destek ve teşvik mekanizmalarının geliştirilmesi	ASPB	MEB, VALİLİKLER
	(1.3) Bölgesel düzeydeki eylem planlarında çocuk işçiliğinin dikkate alınmasının sağlanması ve mevcut destek programlarında çocuk işçiliğine öncelik verilmesi	KALKINMA AJANSLARI	KALKINMA BAKANLIĞI, ÇSGB, VALİLİKLER, YEREL YÖNETİMLER
	(1.4) Mevsimlik tarım işçilerinin gittikleri/ göç ettikleri yerdeki yaşam koşullarının iyileştirilmesi (kanalizasyon, içme suyu, elektrik vb.)	ÇSGB	VALİLİKLER, YEREL YÖNETİMLER

Stratejiler	Faaliyetler	Sorumlu Kuruluş	Destek Verecek Kuruluşlar
2. Tek ebeveynli aileler başta olmak üzere tüm özel politika gerektiren gruplara (çalışan çocuklar, kent yoksulları, kadınlar, göçerler, engelliler, göçmen çocukları vb.) ve çocuğu çalışmak zorunda olan veya çalışma riski bulunan ailelere gelir yaratıcı, yoksulluğu azaltıcı etkinliklerde ve finansman kaynaklarına ulaşmada öncelik tanınması	(3.1) Küçük ve orta ölçekli bir girişim çerçevesinde kendi işini kurarak çocuğunu çalışma hayatından çekme kararında olan ailelere gerekli danışmanlık hizmetinin öncelikli olarak sağlanması, krediye ve pazarlama hizmetlerine erişimlerinin kolaylaştırılması	KOSGEB	GTHB
	(3.2) Kırsal kesimde yaşayan nüfusun çalışma verimliliğini artıracak ve tarımsal üretim işleme ve değerlendirmeye ilişkin mesleki yönlendirme programlarına ve projelere ağırlık verilmesi	GTHB	KOSGEB, KALKINMA AJANSLARI, İŞKUR
	(3.3) Çalışan çocukların ailelerine mesleki eğitim programlarına erişim ve iş bulmada öncelik verilmesi.	İŞKUR	ASPB, ÇSGB, MEB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
	(3.4) Mevsimlik tarım işçilerinin mesleki becerilerinin geliştirilmesine yönelik program olanaklarının yaygınlaştırılması	İŞKUR	KALKINMA BAKANLIĞI, MEB, KOSGEB, KALKINMA AJANSLARI, BELEDİYELER MESLEK KURULUŞLARI, SOSYAL TARAFLAR

Tablo 7: Sosyal Koruma ve Sosyal Güvenlik Ağının Genişletilmesine Yönelik Önlemler

Stratejiler	Faaliyetler	Sorumlu Kuruluş	Destek Verecek Kuruluşlar
1. Sosyal hizmet ve sosyal yardımların ihtiyaç içinde olanlara etkin ve sürekli olarak ulaştırılması	(1.1) Sosyal yardımlara ve sosyal hizmetlere ilişkin tanıtıcı materyallerin oluşturulması ve okul müdürleri ile paylaşılması	ASPB	MEB
	(1.2) Sosyal hizmet ve yardım sağlayan kamu kurumları ve yerel yönetimler arasında işbirliğinin geliştirilmesi ve STK'ların katkılarının alınması	ASPB	BELEDİYELER, STK'LAR
	(1.3) Çocuklara yönelik sosyal yardım programlarının kapsamının ve etkinliğinin artırılması	ASPB	MEB
	(1.4) ASPB yetkisi altındaki sosyo-ekonomik destek programlarının kapasitesinin artırılması, çocuk işçiliğine duyarlı hale getirilmesi ve Aile ve Sosyal Destek Programlarının (ASDEP) kapasitesinin artırılması	ASPB	MEB
	(1.5) Sosyal yardımlara ve danışmanlık hizmetlerini de içeren sosyal hizmetlere ilişkin uygulamaların çocuk işçiliğini de önlemeye katkı verecek şekilde yaygınlaştırılması	ASPB	ÇSGB
2. Çocukların kaliteli sağlık hizmetlerine ulaşmalarının sağlanması	(2.1) Mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan çocukların ve çalışma riski altında olan çocukların yaşadığı/çalıştığı yerlerde, yerinde koruyucu sağlık hizmetlerinin toplum sağlığı merkezi ve bağlı birimleri tarafından verilmesi, aile hekimine kaydı olmayan çocukların hekimliklere kayıtlarının sağlanması	SAĞLIK BAKANLIĞI	ÇSGB

KAYNAKÇA

Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi (2006); Ankara, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayını.

GÜNÖZ, M. (2007); "Türkiye'de Çocuk İşçiliği Sorunu ve Çözüm Önerileri", Ankara, Uzmanlık Tezi.

HAGEMANN, FRANK ve Diğerleri (2006); "Global Child Labour Trends 2000 to 2004"; ILO, Geneva.

KAHRAMANOĞLU, E. (1996); "Türkiye'de Çalışan Çocuklar Sorunu ve Çözüm Yolları", Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu ve Friedrich-Nauman-Vakfı Yayını, , s.11.

ŞİMŞEK, Z. ve KORUK, İ. (2009) " Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinden Biri; Mevsimlik Göçebe Tarım İşçiliği", Çalışma Ortamı Dergisi, Sayı:105, s. 7.

TUNÇCAN, N. (2000); "Çocuk İşçiliği: Nedenleri, Boyutları ve Küreselleşen Dünyadaki Konumu", Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı 43-44.

UNICEF (2010); "Child Protection from Violence, Exploitation and Abuse" .

Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi Resmi İnternet Sitesi

www.mevzuat.gov.tr

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sayfası

<http://www.goc.gov.tr>

Türkiye İstatistik Kurumu Resmi İnternet Sayfası

<http://www.tuik.gov.tr>

Uluslararası Çalışma Örgütü Türkiye Ofisi Resmi İnternet Sitesi

<http://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/child-labour/lang--tr/index.htm>,

http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C138

http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377287/lang--tr/index.htm

UNICEF Türkiye Resmi İnternet Sitesi

http://www.unicef.org/protection/index_childlabour.html

http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23e.html

https://tr.wikipedia.org/wiki/Cenevre_%C3%87ocuk_Haklar%C4%B1_Bildirisi

<http://www.cocukhaklariizleme.org/bir-tarihce-cocuklarin-haklari-ve-birlesmis-milletler-cocuk-haklarina-dair-sozlesme>

https://tr.wikipedia.org/wiki/Cenevre_%C3%87ocuk_Haklar%C4%B1_Bildirisi

http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html

<http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/3507--Ekonomik,-Sosyal-ve-Kulturel-Haklara-Iliskin-Uluslararası-Sozlesme.pdf>

ÇSGB

Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı

ÇSGB

Adres: Emek Mahallesi, 17. Cadde No:13 Pk: 06520 Çankaya / ANKARA
Telefon: +90 (312) 296 60 00
www.cs.gb.gov.tr